

T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı

**SOSYAL BİLGİLER DERSİ 7. SINIF ÖĞRETİM PROGRAMI “YAŞAYAN
DEMOKRASİ” ÜNİTESİNİN KAZANIMLARINA ULAŞMA DERECESİNİN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sami ÇELİK

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Feyzullah EZER

ELAZIĞ, 2016

T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı

**SOSYAL BİLGİLER DERSİ 7. SINIF ÖĞRETİM PROGRAMI “YAŞAYAN
DEMOKRASİ” ÜNİTESİNİN KAZANIMLARINA ULAŞMA DERECESİNİN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sami ÇELİK

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Feyzullah EZER

ELAZIĞ, 2016

T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretimi Bilim Dalı

Sami ÇELİK 'in hazırlamış olduğu “Sosyal Bilgiler Dersi 7. Sınıf Öğretim Programı ‘Yaşayan Demokrasi’ Ünitesinin Kazanımlarına Ulaşma Derecesinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlıklı tez, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 12/05/2016 tarih ve 2016/18-6 Sayılı kararı ile oluşturulan jüri tarafından 03/06/2016 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Doç. Dr. Necmi GÖKYER
2. Yrd. Doç. Dr. Feyzullah EZER (Danışman)
3. Yrd. Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU

İmza

N. Gökyer
Feyzullah Ezer
Erol Koçoğlu

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mukadder BOYDAK ÖZAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Yrd. Doç. Dr. Feyzullah EZER danışmanlığında hazırlamış olduğum **“Sosyal Bilgiler Dersi 7. Sınıf Öğretim Programı ‘Yaşayan Demokrasi’ Ünitesinin Kazanımlarına Ulaşma Derecesinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”** adlı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ediyorum.

(İmza)

Sami ÇELİK

...../...../.....

ÖNSÖZ

Sosyal Bilgiler öğretimi gerek bireysel gelişim ve gerekse toplumsal kalkınma bakımından önemlidir. Sosyal Bilgiler Dersi olmadan milli kimlikten ve bu kimliğin aktarılmasından bahsetmek mümkün değildir. Bundan dolayı, Sosyal Bilgiler dersine diğer öğretim programlarından daha fazla önem vermek gerekmektedir.

2004 – 2005 eğitim öğretim yılındaki gelişmeler, tüm derslerde olduğu gibi Sosyal Bilgiler öğretim programlarında da önemli değişmelere yol açmıştır. Bunun sonucunda, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları Yapılandırmacı anlayışa göre yeniden düzenlenmiştir. Bu süreçten Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi (5-8. Sınıflar) Öğretim Programı da köklü yeniliklere uğramıştır. Bu yenilenmeden, programın tüm öğeleri etkilenmiş olsa da, kazanım ve içerik öğelerinde radikal sayılabilecek değişmelere gidilmiştir. Ancak bu değişimlerin öğretmenler tarafından ne kadar uygulandığı tartışmalıdır. Nitekim ilgili araştırmalarda, öğretmenlerin yenilenen Sosyal Bilgiler öğretim programlarının en çok kazanım ve içerik öğelerine yönelik sorun yaşadıkları belirlenmiştir.

Oysaki Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının etkili bir şekilde uygulanması, ülkemizde toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanması açısından önem arz etmektedir. Bu noktada, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının etkili ve verimli bir şekilde uygulanmasında, diğer birçok değişken ve faktörle birlikte, adalet kavramının öğretilmesinde ve yaşama aktarılmasında kritik öneme sahiptir. Kazanımların öğrenilmesi ve uygulanmasında özellikle adalet kavramının benimsenmesinde, öğretmenlerin programa yönelik görüşleri önem arz etmektedir. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının adalet ve demokrasi öğelerini, öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmanın literatüre katkı sağlaması beklenebilir.

Araştırmanın tüm aşamalarında önemli yardım, rehberlik ve teşviklerini gördüğüm danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Feyzullah EZER' e teşekkürü bir borç bilirim. Yardımlarını esirgemeyen ve bana yol gösteren Prof. Dr. Burhan AKPINAR'a, Doç. Dr. Zafer ÇAKMAK'a ve Yrd. Doç. Dr. Esen DURMUŞ' a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca desteğini esirgemeyen eşime ve aileme de şükranlarımı sunarım.

Sami ÇELİK

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Bilgiler Dersi 7. Sınıf Öğretim Programı “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımlarına Ulaşma Derecesinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

Sami ÇELİK

Fırat Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

İlköğretim Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

ELAZIĞ - 2016, Sayfa: XVI + 94

Sosyal Bilgiler Dersinin temel amacı, bilişsel ve duyuşsal açıdan dengeli bir şekilde gelişmiş, topluma ve çevreye uyum sağlayabilen iyi vatandaşlar yetiştirmektir. Bu temel amaçlara göre sosyal bilgiler öğretim programında kazanımlar belirlenmiştir. Bunun için, öğretim sürecinde öğrencilerin sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımlara ulaşması çok önemlidir. Bu araştırmanın temel amacı, Ortaokul 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ”Yaşayan Demokrasi” Ünitesi Kazanımlarına ulaşma derecesinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Ayrıca bu konudaki öğretmen görüşleri arasında çeşitli demografik değişkenlere göre farklılık olup olmadığını belirlemek de araştırmanın amaçları arasındadır.

Araştırma, betimsel nitelikte ve tarama modelinde yürütülmüştür. Araştırmanın evreni, 2014 – 2015 Eğitim Öğretim Yılında Elazığ İl Merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda görev yapan toplam 233 Sosyal Bilgiler Öğretmenini kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, evreni temsil niteliğine sahip olan Elazığ il merkezinde bulunan 2014-2015 Eğitim Öğretim Yılında görev yapan ve anketi cevaplamayı kabul eden toplam 106 Sosyal Bilgiler Öğretmeninden oluşturulmuştur.

Araştırma verileri, Koçyiğit (2002) tarafından geliştirilen ölçek kullanılarak elde edilmiştir. Dördü demografik bilgiler ve 20'si de Yaşayan Demokrasi Ünitesi kazanımlarıyla ilgili likert tipi maddeden oluşan ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapıldıktan sonra, araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Veriler, betimsel istatistiksel tekniklerden aritmetik ortalama ve standart sapma tekniği ile bağımsız gruplar “t” testi, tek yönlü varyans analizi (Anova), Mann Whitney U testi ve KWH testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular tablolastırılıp yorumlanmıştır. Bulguların yorumlanmasında ve bunlardan sonuç çıkarmada ilgili araştırmalar ve literatürden yararlanılmıştır.

Araştırmada, öğretmen görüşlerine dayalı olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır: Ölçeğin birinci alt boyutu olan, SBDÖP Yaşayan Demokrasi Ünitesi Kazanımlarına ulaşma düzeyine ilişkin olarak, öğrencilerin, sözü geçen beş ünite kazanımından dördüne ulaşmış oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin sözü geçen kazanımlara ulaşması konusunda; 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenler, 16 yıl ve üstü kıdemlilere göre; lisansüstü mezunu öğretmenler, lisans mezunlarına göre ve lisans öğrenimi tarih olan öğretmenler, lisans öğrenimi coğrafya olan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre daha olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ölçeğin ikinci alt boyutu olan SBDÖP Yaşayan Demokrasi Ünitesi Kazanımlarının öğrencilere uygunluğuna yönelik olarak, araştırmaya katılan öğretmenler, bu kazanımların öğrencilere uygunluğu konusunda “kararsız” kalmışlardır. SBDÖP Yaşayan Demokrasi Ünitesi Kazanımlarının öğrencilere uygunluğu konusunda, erkek sosyal bilgiler öğretmenleri, kadınlara göre; 1-5 yıl kıdeme sahip sosyal bilgiler öğretmenleri, 11-15 yıl kıdemlilere göre; lisans mezunu sosyal bilgiler öğretmenleri, ön-lisans mezunlarına göre; daha olumlu görüşlere sahiptirler.

Ölçeğin üçüncü alt boyutu olan SBDÖP Yaşayan Demokrasi Ünitesi Kazanımlarının programın genel amaç ve ilkelerine uygunluğuna yönelik olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, bu kazanımların, Milli Eğitimin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olduğu görüşünü *katılıyorum* düzeyinde benimsemişlerdir. Kıdemli öğretmenler, düşük kıdemli öğretmenlere göre bu kazanımları Milli Eğitim genel amaç ve temel ilkelerine daha uygun bulmuşlardır. Öğretmenler, Yaşayan Demokrasi Ünitesi Kazanımlarının geleceğe yönelik olarak hazırlandığı görüşü ile bu kazanımların öğretim yöntem ve teknikleri ile ölçme-değerlendirme

öğesine uygun olduğuna ilişkin görüşlerin “*kararsız*” düzeyinde olduğu görülmüştür. Bu kazanımlara ilişkin kararsızlık ise, kadın sosyal bilgiler öğretmenlerinde, erkeklere göre daha fazladır. Yaşayan Demokrasi Ünitesi Kazanımlarının öğretim yöntem ve teknikleri uygun olarak hazırlandığı görüşünü, ön-lisans mezunu sosyal bilgiler öğretmenleri, lisans mezunu sosyal bilgiler öğretmenlerine göre; lisans tarih olan sosyal bilgiler öğretmenleri de, coğrafya mezunu sosyal bilgiler öğretmenlerine göre daha fazla benimsemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Yaşayan Demokrasi Ünitesi, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Program Değerlendirme, Öğretmen Görüşleri.

ABSTRACT

Master Thesis

Social Studies Lesson 7. Class Instructions Program "Living Democracy" According To The Degree Of Teacher Ideas To Inform Shortcut Validation

Sami ÇELİK

Firat University

Institute of Educational Science

Department of Primary Education

ELAZIĞ – 2016, Page: XVI + 94

The main objective of the Social Studies course is to train good citizens who are capable of adapting to society and the environment and developed in a balanced way in terms of cognitive and affective. These fundamental objectives have concentration as gains in social studies curriculum. Hence, during the teaching process of the students, achieving gains in social studies curriculum is very important. The main propose of this study is "Living Democracy" curriculum of secondary 7th Grade Social Studies is assessed the extent to the outcomes according to the teachers' views. Also, one of the objectives of the research is to determine whether there is a difference between the views of teachers according to various demographic variables.

The study was descriptive and it studied in screening model. The study population, 2014 - 2015 Academic Year in total working in secondary school attached to the Ministry of Education in Elazig 233 includes the Social Studies Teachers. The research sample was created from 106 Social Studies Teachers who represent the population and accepted to answering the questionnaire.

Research data was obtained by a scale developed by Koçyiğit (2002). After the validity and reliability study of the scale was calculated, this scale consisting of Likert-type items was used by the researcher. Four items of this

scale are related with demographics and twenty of them is related with living democracy unit gains. Mean and standard deviation technique, "t" test, one-way analysis of variance (ANOVA), Mann-Whitney U test, and KWH test were used for analysis. The findings obtained from the analysis results have been tabulated and interpreted. Related research and literature were used to interpret to research findings and draw conclusions.

In the study, the following conclusions were reached on the basis of teachers' opinions: It is determined that students have reached the last four of the unit gains that are related with achievement the outcomes of SBDÖ Living Democracy unit level that is the first sub-dimensions of the scale. About the achievements that students have reached; young teachers have expressed their opinion more favorable than senior teachers, grand teachers have expressed their opinion more favorable than under grand teachers and teachers graduated from history science have expressed their opinion more favorable than the teachers graduated from geography science.

Towards suitability of the second sub-dimensions of the scale of the SBDÖP Living Democracy Unit outcomes for the students, Teachers who participated in the survey have remained "undecided" for these gains that are suitable for the students. About the convenience of outcomes of SBDÖ Living Democracy Unit for students, male social studies teachers have more positive views than female social studies teachers; social studies teachers with low seniority have more positive views than senior teachers.

Towards general objectives and principles of the outcomes of SBDÖP Living Democracy Unit that is the third sub-dimensions of the scale, Teachers who participated in the survey have agreed on this opinion; these outcomes are suitable for the general objectives and basic principles of National Education. Senior teachers have found these outcomes more suitable than junior teachers for the general objectives and basic principles of National Education. Teachers who participated in the survey have remained "undecided" for the opinions that outcomes of the Living Democracy Unit was prepared for the future and these outcomes conform to teaching methods and techniques and measurement-assessment components. Female social studies teachers are more undecided than male social studies teachers. The opinion that outcomes of the Living Democracy Unit are prepared suitable for Teaching methods and techniques is adopted more by the social studies teachers who graduated from history science.

Key Words: Curriculum of Social Studies, Living Democracy Unit, Social Studies, Program Evaluation, Teachers' Opinions.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ONAY	I
BEYANNAME	II
ÖNSÖZ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	VII
İÇİNDEKİLER	IX
TABLolar LİSTESİ	XIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIV
EKLER LİSTESİ	XV
KISALTMALAR LİSTESİ	XVI

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	3
1.2. Alt Amaçlar	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sayıtlar	6
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Tanımlar ve Kısaltmalar	7

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE (LİTERATÜR) ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Temel Kavramlar	9
2.1. 1. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler	9
2.1. 2. Sosyal Bilgiler Öğretimi	10
2.1. 2. 1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar	11
2.1. 2. 2. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler	13
2.1. 3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	17
2.1. 4. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	18
2.1.4.1. 7. Sınıf SBDÖP- Açıklamalar	20
2.1.4.2. 7. Sınıf SBDÖP Vizyonu	20
2.1.4.3. 7. Sınıf SBDÖP Temel Yaklaşımı	20
2.1.4.4. 7. Sınıf SBDÖP Öğrenme Alanı	21
2.1.4.5. 7. Sınıf SBDÖP Öğeleri	22
2.1. 5. Sosyal Bilgiler ve Demokrasi	24
2. 1. 5. 1. Demokratik Değerler	27
2.1. 6. Demokrasi Kavramı ve Demokrasi Değeri	31
2.2. İlgili Araştırmalar	35
2.2.1. Yapılan Araştırmaların Genel Değerlendirmesi	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.YÖNTEM	42
3.1. Araştırmanın Modeli	42
3.2. Evren ve Örneklem	42
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	43

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR	46
4.1. SBDÖPYDÜ Kazanımlarına Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular	46
4.1.1. SBDÖPYDÜ Kazanımlarına Ulaşma Düzeyine Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular	46
4.1.2. SBDÖPYDÜ Kazanımlarının Öğrencilere Uygunluğuna Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular	48
4.1.3. SBDÖPYDÜ Kazanımlarının Öğretim Programı ve Öğretim İlkelerine Uygunluğuna Yönelik Öğretmenlerin Görüşlerine İlişkin Bulgular	50

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	54
5.1. Tartışma ve Sonuçlar	54
5.1.1. SBDÖPYDÜ Kazanımlarına Ulaşma Düzeyine Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar.....	54

5.1.2. SBDÖPYDÜ Kazanımlarının Öğrencilere Uygunluğuna Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar	60
5.1.3. SBDÖPYDÜ Kazanımlarının Programın Genel Amaç ve İlkelerine Uygunluğuna Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar	64
5.2. Öneriler	69
KAYNAKLAR	71
EKLER	87
ÖZGEÇMİŞ	94

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Üniteleri ve Ünite İçerisinde Doğrudan Verilecek Değerleri	21
Tablo 2: Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Öğretmenlerin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı	43
Tablo 3: SBDÖPYDÜ Kazanımlarına Ulaşma Düzeyine Yönelik Öğretmen Görüşleri	46
Tablo 4: SBDÖPYDÜ Kazanımlarının Öğrencilere Uygunluğuna Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	49
Tablo 5: SBDÖPYDÜ Kazanımlarının Öğretim Programı ve Öğretim İlkelerine Uygunluğuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	51

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1 : İletişim	21
Şekil 2 : Toplum	21
Şekil 3 : Demokrasi	25
Şekil 4 : Eşitlik	28
Şekil 5 : Sosyal Devlet	33

EKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
EK 1: Ölçek İzni	87
EK 2: Etik Kurul Kararı	88
EK 3: MEB Anket İzni	90
EK 4: 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımlarına Ulaşma Derecesinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi Ölçeği	91
EK 5: Turnitin Orjinallik Raporu	93

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

SBD: Sosyal Bilgiler Dersi

SBÖ: Sosyal Bilgiler Öğretmeni

EDT. : Editör

ÇEV. : Çeviren

SBDÖP: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

SBDÖPYDÜ: 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Yaşayan Demokrasi Ünitesi

YDÜ: Yaşayan Demokrasi Ünitesi

SBBÖ: Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri

SPSS : Statistical Package Fort he Social Sciences

F : Frekans

SS : Standart Sapma

N : Kişi Sayısı

AKT. : Aktaran

NCSS: Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

SB: Sosyal Bilgiler

TES: Türk Eğitim Sistemi

AB: Avrupa Birliği

TDK: Türk Dil Kurumu

I. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER DERSİ 7. SINIF ÖĞRETİM PROGRAMI “YAŞAYAN DEMOKRASİ” ÜNİTESİNİN KAZANIMLARINA ULAŞMA DERECECİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

I. GİRİŞ

İnsanın sosyal bir varlık olması hasebiyle, sosyal bilimler veya sosyal bilgiler eğitiminin geçmişİ insanlık tarihi kadar eskidir denilebilir. İnsanoğlu, tarihi boyunca eğitim yoluyla bireyin topluma ve çevreye uyumunu sağlamaya çalışmıştır. Bu çabalar zamanla sosyal bilimlerin temelini oluşturacak bilgilere zemin teşkil etmiştir. Böylece, genellikle sosyal bilimler içerisinde değerlendirilen sosyal bilgileri oluşturan disiplinler ortaya çıkmıştır.

Sosyal bilgiler genel itibarıyla sosyal bilimler içerisinde değerlendirilir ve içeriği çeşitli sosyal ve beşeri disiplinlerden oluşur. Çeşitli sosyal ve beşeri disiplinlere ait olgu, bilgi ve kavramların bir araya getirilmesinden oluşan sosyal bilgiler çeşitli şekillerde tanımlanabilmektedir. Tanrıöğen (2006), sosyal bilgileri, insanları çeşitli yönleriyle irdeleyen ve araştıran bilimler topluluğu olarak ele alırken, Duverger (1990), esas olarak insanı ve iletişimini inceleyen bilim dalı şeklinde tanımlamaktadır. Sosyal bilgiler literatüründe önemli bir yere sahip Barth (1991), sosyal bilgileri, millet olma bilinci oluşturmak için bilimlerin bir araya gelmesi olarak tanımlamaktadır (Öztürk ve Ünal, 1999). Safran’a (2004) göre ise, hayatı, insan ve toplum ekseninde analiz eden bilimler topluluğudur. Ross (1997, Aktaran: Kılıçoğlu, 2012), ise, yeni nesilin insanlar içinde bir konum ve mevki kazandırılması işlemi olarak tanımlamaktadır.

Sosyal bilgiler, tüm toplumlarda ve her dönemde önem verilen bir disiplindir. Bu bakımdan sosyal bilgiler eğitime tarihin her döneminde rastlamak mümkündür. Osmanlı eğitim sisteminde, sosyal bilgiler çerçevesinde tarih ve coğrafya dersleri, Tanzimat Döneminde verilmeye başlamıştır (Deniz, 2011). Ancak çağdaş anlamda ABD’de 1916 yılında resmi bir kurul tarafından sosyal bilgiler ismi zikredilmiştir. Yine aynı ülkede 20. Yüzyılın başlarında insan hayatının karmaşılaşmasına bağlı olarak okullarda bilim olarak öğretilmeye başlamıştır. (Öztürk, 2005; Keskin, 2009; Deniz, 2011).

Türkiye’de, Cumhuriyetin ilanından sonra, Sosyal Bilgiler Dersi (SBD), bu isimle olmasa da, bu dersin içeriğini oluşturan tarih ve coğrafya gibi dersler olarak okutulmaya devam edilmiştir. Bu dönemde İlköğretim birinci kademedede okutulan SBD’nin öğretim programları, ilerleyen zaman içerisinde sıklıkla değişime uğramıştır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP), 1924, 1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989, 1993, 1998 ve 2004 yıllarında değişikliklere uğrayarak günümüze gelmiştir (Çetin, 2003).

Türkiye’de SBD, bugünkü ismiyle ilk kez 1960’lı yıllarda benimsenmiştir. 1968 yılında ilkokullarda, 1975 yılında ise ortaokullarda okutulmuştur. 1985 yılında ise SBD kaldırılarak Millî Tarih, Millî Coğrafya ve Vatandaşlık dersleri konulmuştur. 1998 yılında 8 yıllık eğitim ile beraber 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda SBDÖP uygulanmaya başlamıştır (Koçak, 2001). Bugün ise SBDÖP 4-5. Sınıflar ile 6-7. Sınıflarda öğretilmektedir.

SBD, tarih, coğrafya, vatandaşlık, sosyoloji gibi birçok disiplin içeriğinin toplu öğretim mantığına göre biraraya getirilerek SBDÖP ismiyle okutulan bir derstir. Bu dersin içeriği, farklı birçok disiplinden oluşmaktadır. Bunlar arasında tarih, coğrafya, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, ekonomi, iletişim öne çıkan disiplinlerdir. Türkiye’de gerek ilkokul ve gerekse ortaokul kademelerinde genel itibarıyla eğitimin amacına ulaşabilmesi bakımından SBD ve sosyal bilgiler öğretimi büyük öneme sahiptir. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından, SBD, miğfer derslerden birisi olarak belirlenmiştir. Bunun için de diğer disiplinlerle ilişki kurmak ve disiplinlerarası bir çalışma yapmak zorunlu olmaktadır.

SBD’nin amacı, bireyin içerisinde yaşadığı hayata hazırlanmasıdır. Bazı kaynaklarda SBD’nin amacı, “iyi vatandaş yetiştirmek“ olarak ifade edilmektedir. Bunun için öncelikle bireyin, sosyal bilgileri oluşturan disiplinler aracılığıyla yaşadığı fiziki ve sosyal çevreyi tanıması ve bunlara uyum sağlaması önemlidir. Cumhuriyetin hemen başında 1926 yılında bugünkü ismiyle SBD’nin amacı, milli kimliğe ve milli bilince bağlı bir nesil yetiştirmektir (Kan, 2010). J. Dewey ise SBD’nin amacının medeniyeti ve demokrasiyi seven bir nesil var etmek olduğunu belirtmiştir. (Aktaran: Doğanay, 2008). Barth ise bilgi, analiz, inanç ve beceri kavramları üzerinde SBD’nin amacını birleştirmiştir.

Bireyin kişisel ve sosyal gelişimi bakımından bu denli önemli olan SBD, amaç olarak bireyin bilişsel gelişimine ek olarak duyuşsal gelişimini de hedefler. Bu durum, bireyin dengeli gelişimi olduğu kadar demokrasinin yerleştirilip yaşatılması bakımından da kritik öneme sahiptir.

Çünkü demokrasiyi öğrenme ve bunu bir yaşayış biçimi olarak benimseme okullar marifetiyle öğrenilebilir (Ertürk 1981, s. 183). Bunun için SBD içeriğinde, bilişsel gelişimi sağlayacak olgu, bilgi ve kavramlar kadar, bireyin duyuşsal gelişimini destekleyecek konu, ünite ve değerlere de yer verilir. SBD konusunda birçok öncülüğü bulunan NCSS (Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi) bu değerleri; insanların özgür ve adaletli olması gibi evrensel değerlere bağlamıştır (Köksal ve Çınar, 2012). Türkiye’de, önceki SBDÖP’nın örtük programa havale ettiği, bireyin duyuşsal gelişimine ilişkin konu ve üniteler, yürürlükteki SBDÖP’da üniteler ve kazanımlar şeklinde olmak üzere doğrudan yer almaktadır. İlköğretim 6-7. Sınıflar SBDÖP’da bu değerler; saygı, sevgi çerçevesinde aileye ve milli ruhun doğduğu topluma dayandırılmıştır Ercan (2001). Böylece evrensel ve ulusal değerlere sahip gençler yetiştirmek amaçlanmıştır (Köksal ve Çınar, 2012).

Bu araştırmada, MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 05.01. 2009 ve 2 sayılı kararı ile değiştirilen ve 2009-2010 Eğitim-Öğretim yılında yürürlüğe giren İlköğretim 6-7. Sınıflar SBDÖP ‘Yaşayan Demokrasi’ Ünitesinin Kazanımlarına ulaşma derecesinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi incelenmiştir. Bu programda ‘Yaşayan Demokrasi’ ünitesi doğrudan verilecek beceriler arasında yer alan ‘Karar verme’ becerisi ile ilişkili verilmektedir. İlköğretim 7. Sınıflar SBDÖP ‘Yaşayan Demokrasi’ ünitesinin kazanımlarına ulaşılması, öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimleri için olduğu kadar, Türkiye’de demokrasinin tüm kurum ve kuruluşlarıyla yerleşip, sürmesi ve geliştirilmesi bakımından da gereklidir. Dolayısıyla bir toplumu var eden ve yaşatan demokrasiyi eğitimden ayrı düşünemeyiz. Öyle ki “Demokrasi, eğitimle öğrenilebilir” söylemi genel kabul görmektedir. Buna bağlı olarak, bir değerler sistemi olan demokrasinin öğrenileceği en önemli mekânlar okullardır denilebilir. Demokratik bir siyasi sistemde eğitimin, özellikle de sosyal bilgiler eğitiminin en temel görevi, insanlara demokrasiyi özümsetmektir (Okutan, 2010; Özpolat, 2010). Bu bakımından, İlköğretim 7. Sınıflar SBDÖP ‘Yaşayan Demokrasi’ ünitesinin kazanımlarına ulaşılması konusundaki öğretmen görüşlerinin belirlenmesi önemlidir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımlarına ulaşma derecesinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Araştırmada bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlarda belirtilen sorulara cevap aranmıştır.

1.2. Alt Amaçlar

1. Yedinci Sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımlarına yönelik görüşleri nelerdir?
2. Yedinci Sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımlarına yönelik görüşleri cinsiyet değişkenine göre değişmekte midir?
3. Yedinci Sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımlarına yönelik görüşleri, mesleki kıdem değişkenine göre değişmekte midir?
4. Yedinci Sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımlarına yönelik görüşleri, mezun olunan lisans programı değişkenine göre değişmekte midir?
5. Yedinci Sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımlarına yönelik görüşleri, öğrenim durumu değişkenine göre değişmekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

İlk ve ortaokulda öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal bakımdan dengeli bir şekilde geliştirilebilmesinde SBD kritik bir öneme sahiptir. Çünkü sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin pedagojik amaçlarla basitleştirilmiş şeklidir (Berkant ve Atmaca, 2013). Birçok sosyal ve beşeri disiplin içeriği ve konularından oluşturulmuş SBD, içerdiği olgu, bilgi ve kavramlarla öğrencilerin akademik ve bilişsel yönden gelişimini sağlarken; bu ders kapsamında öğrencilere kazandırılan değerler de, öğrencinin, duyuşsal bakımdan gelişimine destek sağlar. SBD’nin temel amaçları, iyi vatandaş yetiştirmek ve öğrencilerin gerek fiziki ve gerekse sosyo-kültürel çevreye uyumunu sağlamak olarak özetlenebilir. Ayrıca SBD, bireyin kendisini tanımasına katkı sağlayarak, onun sosyal gelişimi yanında, kişisel gelişimini de amaçlar. Erden (2008), gençlere sosyalleşmeyi ve sosyal olarak yaşama becerisi kazanmayı belirtmiştir. Öztürk ve Dilek (2005) ise, SBD’nin amacını, “toplum ve insanla ilgili diğer bilimlerden yararlanarak, insanın çevresiyle etkileşimini disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve yaşamla ilgili temel değerlerle donatılmış, düşünen, becerikli ve çağdaş vatandaşlar yetiştirmek” şeklinde ifade etmektedir. Berkant ve Atmaca (2013) da, konuyu günümüz eğitim amacı olarak ele almış ve şu şekilde ifade etmişlerdir. “Günümüz eğitiminin en önemli amaçlarından birisi aktif, sorun çözen, mutlu ve

demokratik ilkeler doğrultusunda toplumsal yaşamı kavramış bireyler yetiştirmek olmalıdır”. Bütün bu amaçlara yakından bakıldığında, bunların, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal olmak üzere iki yönlü gelişimine odaklı oldukları görülmektedir. SBD’nin, bu amaçları gerçekleştirilebilmesi için tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi, iletişim, antropoloji, psikoloji gibi birçok disiplinlerden, sözügeçen amaçlara uygun olarak seçilmiş konuları kapsamaması gerekir. Bu şekilde çok disiplinli ve disiplinler arası bir anlayışla bir araya getirilen konuların toplu öğretim mantığına göre işlendiği SBD, bu haliyle çağdaş dünyada uygulanan SBD’lerine oldukça benzemektedir.

Temel amacı “iyi vatandaş yetiştirmek” ile “bireyin topluma uyumunu sağlamak” olan SBD içeriği ile kazanımlarında, bunları gerçekleştirebilmek için bilgi ve kavramlara ek olarak çeşitli değerlere de yer verildiği bilinmektedir. Nitekim araştırmanın konusunu teşkil eden İlköğretim 7. Sınıflar SBDÖP’nda da birçok değer yer almaktadır. Bunlardan birisi de “demokrasi” değeridir. Demokrasi kavramı, öğrencilerin topluma uyum sağlamaları (sosyalleşmeleri) ve düzenli, adil, eşitlikçi, özgür bir toplumun oluşması için gerekli olan en temel kavramlardan birisidir (Berkant ve Atmaca, 2013). Bu bakımdan, sosyal yaşamın temeli olan demokrasi ve buna ilişkin kavram ve terimlere yönelik bilgi, kavram ve tutumların eğitimle kazandırılması önemlidir. Bu noktada SBD, temel amaçlar ve içerik olarak, demokrasi kavramı ve değerinin öğretiminde öncelikli bir öneme sahip bir ders olarak öne çıkmaktadır. Günümüzde evrensel bir değer olarak kabul gören demokrasi kavramının biri “kuramsal” ve diğer “değer” olmak üzere iki boyutu vardır. Değer boyutu, demokrasinin temel anlamı için çok önemlidir. Türkiye’de, demokrasinin kuramsal boyutu ile ilgili oldukça gelişme gösterilmiş iken; bunun içiğini oluşturan değer boyutu bakımından yeterli seviyeye ulaşamamıştır (Düvenci, 2015). Sözü geçen öğretim programında demokrasi değeri ‘Yaşayan Demokrasi’ ünitesi içerisinde yer almaktadır. Demokrasi değeri, bireyin ve toplumun gelişimi için son derece önemli bir değerdir. Çünkü demokrasi, insanlığın bulabildiği en son yönetim biçimi ve yaşam felsefesi olup (Okutan, 2010), günümüzün yükselen en önemli değerlerinden birisidir. Nitekim demokrasi sözcüğü, günümüz dünyasının sihirli kavramlarından birisi haline gelmiştir. Dünyanın hemen her yerinde ve her toplumda tartışılan ve vazgeçilmez bir ideali temsil eden bu kavram, bir özlemi ifade etmektedir. Demokrasi özlemi ve bu özlemin süreç içinde gerçekleşmesi anlamına gelen demokratikleşme talebi, paylaşılan evrensel bir değere dönüşmüştür. Demokrasinin günümüz toplumları için bir yaşam biçimi olarak kabul edilmesi, bu yaşam biçimine uygun bireylerin yetiştirilmesini de zorunlu kılmaktadır. Çünkü demokrasi ancak onu anlamış ve benimsemiş

bireylerce yaşatılabilir ve geliştirilebilir. Bu bireylerin yetiştirilmesi görevi ise öncelikle aileye, eğitim kurumlarına ve çevreye düşmektedir (Demirtaş, 2008). Demokrasiyi gerçek hayata geçirmenin; demokratik değerlere sahip, demokratik yollarla düşünen, demokratik davranış biçimlerini benimsemiş bireyleri yetiştirmenin en önemli yolu eğitimidir (Bayındır, İnan ve Demir, 2010). Eğitim kurumlarının bunu yapabilmesi için, her şeyden önce eğitim sistemi, tüm kuruluşları ve belirlenen amaçlarıyla, bu amaçlara ulaşmada kullanılacak öğretim programları ve izlenecek yöntemleriyle, demokratik olmak zorundadır (Güçlüol, 1990 Aktaran: İrban, 2004). Demokratik eğitimi gerçekleştirecek ders ve öğretim programları, amaç, kapsam, yöntem ve teknikleri, kısaca tüm içerik ve öğeleriyle bunu gerçekleştirecek vasıflarda olmalıdır. Türkiye’de, ilk ve ortaokul kademelerinde demokrasiyi anlamış ve benimsemiş bireyler yetiştirme sorumluluğu temelde SBD’ne verilmiştir. Nitekim İlköğretimde işlenen derslerin içerikleri incelendiğinde demokratik ilkelerin öğretimi ve bu konudaki tutum ve değerlerin geliştirilmesi boyutunda SBD’nin daha büyük bir görev üstlendiği belirtilebilir (Berkant ve Atmaca, 2013). Bu bağlamda MEB, 2005 yılında ilk ve ortaöğretim okullarında demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesini uygulamaya koymuştur. Bu projeye, öğrencilerin demokrasiyi sınıf ortamında öğrenmeye ve yaşatmaya başlaması amaçlanmıştır. Demokrasinin geliştirilmesi için bu proje önemli bir yer teşkil etmektedir. SBD’nin, “demokrasiyi yaşatacak bireyler yetiştirme” idealini yakalayabilmesi için ilgili öğretim programları kadar, bu programları sınıflarda yaşayan birey davranışlarına dönüştürme aktörleri olan öğretmenlere de büyük rol ve sorumluluklar düşmektedir. Bunun için öncelikle uygulamada, öğrencilerin, SBDÖP kapsamında yer alan demokrasi değeri ile ilgili kazanımlara ulaşmaları gerekir. Ancak demokrasi bilincinin oluşabilmesi için öncelikle öğretmenlerin demokrasi bilincine sahip olmaları ve sınıflarında bizzat demokratik ortam oluşturmaları gerekmektedir. Bu noktada, önemli sorumluluk sahibi olan SBD öğretmenlerinin, uygulamada demokrasi ile ilgili kazanımlara ulaşılma derecesi ile ilgili görüşleri yol gösterici olabilir. Bu bakımdan amacı, ilköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Yaşayan Demokrasi” Ünitesi Kazanımlarına ulaşma derecesinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi olan bu araştırmanın literatüre katkı sağlaması beklenebilir.

1.4. Sayıtlılar

Bu çalışmada, araştırma bulgularının çözümlenmesi ve yorumlanmasında aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir:

1. Araştırma için seçilen örneklem, evreni temsil edecek niteliktedir.
2. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı bu amaca hizmet edecek özelliktedir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, 2014 - 2015 Eğitim- Öğretim Yılında Elazığ İl merkezinde görev yapan 7. Sınıf SBD'ni okutan toplam 233 öğretmenden 106 öğretmenin görüşleri ile sınırlıdır.
2. Bu araştırma, 7. Sınıf SBD'nde yer alan “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları ile sınırlıdır.

1. 6. Tanımlar ve Kısaltmalar

Sosyal Bilimler: İnsan davranışlarını çeşitli yönlerden, nesnel bir yaklaşımla inceleyen alanlardan oluşur. Sosyal bilimler, uygarlık tarihinin en eski düşünce ürünü olan bir bilgi alanı olarak insanoğlunun düzenli düşünmesi, maktık ilkelerin uyması, sorunlarına kişisel duygu ve inanç etkisinde arınık olarak yaklaşmasında önemli bir işlevler sahiptir. Sosyal bilimlerin görevi, insanın evrende ve toplumdaki yerini bulmasına ışık tutmak ve bu konuda bütünlük oluşturan öğelerin dokusunu açıklamaktır. Sosyal bilimlerin içeriği, kendi alanlarında bağlantılı ve karmaşık birçok sosyal insan yaşantısından türetilmiştir (Meydan, 2010, s. 64).

Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgiler insanları ve yaşamlarını konu alır. Kendi kendimizi ve diğerlerini daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Sosyal Bilgiler, ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlanabilir (Memişoğlu, 2012).Sosyal bilgiler konusunda önemli bir yere sahip NCSS, (1993), Sosyal Bilgileri şu şekilde tanımlamaktadır: Vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimler disiplinleri arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Ross (1997), Sosyal Bilgileri, gençlerin toplumda aktif olarak yer alması için gerekli olan bilgi, yetenek ve değerlerle donatılması olarak tanımlamaktadır. Sosyal Bilgiler, disiplinler arası ve çok disiplinli bir alandır. Okul programı

içinde Sosyal Bilgiler, tarih, coğrafya, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, iletişim, doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır” (Kılıçoğlu, 2012).

Sosyal Bilgiler Dersi: Sosyal bilgiler dersi için en genel tanımıyla değer, temel ilkeleri ve inançları ifade eder (Tonga ve Uslu, 2015). İlköğretim birinci kademedeki mihver ders olan Sosyal Bilgiler dersi, ortak okutulan derslerdir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler Dersi B grubunda (4. ve 5. sınıflar) ortak olarak uygulanmaktadır (Yılmaz, 2011). Sosyal bilgiler dersinin temel amacı, demokratik bir ülkede vatandaşlık vazifesini yerine getirebilmek için, öğrencilerin sahip olması gereken bilgi, beceri ve davranışlardan meydana gelen vatandaşlık yeterliliklerini arttırıp; onları etkin birer yurttaş ve birey olarak yetiştirmektir (Kılıç, 2013). Bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersinden kastedilen ortaokul 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı: Öğrencileri, sosyal bilgilerle ilgili olarak belirlenen amaçlara ulaştırmak üzere düzenlenen kazanımlar, içerik, etkinlikler ile ölçme-değerlendirme öğelerinden oluşan bütünlüktür. Bu araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndan kastedilen ortaokul 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programıdır.

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmanın teorik çerçevesini oluşturan sosyal bilimler, sosyal bilgiler, sosyal bilgiler öğretimi ve demokrasi ile ilgili temel kavramlar ve bunlara yönelik tanımlara yer verilmiştir.

2.1. Temel Kavramlar

2.1.1. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler

Sosyal Bilgiler kavramı; tanımı, amacı ve kapsamı olmak üzere üç boyutta ele alınabilir. Sosyal Bilgiler kavramının bütünüyle ilişkili olan bu boyutlar, bir anlamda birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Burada, Sosyal Bilgiler kavramının sözü geçen üç boyutu üzerinde durulmuştur.

Sosyal Bilgileri anlamak ve anlatmak her insan için farklılık gösterebilir (Öztürk, 2012). Buna rağmen literatürde birçok sosyal bilgiler tanımına rastlamak mümkündür. Öncelikle Sosyal Bilgiler kavramının ortaya çıkışına bakıldığında, bu terim ilk kez olarak bazı kaynaklara göre 19. Yüzyılda bazı kaynaklara göre ise 20. Yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır. Bunların ilki, 1916 yılında teşkilatlandırma komisyonu tarafından kabul gören şu tanımdır; insanın uzvu kadar önemli olan şey sosyalleşmek ve sosyal bilgilerdir (Safran, 2004). Diğer bir kaynağa göre, ilk defa 19. yy başlarında ABD’de ortaya çıkan Sosyal Bilgiler terimi, 1916 yılında Amerika’da bir eğitim komitesi tarafından kullanılmaya başlanmıştır (Doğanay, 2008, s. 78). Tonga ve Uslu’nun (2015) aktardığı bazı yazarlara göre, Sosyal Bilgiler şu şekilde tanımlanmıştır: J. Dewey, “sosyal olan varlıkların çalışmasıdır”. Engle ve Ocha’a (1998) göre, Sosyal Bilgiler, demokratik vatandaşlık için toplumsallaştırma sürecidir. Konuyu farklı şekilde ele alan Sönmez (2005), Sosyal Bilgileri, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlamaktadır. Keçe ve Merey (2011), Sosyal Bilgiler nedir? Sorusuna, tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi derslerinin birleşerek bir disiplin oluşturmasıdır.

Sosyal Bilgiler terimi ile Sosyal Bilimler kavramları çoğu kez eş anlamlı olarak kullanılabilir. Ancak bu iki kavram arasında fark vardır. Şöyle ki, sosyal bilimler sosyal bilgileri kapsamaktadır. Oysaki Sosyal Bilim, toplum içinde yaşayan insanları, insan gruplarını, topluluklarını ve toplumları irdeleyen bir bilim dalıdır (Deniz, 2011). Sosyal Bilimler, insanın ve

toplumun tüm faaliyetlerini içeren bir ilimdir. Sosyal bilimlerin kendi teorisi olmadığından dolayı alt yapısındaki disiplinlerin teorisini ve yöntemini kullanmasıdır. Bu konuda Türkiye’de yoğun olan görüş; sosyoloji, tarih, coğrafya, psikoloji, siyaset bilimi, ekonomi, hukuk, antropoloji, eğitim, halk bilim (folklor) iletişim, etnoloji sanat tarihi ve arkeoloji disiplinlerinin sosyal bilimleri oluşturmasıdır (Bilgili, 2008 Aktaran: Keçe ve Merey, 2011).

Amacı bağlamında ele alındığında, Sosyal Bilgilerin en genel amacının, “ahlaklı insan ve topluma saygılı birey yaratmak” olarak ifade edilebilir. Erden (1996), Sosyal Bilgilerin amacını şu şekilde ifade etmektedir: “Sosyal bilgiler yoluyla öğrencileri kültür sahibi yapmak ve kimlik kazandırmaktır” olarak tanımlamıştır. İyi vatandaş kavramı ise; fırsat eşitliği, demokrasi, hoşgörü, adil rekabet ve hukukun üstünlüğü gibi değerler kazandırılarak oluşturulmalıdır (Tonga ve Uslu, 2015).

SBD’nin en önemli amacı öğrencileri topluma kazandırmaktır. Bunun için bireyin sorumluluklarını yerine getirmesi ve toplumsal olaylara karşı duyarlı olması öğretilmelidir. SBD, çocuğun yaşadığı çağın özelliklerini ve gereklerini bilmelidir. İçerik oluşturulurken bunlar ön planda tutulmalıdır. Ayrıca, demokrasi ilkelerini benimsettiği, sosyal yaşamın, dünü, bugünü ve yarını arasındaki bağı gösterdiği oranda amacına ulaşmıştır (Yılmaz, 2011, s.6). Ross (1997), Sosyal Bilgilerin amacı, bireylerin topluma aktif olarak katılmalarını sağlamak için gerekli olan bilgi ve değerlerin kazandırılmasıdır (Kılıçoğlu, 2012).

Toplumun kültürel ve ekonomik yapısı, ülke kaynakları ve kullanılması, çevreyi koruma, meslekleri tanıma ve gereksinimleri sıralama gibi nitelikleri kazanma SBD’de gerçekleştirilmektedir. Bu sebeplerden ötürü, dersin yaşama dönük bir ders olduğu görülmektedir. Bu derste öğrencilerin güncel konuları öğrenmeleri, olayların geçmişle olan bağlantılarını kurmaları ve geleceğe yön vermeleri öğretilmelidir (Deveci, 2005, s. 160).

2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretimi

Genel anlamda öğretim, bir dersin öğretim programının sınıfta uygulanması olarak ifade edilebilir. Nitekim literatürde öğretim, “eğitimin uygulama boyutu ile ilgili olup, öğrenmenin gerçekleşmesi için uygulanan süreçlerin tümünü ifade eder” şeklinde ifade edilmektedir. Eğitim programı bağlamında öğretim ise, “Bir öğretim hizmeti yardımıyla öğretim programının belli bir yer ve zamanda bir grup öğrenciye uygulanmasıdır” (Özçelik, 1998) şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu tanımlar bir eğitim programı olan SBDÖP'na uyarlandığında, sosyal bilgiler öğretimi şöyle tanımlanabilir: Sosyal bilimler ve sosyal bilgileri oluşturan disiplinlerin doğası ile genel öğretim ilkeleri ışığında, SBDÖP'nın belirli bir plan çerçevesinde uygulanmasıdır. Burada unutulmaması gereken, öğretim programı ile öğretim sürecinin birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğudur. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretimi, ilgili öğretim programının dayandığı felsefe, vizyon ve temel ilkeler dikkate alınarak, öğretim sürecinde öngörülen kazanımların öğrencilere kazandırılmasını sağlamaya çalışmaktır. Sosyal bilgiler öğretimi, temelde, öğretim programı, öğrenciler, öğretmen ile çevre değişkenlerinin etkileşimi olarak da ifade edilebilir.

Sosyal bilgiler öğretimi, sözü geçen bu değişkenlerin her biri bağlamında ele alınabilir. Literatürde sosyal bilgiler öğretiminin temel değişkenlerinden öğretmen üzerinde odaklanılmıştır. Bu odaklanma, çoğunlukla öğretmenin öğretim sürecindeki rol ve sorumlulukları, kullandığı yöntem-teknikler ile bunlara ilişkin görüşleri üzerinedir. Son yıllarda, sosyal bilgiler öğretimine yönelik olarak çok çalışılan bir konu da, yeniden yapılandırılan öğretim programlarının dayandığı yeni yaklaşımlardan Yapılandırmacılıktır. Bu konuda sosyal bilgiler öğretimini kullanan yöntem-teknikler ile araç-gereçlere göre inceleyen araştırmalara da rastlanmaktadır. Safran (2015), sosyal bilgilerin kapsamını oluşturan disiplinler bağlamında ele aldığı sosyal bilgiler öğretimini şu şekilde açıklamaktadır: Sosyal bilgileri oluşturan disiplinler antropoloji, iletişim bilimleri, ekonomi, eğitim, coğrafya, tarih, uluslararası ilişkiler, dil bilimi, din bilimleri, siyaset bilimi, psikoloji, sosyoloji, müzikoloji, hukuk ve suç bilimidir. Bu disiplinler insan ve insan ürünleriyle ilgili araştırma yapar. Bu araştırmalar, ayrı ayrı çalışma alanlarını doğurmuştur. Örneğin, ekonomi, insanın üretim faaliyetlerini, tüketim miktarlarını; eğitim bilimleri, insanlara toplumun istediği yönde davranış sergilemeyi; coğrafya, insanların yaşadığı çevreyi inceler. İnsanı ve insanları ilgilendiren her şey sosyal bilimlerin kapsamı içerisinde değerlendirilir.

2.1.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar

Diğer birçok ders ve disiplin gibi SBDÖP da dinamik bir süreçtir. Bu dinamiklik, sosyal bilgiler öğretim programını oluşturan disiplinlerdeki değişim kadar, programın uygulanmasıyla ilgili süreçlerdeki değişimlere de bağlıdır. Bu süreçler, programın uygulanması aşamasında kullanılan strateji, yöntem ve teknikler, kullanılan araç-gereçlerdeki gelişme ve değişimlere bağlıdır. Bunlara SBDÖP'nın dayandığı anlayışlardaki değişimler de eklenebilir. SBD ile ilgili değişimler konusunda Doğanay'ın (2008) aşağıdaki aktarımları ve açıklamaları yol göstericidir:

Sosyal bilgiler soyutlanmış bilgilerden, ezberden, bütünlüğe, düşünmeye, doğru bir değişim süreci içindedir. (King, 1987). Bazı önemli eleştirmenler, sosyal bilgileri, düşünme ve anlamaktan çok ezbere dayandığını söylemektedir (Ravitch ve Finn, 1987). Diğer bazı revizyonistler ise, sosyal bilgilerin edebi ve ahlaki önemsemediği (Marquand, 1988); düşünme ve fikir üretme yerine ezberi esas aldığını (Downey, 1986); ve etkili kimlik oluşturma yolunda başarılı olamadığını söylemiştir (Parker, 1989).

Öztürk (2012) ve Tay (2010), sosyal bilgiler öğretiminde üç yaklaşımdan söz etmektedir. Aşağıda sıralanan bu yaklaşımlar, vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi, yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler öğretimidir.

1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu yaklaşımın amacı, kültürleşmeyi ve kültürel devamlılığı garanti altına alacak yeni gençler var etmektir. Yetişkinlerin tecrübelerinden yararlanmayı amaçlamaktadır. Geçmişini bilen ve geçmişe dayalı bir kimlik oluşturarak geleceğine yön veren bir nesil oluşturmak istemektedir. Daha çok öğretmen merkezli öğretimi öngörür.

2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilimlere ait bilgilerin ve becerilerin milli kimliğin ve milli ruhun oluşması için en iyi yöntem olduğu görüşüne dayanmaktadır. Bu görüşe göre, öğrenciler sosyal davranışları, sosyal bilimlerin temel ilke ve kavramlarını inceleyerek öğrenirler.

3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Öğrencilerin problemleri ve çözüm yollarını öğrenmelerini sağlar. Bunu gerçekleştirebilmek için de içerik olarak kişilerle ilgili başlarına gelen veya gelebilecek olan sorunlarla ve çözüm yollarıyla ilgilenir. Bu yaklaşımın temel yöntemi; tanıma, araştırma, inceleme ve uygulamadır.

2.1.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler

Öğretim ilkeleri, eğitimin kazanımlarına ulaşmak için gidilen yolda öğretmenlere rehber olan ve ışık tutan prensiplerdir. Öğretim ilkeleri, genel öğretim ilkeleri ve özel öğretim ilkeleri olmak üzere iki başlıkta ele alınabilir. Bunlardan genel öğretim ilkeleri, araştırma ve inceleme sonucu olmaktan ziyade, çoğunlukla uzun soluklu öğrenme-öğretme deneyimlerinden çıkarılır. Özel öğretim ilkeleri ise, bir disipline yönelik, o disiplinin doğasına uygun öğretim prensiplerini kapsar. Eğitim ve öğretimde amaca ulaşmayı kolaylaştırmak için XVII. Yüzyıldan günümüze kadar Pestalozzi, Comenius, Floebel, Dewey başta olmak üzere çeşitli düşünürlerin, araştırmaları sonucu birçok öğretim ilkesi ortaya çıkmıştır. Bu ilkelerin genel olarak nitelendirilmeleri, bunların bilimsel veya evrensel olma iddiasından ziyade, bunların genel kabul görmüş ve zaman içerisinde işe yaradığı test edilmiş ilkeler olduğu anlamındadır. Genel anlamda bunlar, “eğitim-öğretim ilkeleri” olarak nitelenebilir. Aşağıda genel öğretim ilkeleri sunulmuştur (Akpınar, 2014):

1. *Bireye (Çocuğa) Görelik*: Her türlü eğitim ve öğretim etkinliklerinde öğrencinin merkeze alınarak (gelişim özellikleri, ilgi, ihtiyaçları ve öğrenme hızı vb.), öğretimin bireyselleştirilmesi anlamına gelir.

2. *Bilinenden Bilinmeyene İlkesi*: Bu ilke, öğretimde öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin dikkate alınmasını anlamına gelir.

3. *Somuttan Soyuta İlkesi*: İnsanoğlunun, özellikle de küçük yaşlardaki çocukların, aşına olmadıkları konularda, somut (nesne) konuları soyut konulardan daha kolay algıladıkları bilinmektedir. Bunun için öğretim, somut konularla başlamalı ve yavaş yavaş soyuta doğru gitmelidir.

4. *Yakından Uzağa İlkesi*: Bireyin ilgisi, sürekli etkileşimde bulunduğu yakın çevresindeki olay ve olgulara karşı yüksektir. Bu bakımdan öğretim etkinlikleri planlanırken ve uygulanırken izlenecek sıra, gerek çevre gerekse zaman açısından yakından uzağa doğru bir sıra izlemelidir.

5. *Ekonomiklik İlkesi*: Öğretimde yapılacak her şeyin hızlı bir şekilde, maliyetini en aza indirerek, hedefe tam ve doğru olarak ulaşma süreci olarak tanımlanabilir. Eğitimin ekonomiklik ilkesi, en az maliyetle en fazla eğitimsel kazanç (getiri) sağlamaktır ki, buna verimlilik denir.

Bunun bireysel anlamı, öğrencinin, öğretim sürecinde en az maliyetle en fazla kazanım elde etmesidir. Öğretmen açısından ekonomiklik, öğretmenin sınıfta zamanı, emeği ve malzemeyi en verimli şekilde (yüksek düzeyde öğrenme sağlayacak şekilde) kullanmasıdır.

6. *Açıklık (Ayanilik) İlkesi:* Açıklık ilkesi, öğretme-öğrenme sürecinde yer alan hedefler, seçilen konu, iletişim ve etkileşim de dâhil bütün boyutların açık, anlaşılır ve kolay olmasını ifade eder. Dersin işlenişi sırasında sürece ne kadar çok duyu organı katılırsa, öğrenme de o ölçüde kolay; unutma ise o ölçüde zorlaşır. Bunun için, öğretilecek konu, deney ve gözlemle öğretilmeli, bu süreçte öğrenci materyalle karşı karşıya getirilmelidir.

7. *Aktivite (İş) İlkesi:* Öğrencinin yaparak-yaşayarak daha kolay, etkili ve kalıcı öğrenmeler sağlayabileceği anlamına gelir. Nitekim araştırmalar, öğrenci merkezli yaklaşımlarda öğrencinin sorumluluk alarak bizzat katıldığı etkinlikler sonucu daha fazla ve üst düzeyde öğrendiğini göstermektedir. Buna göre öğrenci, öğretme-öğrenme sürecinin pasif bir alıcısı değil, aktif ve önemli bir öğesidir.

8. *Yaşama Uygunluk İlkesi:* Eğitim sisteminin ve okulun nihai amacı, bireyin potansiyelini geliştirerek hayata hazırlamaktır. Bunun için okulların bireye temel yaşam bilgi ve becerilerini kazandırması beklenir. Bunun için gerçek hayatta geçerliği olmayan bilgi ve becerilerin okul programlarına alınmaması, okulların yapay etkinliklerle uğraşmaması gerekir.

9. *Güncellik (Aktüalite) İlkesi:* Bu ilke ‘Yaşama yakınlık’, ‘Bireye görelilik’ ve ‘Yakından uzağa’ ilkelerinin bileşkesi niteliğindedir. Bu ilke uyarınca öğretim etkinliklerinin planlanması ve uygulanmasında, öğrencinin özellikleri ve gerçek yaşam koşulları dikkate alınmalıdır. Ders konuları ve örnekler, güncel yaşam olayları ile ilişkilendirilmelidir. Böylece öğrencilerin güncel olay ve sorunlara karşı duyarlı olmaları sağlanabilir.

10. *Bütünlük İlkesi:* Bütünlük ilkesinin anlamı, eğitimde bireyin beden, zihin, duygu ve ruh boyutlarıyla bir bütün olarak ele alınması ve dengeli bir şekilde geliştirilmesidir. Çünkü eğitimde bir veya birkaç boyutunun göz ardı edilmesi, bireyin dengesiz gelişmesine yol açabilir. Örneğin sadece zihinsel gelişime odaklı bir eğitim sistemi, dengeli bir kişilik ve ahlaklı bir birey yetiştirme açısından sorunludur.

11.Sosyallik İlkesi: Bireyin içinde yaşadığı topluma uyumlu olarak yetişmesi için onun sosyalleştirilmesini ifade eder. Bir anlamda otoriteye itaat anlamına gelir. Bu ilkeye göre bireyin mutlu ve uyumlu bir yaşam sürmesi, özgür iradesi ve özgünlüğü kadar, içinde yaşadığı toplumun değerlerini benimsemesi ve buna uymasını da gerektirir.

Sosyal bilgiler öğretiminde, yukarıda sayılan genel öğretim ilkelerine ek olarak, sosyal bilgiler dersini oluşturan disiplinlerin doğasını yansıtan sosyal bilgiler öğretim ilkelerine de ihtiyaç vardır. Sosyal bilgilere özel olan bu ilkeler, sosyal bilgiler ders içeriğini oluşturan çeşitli disiplinler çerçevesinde programda yer alan bilgi kategorilerine göre belirlenebilir. Bunlara programın amacı, sosyal bilgilerin okutulduğu öğretim kademesi gibi başka birçok faktör de eklenebilir. Bunlardan programın amacı, sosyal bilgilerin temel ilkelerini belirlemede önemli bir faktördür. Öztürk'e (2012) göre, sosyal bilgiler öğretiminin temel amaçları, geleceğin etkin yurttaşlarında karar verme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesidir. Ancak bu konuda çok farklı amaçların söz konusu olabileceği ve bunun da öğretim sürecinde karmaşaya yol açma olasılığından dolayı, NCSS gibi konuyla ilgili kurum ve kuruluşların geliştirmiş olduğu amaçlar yol gösterici olabilir. Nitekim NCSS, bu konuda birlik sağlamak için 1970 yılında 4 amaç önermiştir:

1. Bireyin geçmişle bugünü arasında bağlantı kurup, geleceğini oluşturduğu bu bilgilere göre şekillendirmesi;
2. Kazandığı bilgiyi faaliyete geçirme becerisi;
3. İnancı ve değerleri sorgulayabilmesi ve özümseye bilmesi;
4. Milli kimliği oluşturarak sosyalleşmeyi sağlaması.

ABD toplumsal gerçekliğine göre NCSS tarafından oluşturulmuş bu amaçların farklı toplumların ihtiyacına bire bir karşılık vermesi beklenemez. Olması gereken, bu çerçevede niteliğindeki amaçların ülke gerçekliği, gelenekleri ve ihtiyaçlarına göre yeniden oluşturulmasıdır. Nitekim Türkiye'de sosyal bilgiler de dahil olmak üzere, tüm ilk, orta ve lise öğretim programları MEB tarafından geliştirildiği için, bu programların amaçları ve programın uygulanmasında (programın öğretiminde) temel ilkeler de aynı otorite tarafından belirlenmektedir. Bu bağlamda çalışmanın konusu olan 7. Sınıf SBDÖP'na ilişkin temel

yaklaşımlar, vizyon ve temel ilkelere programla ilgili kısımlarda yer verilmiştir. Kültür ve tarihle çok ilişkili olan sosyal bilgiler gibi bir dersin öğretiminde evrensel temel ilkeler ile evrensel amaçlardan söz edilebilir mi, bu tartışılabilir. Literatürde bu konuda evrensellikten söz edilmektedir. Bunlardan, sosyal bilgilere ilişkin evrensel amaçlar, bilgi, beceri, tutum, değer ve sosyal katılıma ilişkin olanlar olmak üzere dört grupta toplanabilir (Öztürk, 2012).

Etkili Vatandaş Yetiştirme: Demokrasiyi özümsemiş, yaşamına indirgemiş, milli kimliğini kazanmış, Ülkesinin önemini kavramış ve vatanını tehlikelerden koruma bilinci yerleşmiş, Atatürk ilkelerine gönülden bağlanmış bireyler yetiştirmektir.

Kültürleme: Her toplum, genç üysine kendi kültürünü tanıtır ve var olan kültürü geliştirmeye çalışır. Teoplumların genç nesilleri toplum auyum sağlaması için çaba göstermesidir.

Çocuğa Görelik: Sosyal bilgiler 4-7. Sınıflarda okutulan bir derstir. Bu dönem çocuklarına verilecek olan eğitimin onların zihinsel ve fiziksel gelişimlerine uygun olması gerekmektedir.

Bilgi Temeli: Genel olarak sosyal bilgilerin bilgi temelini sosyal bilimler oluşturur. Bunun yanında sanat, edebiyat, matematik gibi insanlarla ilgili tüm bilimlerin bilgileri sosyal bilgilerde kullanılmaktadır. Çünkü sosyal bir varlık olan insanın yaşamı bir bütündür.

Yöntem: Sosyal bilimlerin yöntemi bilimsel yöntemdir. Buluş yoluyla öğretim, gözlem ve araştırma da sosyal bilgilerin öğretimde kullanılır.

Zaman (geçmiş, bugün, gelecek): Sosyal bilgilerin en genel amacı etkili vatandaş yetiştirmektir. Etkili vatandaşın önemli özelliklerinden birisi de içinde yaşadığı toplumun kültürünü bilmesi ve onu yaşatma arzusu ve isteğinde olmasıdır. Kültür geçmişle ilgilidir. Bu yüzden bireye kültür kaazndırmak ilk adımı geçmiş öğretmektir. Kültürün kazanımı ve onun hayata aktarımı bugünü içermektedir. Kültürelenen birey ship olduğu bu değerleri gelecek nesillere aktarma görev ve sorumluluğundadır. Öyleyse birey kültürünü geçmişle öğrenir, bugün yaşar ve yarına aktarır (Safran, 2004).

Alan ve Ders: Sosysl bilgiler bir disiplin olarak ifade edilememektedir. Sosyal bilgiler bir bilim dalı değil bir çalışma alanine oluşturmaktadır.

2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Cumhuriyet döneminde SBD programları için ilköğretimde (I. Kademe) farklı yıllarda (1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989, 1998 ve 2004) çeşitli düzenlemelere gidilmiştir (Akyüz, 1993; Yılmaz, 2011). Bu değişimlerde, dünyada ve özellikle de ABD’de sosyal bilgiler alanıyla ilgili gelişmeler ile Türkiye’de Milli Eğitim Şurası ve benzeri platformlarda dile getirilen görüşler (Yaşar, 2005) etkili olmuştur.

Yukarıda görüldüğü gibi sıklıkla değiştirilen SBDÖP’lerinin temel yapısı ve amaçları şu şekilde özetlenebilir (Akar, 2001; Sönmez, 2005; Baysal, 2006; Sağlam, Vural ve Akdeniz, 2011; Öztürk ve Dilek, 2005; Yılmaz, 2011):

1924 yılında yapılan programda aksaklıkların görülmesi üzerine 1926 yılında yeniden program hazırlama yoluna gidilmiştir. Bu programın temel amacı, genç kuşakların topluma uyumunu kolaylaştırmak için Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerinin 4. ve 5. Sınıflarda haftada 2 saat okutulmasıdır. 1930, 1932 ve 1936 yıllarında yapılan programlarda ise, hem bedenen hem de ruhen sağlıklı, Cumhuriyeti özümsemiş, milli kişiliğe sahip bir birey yetiştirmek olmuştur. 1948 yılındaki programda Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerinin amaçları yeniden şekillendirilmiştir. Programa İlkokuldaki öğrencilere milli kültürü aşlamak zorundadır, milli kimliğini ve milli ülküsünü özümsemiş bir nesil yetiştirmek ilkesi eklenmiştir. 1962 yılında ise tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin birleştirilerek Toplum ve Ülke İncelemeleri dersi oluşturulmuş ve okutulmaya başlanmıştır. 1968 yılında ilk kez Sosyal Bilgiler adını almıştır. Bu program Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi derslerini mihver ders olarak kabul etmiştir. 1998’de yeniden düzenlenen ilköğretim okulu SBDÖP kabul edilmiştir. Bu program, 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere, her sınıf için 36 haftada toplam 108 saatlik bir süre öngörülerek hazırlanmıştır. Zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasıyla yeniden düzenlenen SBDÖP’ında içeriğinin değiştirilip amaçlarının aynı kalması bir uyumsuzluk oluşturmuştur. Son yıllarda dünyada öğretim programı geliştirme çalışmaları hızlanmış ve köklü değişikliklere gitme ihtiyacı doğmuştur. Değişim ülkemizde yansımış ve SBDÖP 2005 yılında yeniden düzenlenmiştir.

Yeni İlköğretim SBDÖP, 2004-2005 eğitim-öğretim yılında dokuz ilde (Ankara, Bolu, Diyarbakır, Hatay, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Samsun, Van) toplam 120 pilot okulda uygulandıktan

sonra (Canerik, 2005), 2005-2006 eğitim-öğretim yılında tüm ülkede uygulanmıştır. Programları hazırlamak için 38 sivil toplum kuruluşu, 8 üniversiteden öğretim üyeleri, 26304 öğrenci, 9192 öğrenci velisi, 2259 öğretmen ve 697 müfettişin bilgi ve görüşlerine başvurulmuştur (Yaşar, 2005). Beceri, değer ve kavram temellerine oturtularak yeni bir anlayış ve vizyonla oluşturulmaya çalışılmıştır. Ünitelere ayrı ayrı değer ve beceri eklenmiştir. Bu yeni anlayışla öğrencinin pasif olmasına ve ezbercilik anlayışına son vermek istenmiştir. Yeni SBDÖP'nin temel yaklaşımı, bilgiyi üreterek kullanabilen milli kimliğe sahip birey yetiştirmektir. Eski programda Sosyal Bilgiler dersi tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleriyle sınırlıydı. Yeni programda ise sosyal bilim dallarına ait disiplinler olan hukuk, felsefe, psikoloji gibi dallar eklenmiş ve bunları temsil eden üniteler yerleştirilmiştir. Yeni programda öğrenci merkezli olmaya çalışılmıştır. Bu amaçla etkinlik oluştururken, öğrencinin bilgi ve becerisini dengeleyen, kendi yaşantısından örnekler oluşturan ve bireysel farklılıklarını hissettiren bir organize yapılmalıdır. Yeni program; beceri, kavram, değer ve genel amaçlardan oluşmaktadır (Gazel ve Erol, 2012).

Zamanla kapsamı, ilk ve ortaokulu kapsayacak şekilde genişletilen SBDÖP, günümüzde ilkokul 4 ve 5. Sınıflar ile ortaokul 6 ve 7. Sınıflarda okutulmaktadır. Bu çalışmanın konusu ortaokul 7. Sınıf SBDÖP olduğu için daha çok bu programa yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

2.1.4. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Eğitimde program geliştirme, çeşitli sosyal, bilimsel, teknolojik ve politik ihtiyaç ve taleplere dayalı olan dinamik bir süreçtir. Dolayısıyla hiçbir öğretim programı bir kez geliştirildikten sonra “mükemmel” olarak addedilip, sürekli uygulamada kalmaz. Çünkü öğretim programının hedef kitlesi olan insan ve toplumlar ile programın ana malzemesi olan bilgi sürekli bir değişme ve gelişme halindedirler. Bunlara bilim ve teknolojik değişme ve gelişmeler de eklenebilir. Bu bağlamda dünyadaki hemen her toplumda eğitim sistemi gibi, eğitim programları da, sözü geçen bu değişim ve gelişmelere paralel olarak sürekli olarak yenilenir. Bu yenilenmeye eğitim literatüründe program geliştirme denilir (Fidan, 1996; Doğan, 1997; Ertürk, 1998; Büyükkaragöz, 1997). Dünyadaki örnekleri gibi sürekli bir değişme ve gelişme içerisinde olan Türkiye’de de öğretim programları sürekli olarak gözden geçirilerek yenilenmektedir. Bu

yenilenmeden, SBDÖP da payına düşeni almaktadır. SBD, Cumhuriyet dönemi itibarıyla ele alındığında birçok kez bu programların anlayış, içerik ve ders saati açısından yenilendiği görülebilir. Bunlardan en kapsamlısı 2004 yılında yapılan değişimdir. 2005-2006 eğitim-öğretim yılında pilot okullarda uygulanan SBDÖP’nda görülen bazı aksaklıkların değiştirilerek 2006-2007 eğitim-öğretim yılında tüm 6. Sınıf ve 2007-2008 Öğretim yılında ise tüm 7. Sınıflarda uygulanmaya başlanmıştır. MEB’in Avrupa Birliği (AB) uyum süreci, bilim ve teknolojiye meydana gelen değişiklikler, küreselleşme gibi (Akpınar ve Kaymakçı, 2012) birçok dış ve iç değişkenin tetiklemesiyle gerçekleştirdiği ve kendisi tarafından “reform” olarak nitelenen bu değişimle, diğerleri gibi 7. Sınıf SBDÖP da, temel anlayışı, dayandığı felsefe, içerik ve öğretim süreci gibi boyutlarıyla ciddi bir değişime uğramıştır. Berk (2008), SBDÖP’daki değişikliklerin nedenlerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Bilimin ilerleyişine ayak uyduramaması,
2. Eğitimdeki yeni yaklaşımların uygulanmak istenmesi,
3. Nitelikli bir eğitim oluşturmak,
4. Ekonomiye ve demokrasiye daha duyarlı bir nesil yetiştirmek istenmesi,
5. Sekiz yıllık zorunlu temel eğitimin getireceği bütünlüğün oluşturulamamış olması,

Burada “yeni” veya “yenilenmiş” olarak nitelenen 7. Sınıf SBDÖP temel öğeleri bağlamında ele alınarak incelenmiştir.

Bu çalışmanın konusu olan 7. Sınıf SBDÖP, MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Tarafından onaylanan İlköğretim Sosyal Bilgiler 6.-7. Sınıf Programıdır. İlköğretim Sosyal Bilgiler 6-7. Sınıf Öğretim Programının geliştirilmesinde alan eğitimcisi olarak üçü öğretim üyesi, 10 öğretmen ile biri program geliştirme uzmanı ve birisi de ölçme değerlendirme uzmanı olmak üzere toplam 15 kişilik bir komisyon görev almıştır. Bu komisyonda eğitim felsefesi ile eğitim psikolojisi uzmanlarının bulunmaması, programın kuramsal temelleri açısından eksiklik olarak kabul edilebilir.

2.1.4.3. 7. Sınıf SBDÖP- Açıklamalar

Son yıllarda bilimin ve teknolojinin hızlı ilerleyişi birçok alanda yeniliği kaçınılmaz hale getirmiştir. Dünyada yaşanan bu gelişmelerle beraber, Avrupa Birliği normlarında birleşince mevcut programın ihtiyaca cevap vermediği anlaşılmıştır. Mevcut koşulların göz önüne alınarak yeni bir programın yapılması zaruri bir hale gelmiştir.

2.1.4.4. 7. Sınıf SBDÖP Vizyonu

SBDÖP'nın vizyonu;

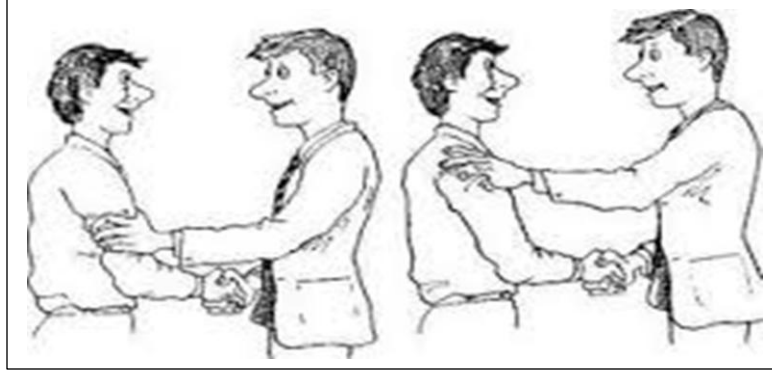
21. yüzyılın çağdaş uygarlık seviyesini hedeflemiş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını özümsemiş, Türk tarihini ve kültürünü benimsemiş, demokrasiyi ve insan haklarına saygıyı esas almış, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi analiz ederek senteze varabilen, eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren, sosyal ve toplumsal konulara duyarlı, sosyal yaşamda aktif, üretken, hak, hukuk ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.

2.1.4.5. 7. Sınıf SBDÖP Temel Yaklaşımı

Öğretim programları, öğrencilerin bilgiye ulaşmalarını, yorumlamalarını, ve çözüm üretecek şekilde kullanmalarını sağlamak amacıyla hazırlanmalıdır. Bu ihtiyaçlar esas alınarak dünyada yaşanan gelişmeler ve öğretim programlarında ki yeni yaklaşımlar üzerine inşa edilmelidir. Bireyin deneyimlerini önemseyerek, yaşama etkin bir şekilde katılımını sağlamak istemiştir. Bu yaklaşım; etkinlik merkezli, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle başarılı bir iletişim kurmayı hedeflemiştir.

Bu anlayış doğrultusunda Sosyal Bilgiler Programı,

1. Her öğrencinin farkındalıklarını hissetmesi,
2. Öğrencilerin nitelikli yetişmelerini ve geleceklerini inşa etmelerini,
3. Esas amacın öğrenmeyi öğrenmek olduğunu bilmeleri,
4. Başkalarının düşüncelerine saygı gösteren bireyler yetiştirmeyi kendisine amaç edinmiştir.

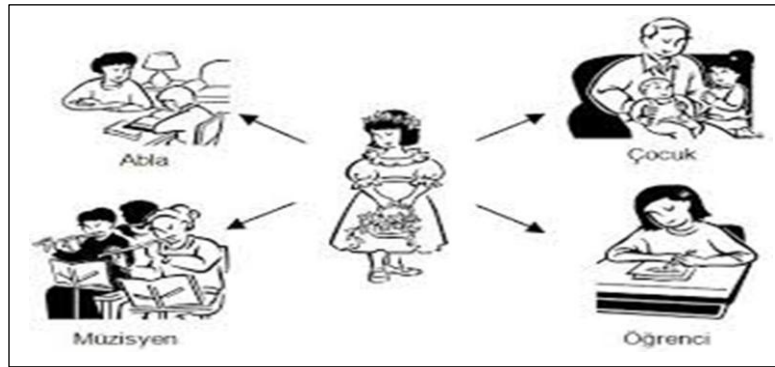
Şekil 1: İletişim

Üniteler	Doğrudan Verilecek Değer
1. İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ	Farklılıklara saygı
2. ÜLKEMİZDE NÜFUS	Vatanseverlik
3. TÜRK TARİHİ'NDE YOLCULUK	Estetik
4. EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT	Dürüstlük
5. ZAMAN İÇİNDE BİLİM	Bilimsellik
6. YAŞAYAN DEMOKRASİ	Adil olma
7. ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER	Barış

Tablo 1 : 7. Sınıf SBDÖP Üniteleri ve Ünite İçerisinde Doğrudan Verilecek Değerler

2.1.4.6. 7. Sınıf SBDÖP Öğrenme Alanı

Öğrenme alanı, birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapıdır. Sosyal Bilgiler dersi dokuz öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır.

Şekil 2: Toplum

1. Birey ve Toplum
2. Kültür ve Miras
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler
4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim
5. Zaman, Süreklilik ve Değişim
6. Bilim, Teknoloji ve Toplum
7. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal rgtler
8. Gç, Yönetim ve Toplum
9. Küresel Bağlantılar

Sosyal Bilgiler Programı, kazanımlar, içerik, eğitim durumu ile lme-değerlendirme öğelerinden meydana gelmektedir. Aşağıda bu öğeler ayrı ayrı olarak ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.4.7. 7. Sınıf SBDÖP ğeleri

Program tasarımları bir eğitim programını oluşturan öğelerden ve bu öğeler arasındaki farklılıklardan doğmaktadır. Bir programın temel öğeleri, hedef, içerik (konu alanı), öğrenme yaşantıları ve değerlendirmedir (Demirel, 2009; Memişoğlu, 2012). Sosyal bilgiler dersi yeni bir anlayış ve vizyonla hazırlanmıştır. Her nitede kazanılacak bir değer ve beceri getirilmiştir (Tonga ve Uslu, 2015).

Kazanımlar

Sosyal Bilgiler programının uygulanmasıyla öğrenenlerin elde edeceği bilgi, tutum ve becerileri ifade eder. Programın en önemli öğesi olup, diğer program öğelerine rehberlik eder. nceki programlarda hedefler olarak nitelenen program öğesi, bu programda öğrencilerin performansını yansıtan biçimde kazanımlar olarak nitelendirilmiştir.

Kazanım, öğrenme süreci içinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla, öğrencilerin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler olarak tanımlanmaktadır (Tonga ve Uslu, 2015, s. 93). Mevcut programda 7. sınıflar için her ünite için ayrı ayrı hazırlanmış 45 kazanım belirlenmiştir. Bu kazanımlardan çalışmanın konusu olan Yaşayan Demokrasi Ünitesi içerisinde verilenler aşağıda sıralanmıştır (MEB, 2006):

1. Tarihsel süreçte Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder.
2. Anayasamızın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleri ile ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir.
3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder.
4. Siyasî partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.
5. İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder.

İçerik

İçerik ögesi, öğretim programında “Ne ile?” sorusunun cevabıdır. Hedef davranışların kazandırılmasında gerekli olan konular ve bu konuların düzenlenmesidir. İçerik hedef davranışlara ulaşmak için kullanılan bir araçtır (Demirel, 2009). Bu öge, öğrencilerin kazanımlara ulaşmaları için gerekli olan bilgi, kavram ve kuramlardan oluşur. İlgili disiplinlerden seçilmiş konuların öğrenme alanlarıyla ilişkili hale getirildiği yerdir.

Etkinlikler/Eğitim Durumu

Öğretimde “Nasıl?” ve “Ne şekilde?” sorularına cevap arar. Öğrenme ve öğretme süreci, öğrenme-öğretme etkinlikleri, öğretme durumu, işleniş olarakta tanımlanabilir (Sağlam, Vural ve Akdeniz, 2011). Yeni programda eğitim durumu yerine öğrenme-öğretme süreçleri kavramı tercih edilmiştir. Öğrenme sorumluluğunun öğrenciye verildiği, öğretmenin öğrenciye sadece rehber olduğu bilinmektedir (Özerkan (2007, s. 64).

Programın “öğretim” boyutunu teşkil eden eğitim durumu, üniteye yer alan kazanımların öğrencilere kazandırılması için yapılacak etkinlikleri kapsar. Bu süreçte, öğrenenlerin belirlenen içerik içerisinde belirlenen etkinlikleri yaparak kazanımlara ulaşmalarıdır. Eğitim durumunun bunu sağlayabilmesi için kazanımlara ulaştırıcı, öğrenci özellikleri ile ilgili disiplinin doğasına uygun olması gerekir. Mevcut program bu açıdan ele alındığında, etkinliklerin öğrenci merkezli olarak tasarlandığı söylenebilir.

Ölçme-Değerlendirme

Öğretim programında “Ne kadar?” sorusunun cevabıdır. Mevcut programda üzerinde en fazla durulan program ögesidir. Bunun bir nedeni, öğretmenlerin uygulamada en çok bu öge ile ilgili olarak sorun yaşamaları olabilir. Nitekim programın dayandığı İlerlemeci felsefe ile yapılandırmacılık yaklaşımına göre ölçme-değerlendirme ögesinde önemli değişimler öngörülmektedir. Programın değerlendirme boyutu, önceki programlarda yer alan geleneksel ölçme değerlendirme yöntemlerini içermesinin yanı sıra, ağırlıklı olarak yapılandırmacı öğrenmenin vurguladığı “süreç” değerlendirme anlayışı ile desteklenmiştir. SBD’nde kullanılan değerlendirme teknikleri öğrencinin geçmişi, kendisi ve çevresi hakkındaki bilgisini, tarihsel ve coğrafi becerilerini ve bu becerileri kullanma derecesini ölçmek ve değerlendirmektir (Algan, 2008).

Program, öğrencinin okul dışındaki gerçek dünyayla uyum içinde olmasını sağlayacak becerilere sahip olmasını da hedeflemektedir Ölçme ve değerlendirme de öğrencinin gerçek yaşamla kendi bilgileri arasında ilişki kurmasını ve karşılaştığı problemlere farklı çözüm yolları üretebilmesini gerektirir.

2.1. 5. Sosyal Bilgiler ve Demokrasi

Demokrasi kavramı ve demokrasi ile ilgili değerler söz konusu olduğunda ilk akla gelen ders, kuşkusuz sosyal bilgilerdir. Nitekim ilk ve ortaokul düzeyinde okutulan ders içerikleri incelendiğinde bu durum açıkça göze çarpmaktadır. Temel amaçlarından birisi de, demokrasiyi özümseyerek hayatın her aşamasında kullanmasını bilen bireyler yetiştirmek olan SBD, demokratik ilkelerin öğretimi ve bu konudaki tutum ve değerlerin geliştirilmesi boyutunda büyük bir görev üstlenmiştir (Berkant ve Atmaca, 2013). Nitekim SBD’nin temel amacı, demokratik bir

ülkede vatandaşlık vazifesini yerine getirebilecek etkin birer yurttaş ve birey olarak yetiştirmektir (Kılınç, 2013).

SBD'nin amaçlarından biri, demokratik süreci geliştirecek etkili vatandaşlar yetiştirmek (Memişoğlu, 2014) olarak kabul edildiğinde, demokrasinin vatandaşlık ve insan hakları ile yakın ilişkisi anlaşılabilir. Bu anlamda demokrasi, “vatandaşların egemenliğini” ifade etmektedir. Aslında disiplinlerarası bir konu olan demokrasi ve insan hakları konuları, TES’nde çoğunlukla SBD içerisine serpiştirilmiştir (Elkatmış, 2012). Nitekim Barth’a (1991 Aktaran: Ekici, 2013) göre, sosyal bilgilerin amaçları arasında, demokratik bir toplumu oluşturacak etkin bireyler yetiştirmek çok önemlidir. Sosyal bilgiler, toplum ve insanla ilgili diğer disiplinlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak , düşünen, araştıran ve uygulayan demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlar.

Demokrasiyi okulun yaşantısı ve kültürü hâline getirmek ve onu kendi kültür ortamında gerçek yaşantılardan yararlanarak öğretmeyi öneren Özpolat (2010), demokratik eğitimin temel niteliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- İnsan merkezlilik
- Öğrenci merkezlilik
- İnsan hakları
- Hak-görev dengesi
- Farklılıklara saygı
- Bireysel gelişim
- Esnek Zihinsel yapı
- Beceri eğitimi
- Değer eğitimi
- Rasyonellik ilkesi
- Nezaket eğitimi

Şekil 3 : Demokrasi

- İnsanlık halleri
- Diyalojik eğitim
- Kuralların otoritesi

Tok (2005), demokratik toplumda vatandaşlık statüsünün iki ana boyutu olduğundan söz eder. Bunlar, hak ve kazanımlar ile sorumluluk boyutlarıdır. Birincisinde bireyin tanınmasıdır ki, bireyin vatandaş olarak sahip olduğu temel hak ve özgürlükler ile siyasal ve sosyal haklardan oluşur. Sorumluluk boyutunda ise, bireyden beklenen erdem, sorumluluk, tutum, davranış ve kimliklere işaret eder. Ekici (2013) ise, demokratik vatandaşların sahip olmaları gereken bilgi ve becerileri şu şekilde sıralamaktadır:

- Yakından uzağa giderek çevresiyle dünyayı ilişkilendirebilme,
- Aile, ekonomi gibi sosyal kurumların nasıl var olduğunu anlama,
- Geçmişteki kültürel farklılığın şimdide olduğunu ve gelecekte de varolacağını anlama,
- Her sırda güvenilir ve doğru bilgiye ulaşma yollarını anlama,

Sosyal Bilgilerin günümüzde en önemli amacı etkili demokratik vatandaşlık eğitimi olmuştur. Bu bağlamda SBD, demokratik politik sürecin gelişimine de katkıda bulunur. Ayrıca, demokratik bir toplumun etkin bir üyesi olacak bireylere, bilgi, beceri ve değerlerle ilgili bir takım nitelikler kazandırır. Demokratik değer ve inanışlar sosyal bilgilerin ikinci amacını oluşturur. Demokratik değerler insan davranışlarının değerlendirildiği ölçütlerdir. Demokratik inanışlar ise, o değerlere bağlılığı ifade eder. Evrensel düzeydeki bu değer ve inanışlar, demokratik devlet anlayışı ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi bildirgelerde belirginleşen demokratik ilke ve değerlerden oluşur (Ekici, 2013).

NCSS (1984) bu değerleri aşağıdaki gibi belirlemiştir (Öztürk ve Dilek, 2005):

- Özgürlük
- Doğruluk
- Dürüstlük

- Sadakat
- Gizlilik
- Eşitlik
- Adalet
- Çeşitlilik
- İnsan Onuru
- İnsan Hakları

2. 1. 5. 1. Demokratik Değerler

Demokratik değerler, demokrasinin insana, hayata, olaylara ve genel olarak tüm varlıklara geniş bir bakış açısı ile bakmayı ifade eder. İnsan haklarına saygılı, eşitlik, özgürlük, uzlaşma, serbest tartışma ortamı, açıklık, hoşgörü, çoğulculuk, hukuk devleti, sosyal devlet, şiddetten kaçınma, eleştirel düşünme ve ifade etme özgürlüğü gibi değerleri belirtir (Yeşil ve Aydın, 2007). Bu değerler demokrasinin işleyebilmesi için gerekli olan temel öğelerdir. Demokratik değerler konusunda eşitlik, yaşama saygı, özgürlük, adalet, iyiyi arayış, işbirliği, özgüven, hoşgörü, duyarlılık, sorumluluk, farklılıkları kabul, güvenlik, barış, gelişim, mükemmellik, etkililik şeklinde bir sıralamanın olduğu söylenebilir. Bu değerlerin bireylere kazandırılmasında değerler eğitimi çok büyük bir öneme sahiptir (Uygun ve Engin, 2014).

Özgürlük

Özgürlük, dışa bağlı ve bağımlı olmama, dış etkenlerden bağımsız olma, engellenmemiş, zorlanmamış ve baskı görmemiş olma halidir. Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre, Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmadan düşünme veya davranma, davranışları sergilerken ise herhangi bir şarta bağlı olmama durumudur. Özgürlük, insanın doğal olan gücünü, serbest hareket ettirerek yaşamasıdır. Ancak hukuk açısından da; özgürlük bir kimsenin her istediğini yapabilmesi demek değildir. Baskı ve şiddetin olduğu yerde özgürlükten bahsetmek mümkün değildir (Durudoğan, 2015).

Şekil 4 : Eşitlik

Eşitlik

Eşitlik, ahlaksal anlamda, insanın sadece insan olma onuru ile eşit haklara sahip olması; siyasal anlamda, yöneticilerin eşit oy ilkesine göre seçme ve seçilmesidir. Hukuk alanındaki eşitlik ise; kanunlar önündeki eşitlik ile ifade edilmektedir. Anayasamıza göre; herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit haklara sahiptir. (Alanur, 2009). Eşitlik ilkesi, önemli nitelikleri aynı olan şeylere eşit olarak muamele edilmesini gerektirir.

Adalet

Adalet, hakkı teslim etmektir. Her şeyi yerli yerince oluşturmak, yapılan işin hakkını gözetmek ve vermek, eşit ve denk davranmak gibi tanımlayabileceğimiz adalet, erdemli olmanın başıdır. Hak kavramının tesisi; haksızlığın ve zulmün yok edilmesidir (Yaman, 2013). Bireylerin, grupların ya da kurumların doğru, dürüst ve aleni bir şekilde yaptıkları şeylerdir. Adalet, başkalarının haklarına saygıyı kabul etmeyi içeren anlayışlı ve adil olma anlamına da gelmektedir

Doğruluk-Dürüstlük

Doğruluk, ideal insan olan âdemin birinci vasfıdır. Dürüstlük, sadakat, sözünde durma, riyakârlık etmeme gibi birçok vasıfları içinde barındırır. Şekil olarak elif, doğru insan tipini simgeler (Karaköse, 2013). Doğruluk, sahip olunduğu zaman insanı yücelten; bunlara sahip olmayanlarla kıyaslığında toplumda bir ayrıcalık ve erdem kazandıran ilkelere. Değerli olan, insanın değerini koruyan ve ona değer kazandıran şeydir (Uysal, 2003).

Dürüstlük, kendimizle ve başkalarıyla doğru sözlü olmayı ifade eder. Dürüst bir insan başkalarını aldatmayan, insanlara yalan söylemeyen ya da hırsızlık yapmayan kişidir. Dürüst birey başkasına ve kendisine saygı duyar (Özen, Güleriyüz ve Özen, 2012). TDK sözlüğüne göre dürüstlük tam olarak, eksiksiz olarak, istenildiği gibi, yanlışsız bir biçimde anlamına gelmektedir.

Çoğulculuk

Çoğulculuk, birlikte var olan farklı öğelerin bir birlik, yani doğal bir bütünlük kazanmalarıdır (Bakker, 2003). Bir toplumdaki farklı düşünce sistemlerinin kendi aralarında baskı kurmaksızın beraberce yaşamalarıdır (Aktaran: Aşlamacı, 2008). Çoğulculuk, toplumsal çeşitliliğin var olması ve bu çeşitliliğin sınırlandırılmadan devlet tarafından tarafsız olarak tanınması olarak kabul edilir. Ayrıca çoğulculuk, toplum içerisinde bulunan farklı değer sistemleri bir hiyerarşik sıralama olmaksızın, birbirleriyle yarıştırmadan tanınmasıdır.

Hoşgörü

Hoşgörü, başkalarının dil, din, cinsiyet, inanç ve tutum gibi farklılıklarından rahatsız olmama durumudur. Hoşgörü, savundukları görüşler ve açığa vurdukları duyguları bizimkilerle çelişen kimselere sabır göstermektir (Kıroğlu, Elma, Kesten ve Egüz, 2012). Hoş görülmesi olmak karşıdakini olduğu gibi kabul etmek, onun yaptıkları yanlış da olsa, onun özgürlük dairesine karışmamak olarak anlaşılmalıdır. Hoşgörü, toplumsal çeşitliliğin farklılığın bir gereğidir. Demokrasinin bir gereğidir. "Hoşgörü; affetme, kolaylaştırma, ayıp ve kusurları örtme, başkalarının düşünce ve davranışlarına anlayış gösterme demektir" (Tanırlı, 2007). Duygu, düşünce ve uygulama açısından hoşgörü; kendimize yakın veya uzak bulduğumuz insanların her türlü duygu, düşünce ve davranışlarını anlamak ve kabullenmek için o insanları karşılıksız sevgi, saygı ve güven duyarak kurulan fonksiyonel bir ilişkidir (Üste, 2007).

Sadakat

Sadakat, "Sıdk" kökünden gelmektedir. Sıdk, hıyanetin zıddı olup güven, sadakat, emniyet manalarına gelir. Sıdk sadece sözde olmaz; niyet, irade, azm ve amelde de olur. Emanet, hıyanetin zıddı olup güven, sadakat, doğruluk, emniyet bir kimseye koruması için verilen bir şey manalarına gelir (Gül, 2013). Sadakat, en genel anlamıyla, samimi ve sağlam dostluk, içten bağlılık, "his ve duygulanımlarda sağlamlık, ihanet etmeme, hakikate uygunluk vs. anlamlarına gelmek tedir." Ancak Royce ve Marcel sistemlerinde bu kavramlara çok özel anlamlar yüklendiğini görmekteyiz. Royce'a göre gerçekte özerk olabilmenin tek yolu bilinçli bir biçimde bağlanabilmek ve sadık olmaktır. Marcel'e göre ise "sadakat, özgürlüğe açılan imkândır." (Koç, 2002). Sadakat, sadık olma, bağlı olma anlamına gelmektedir. Kölenin efendisine, memurun görevine, askerin yurduna sadakati anlamındaki bağlılık, eski söyleniş şekliyle sadakat, sadık

olma durumunu anlatmaktadır. Genel olarak bağıllık, en yüksek derecede bir duygudur. Bir kişiye, bir düşünceye, bir kuruma ya da kendimizden daha büyük gördüğümüz bir şeye karşı gösterdiğimiz bağıllığı ve yerine getirmek zorunda olduğumuz bir yükümlülüğü anlatır (Bülbül, 2007).

İnsan Hakları ve İnsan Onuru

Demokraside herkes haklara sahiptir ve bunları tutacağından emindir. Demokraside tüm sınıflar arasında karşılıklı sağlam bir güven ve hoşgörü vardır (Göze, 2000, s. 250). İnsan hakları, herkesin insan olmaktan kaynaklı olarak sahip olduğu evrensel haklardır. İnsan hakkı, özünde bir özgürlük hakkıdır. İnsan, haklarıyla vardır ve özgürlükleriyle insanlaşır. İnsan hakları dayandığı ilkelerle evrenseldir ve olması gereken yüce bir ülküdür. İnsan hakları Evrensel Bildirgesi'nin ikinci maddesi; "İrk, dil, din, renk, cinsiyet, inanç, sosyal köken ya da başka bir nedenden dolayı ayırım söz konusu olmaksızın herkes bu bildirmede yer alan haklardan yararlanır" şeklindedir. İnsan haklarının amacı insanı yüceltmek ve insanın özündeki değeri korumak ve geliştirmektir. Çok sayıda ülke tarafından kabul edilen insan hakları dokunulmazlığını ve evrenselliğini daha da güçlendirmiştir (Tanırlı, 2007). Diğer bir tanımla insan hakları; dil, din, renk, ırk, cinsiyet ve sosyal durum gibi hiçbir ayırım gözetmeksizin, bütün insanların yalnızca insan olmalarından dolayı, insanlık onurunun gereği olarak sahip olmaları gereken hakların tümüdür (Kıral ve Kıral, 2009).

Barış

Ortaokul 7.sınıf SBDÖP bünyesinde yer verilen yedinci değer olan "Barış değeri", MEB'in ilgili dokümanlarında (2015), şu şekilde açıklanmaktadır: "Sorunları fark etme, çözüm yollarını fark etme, karşılaştığı sorunlarda sorun çözme becerilerini kullanma, milli ve dini bayramları kutlama, toplumsal paylaşımlarla yasama, dayanışma içerisinde olma, benzerlik ve farklılıkların doğal olduğunu bilmedir". TDK, (2015) sözlüğünde, barış, "uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam" anlamında kullanılan bir kavramdır. Barış dendiğinde genel olarak akla "savaşı bitiren durum" (Uslu ve Tonga, 2015), "savaş olmama hali" veya "sessizlik" gelmektedir. Oysa barış çok daha ileri boyutta bir kavramdır. Çatışmaların durdurulması kadar çatışmalara çözüm üretilmesi de barış açısından önemli görülmektedir. Harris ve Morrisson, (2003) barışı "pozitif bir güç olarak başkalarını affetmeyi, başkalarına saygı göstermeyi, başkalarıyla işbirliği

yapmayı ve şiddetin tüm türlerini azaltmayı amaçlayan bir süreç” olarak tanımlamışlardır. Barışın pozitif ve negatif olmak üzere iki yan anlamı vardır. Negatif anlamında barış şiddetin tüm formlarının durdurulmasını kapsar. Pozitif anlamda barış ise adalet, doğal dengesinde yaşam, insanların yönetime katılması gibi bazı süreçleri kapsar (Coşkun, 2012). Fromm (2001), “Barış nedir?” sorusuna cevap olarak iki tanım verir: Birincisi; “savaşın olmaması hali ya da belli amaçlar doğrultusunda başarıya ulaşabilme adına gücün kullanılmaması, ikincisi; barış tüm insanlık adına kardeşçe uyumu sağlama” olarak tanımlar (Aktaran: Subaşı, 2014).

Hukukun Üstünlüğü

Sosyal bilgiler dersinin önemli amaçlarından birisi de iyi vatandaş yetiştirmektir. Burada vatandaşlık kavramı tanımlanırken değinilen önemli değerlerden birisi de “hukukun üstünlüğü”dür. Hukukun üstünlüğü, AB’nin de temel değerleridir ve AB’nin temelini oluşturmaktadır (Tonga ve Uslu, 2015; Efe, 2010). Nitekim demokratik toplumun belirleyici unsurları; hukukun üstünlüğü, çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirliliktir (Metin ve Aslan, 2007). Bu önemine binaen, NCSS, SBD ile bireylere kazandırılması amaçlanan değerler arasında “hukukun üstünlüğü” de saymıştır. Diğer değerler ise, özgürlük, adalet, eşitlik, insan onuru, çeşitlilik, doğruluk, sadakat, gizlilik, sorumluluk, uluslararası insan hakları ve otorite olarak belirlenmiştir (Köksal ve Çınar, 2012).

Hukukun üstünlüğü kavramı, öğrencilere kazandırılması gereken bir değer olarak ele alındığında, bu değere, Ortaokul 7. Sınıf SBDÖP “Yaşayan Demokrasi” ünitesi çerçevesinde yer verildiği görülmektedir. Hukukun üstünlüğü değeri, tek başına ele alınmaması gereken bir kavramdır. Çünkü “hukukun üstünlüğü” ile “insan hakları” kavramları birbirini tamamlayan niteliklerdir. Bunlardan hukukun üstünlüğü, gücün hem hukukta olmasını, hem de hukukun evrensel insan haklarına dayanmasını ifade etmektedir. Bu söylemi işlevsel hale getiren form ise anayasadır. Bu bağlamda modern demokrasiler “anayasal demokrasi”lerdir (Torun, 2009).

2.1. 6. Demokrasi Kavramı ve Demokrasi Değeri

SBD’nde bir kavram ve değer olarak yer alan ‘demokrasi’, soyut karakteri itibarıyla anlaşılması kolay olmayan karmaşık bir kavramdır. Demokrasi, ilk çağlardan beri filozof ve bilim adamlarının üzerinde konuştukları ancak net bir tanıma varamadıkları bir kavramdır. Dolayısıyla farklı kesimler tarafından demokrasi kavramına farklı anlamlar yüklenebilmektedir. Bu durum,

'demokrasi' kavramının genel bir tanımının verilmesini de güçleştirmektedir (Ural, 1988). Nitekim Ağaoğulları'na göre (1989), demokrasi, XX. Yüzyılın en büyük mitosudur. Gerçekte içi boş bir kavramdır; ya da modern çağlarda içi boş bir kavrama dönüştürülmüştür. Dolayısıyla herkes, ona istediği anlamı yükleyebilmektedir.

Demokrasi konusundaki ilk yazılı kaynak Herodotosa (M.Ö. 490-420) aittir. Demokrasi burada halkın yönetimi, yasalar önünde eşitlik, bütün sorunların açık tartışmaya sunulması, yöneticilerin makamlarından hareketle sorumlu tutulmaları şeklinde tanımlanmıştır (Kozan, 2002). Demokrasinin serüveni, M.Ö. 450'de Roma imparatorluğu'nda demokrasi ilan edilirken Aristo, Eflatun ve Sokrates'in düşünce olarak bu sisteme katkıda bulunduklarından bahsedilmesi ile başlamıştır. Bu serüven şu şekilde devam etmiştir: 1215 yılında İngiltere'de halk ayaklanması sonucu "Magna Carta Libertatum" adı verilen bir belge ile tarihte ilk defa kralın yetkisinin sınırlandırılması. 1450 yılında Johann Gutenberg'in matbaayı geliştirerek demokrasi düşüncesinin yayılmasına katkı sağlaması, 1750 yılında Avrupa'da Montesquieu, Rousseau, J.Locke gibi düşünürlerin anayasal demokrasinin temellerini atması (Deniz, 2011). Demokrasi, ilk çağlardan beri filozof ve bilim adamlarının üzerinde konuştukları ancak net bir tanıma varamadıkları bir kavramdır.

Geçmişten günümüze anlam olarak da değişime uğrayan demokrasi, en son ve en iyi yönetim şekli olarak tüm dünyada gittikçe yaygınlaşan bir yönetim biçimidir (AEP, 2013). Günümüzde demokrasiyi sadece halkın gücü elinde bulundurduğu bir yönetim biçimi olarak görmek doğru değildir. Demokrasi yalnızca yasalara değil daha çok bir siyasal kültüre dayanır (Touraine, 2011). Demokrasi, bir yönetim biçimi olduğu kadar bir yaşam biçimidir de. Demokratik bir yönetim için yasaların ve yönetim sisteminin tek başına demokratik ilkeler doğrultusunda oluşturulmuş olması yetmez. Günlük hayatta insanların davranışlarından oluşan kültürde bu temel ilkelerin yaşanması gerekir. Bu da demokrasilerde demokratik vatandaşlığın önemini artırmaktadır. Demokratik kültür ancak demokratik vatandaşlar yoluyla oluşturulabilir (Aktaran: Tarman, vd., 2014).

Demokrasi kavramı veya değeri, sosyal bilgiler bağlamında ele alındığında, SBD, demokrasinin uygulama alanı olarak görülebilir (Sağlam, Vural ve Akdeniz, 2011). Nitekim 7. Sınıf SBDÖP'ında belirlenen nitelikler ve doğrudan verilecek becerilerden birisi de "Yaşayan Demokrasi Ünitesi-Karar Verme" becerisidir. SBD'nde öğrencilerin geliştireceği tutumun,

demokrasinin geleceği ile ilgili ipucu oluşturacağını ve bu dersin, öğrencilerin iyi bir birey, ülke, bölge ve dünya vatandaşı olmalarını sağlayabilir (Fidan, 2009).

Kozan (2002), demokrasinin temel unsurlarını; Egemenliğin ulusa ait olması, Kuvvetler ayrılığı, Siyasi partiler, Seçimler ve Kamu özgürlükleri şeklinde sıralaeken; İrban (2004), demokrasinin dayandığı ilkeleri şu şekilde sıralamıştır:

1. İnsan haklarına saygı,
2. Halk Egemenliği,
3. Çoğunluğun yönetimi,
4. Azınlık hakları
5. Höşgörü, işbirliği ve uzlaşma değerlerinin benimsenmesi,
6. Toplumsal, ekonomik ve siyasal çoğulculuk,
7. Sosyal devlet
8. Özgürlük anlayışı
9. Gösteri özgürlüğü,
10. Örgütlenme özgürlüğü,
11. Baskıya uğramama hakkı,
12. Parlemtentonun halkı temsil edebilmesi,
13. Hükümetin anayasayla sınırlandırılması,
14. Yasa önünde eşitlik,
15. Özgür ve adil seçimler,
16. Eğitim hakkı,
17. İletişim hakkı

şekil 5 :Sosyal Devlet

Demokrasi kavramı, eğitim bağlamına ele alındığında, bir yaşam biçimi olan demokrasi, öğrenilmek zorundadır denilebilir. Demokrasi ve eğitim arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Demokrasi, eğitim sayesinde güçlenir ve varlığını devam ettirir. Benzer şekilde eğitim de demokrasinin temel niteliklerinin özümsemişi “demokratik bir ortamda” yapılırsa, istenilen amaca hizmet eder (Yazıcı, 2011). Demokrasinin içselleştirilip, bu alanla ilgili bilgi, beceri ve tutumların kazanılabilmesi için en önemli unsurlardan birisi eğitimidir. Nitekim modern toplumlarda eğitim sistemleri incelendiği zaman, eğitimin en temel görevlerinden birisinin demokratik nitelik ve becerileri öğrencilere kazandırmak olduğu görülür. Bu bağlamda gelişmiş dünyada demokrasi ve eğitim ilişkisi üzerine farklı çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Demircioğlu, 2009). Bir değer olarak demokrasi ile eğitim arasındaki ilişkiyi önemli kılan, insan davranışlarının yol göstericisi olarak oynadığı rol dolayısıyladır (Yeşil ve Aydın, 2007). Demokrasiyi gerçek hayata geçirmenin; demokratik değerlere sahip, demokratik yollarla düşünen, demokratik davranış biçimlerini benimsemiş bireyleri yetiştirmenin en önemli yolu eğitimidir ve bu eğitimin verilmesinde her türlü kitle iletişim araçları, okullar ve öğretmenler önemli yer tutar (Bayındır, İnan ve Demir, 2010). Bunlara ilave olarak, demokrasi eğitiminde içerik kadar süreç de çok önemlidir. Çünkü demokratik bireylerin yetiştirilmesi sadece bir takım bilgilerin aktarılması ile değil, demokratik değerlerin yaşatılarak kazandırılmasından geçer (Demirtaş, 2012).

Türkiye’de hemen her dönemde önem verilen SBD ve “demokrasi” değeri için 2004 yılı dönüm noktası olmuştur denilebilir. MEB, 2004 yılında ilköğretim programlarını yeniden yapılandırırken, sosyal bilgiler dersi de yeni bir misyonla düzenlenmiştir. Buna göre, daha önce daha çok örtük programa havale edilen demokrasi gibi değerlerin öğretilmesi, doğrudan program kazanımlarına konu olmuştur. Böylece Türkiye’de, demokrasi değerinin sosyal bilgiler öğretim programlarında kendisine merkezi bir yer bulduğu ileri sürülebilir. MEB’in ilgili dokümanlarında bu değişim şu şekilde ifade edilmiştir: “SBD, yeni bir anlayış ve vizyonla tasarlanmış ve üniteler disiplinler arası bir yaklaşımla beceri, değer ve kavram sacayağında hazırlanmıştır. Her üniteye, doğrudan verilecek bir değer ve beceri konmuştur. Bu değerlerden birisi de demokrasidir. Demokrasi değeri, SBDÖP’nda “Yaşayan Demokrasi Ünitesi” olarak yer bulmuştur.

2.2. İlgili Araştırmalar

Amacı, 7. Sınıf SBDÖP “Yaşayan Demokrasi” Ünitesi Kazanımlarına ulaşma derecesinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi olan bu araştırmada bulguların yorumu ve ulaşılan sonuçlara zemin teşkil etmek üzere literatür taraması yapılmıştır. İlgili literatür taramasında ölçüt olarak, taranan literatürün tez konusu ile ilişkili olması dikkate alınmıştır. Taranan literatürün çalışmada yer alma sıralamasında, çalışma konusu ile ilişkili olma derecesi ile kronolojik sıralama dikkate alınmıştır. Literatür taramasında temel başlıklar olarak sosyal bilgiler ve demokrasi konularıyla ilgili tez, makele ve bildirilere yer verilmiştir.

Karedeniz, Eker ve Burunsuz (2015), Ortaokul 5., 6. ve 7. Sınıf SBDÖP kazanımlarının, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımını önceden belirlenen ilkelere uygunluğunu belirlemek için bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. “Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı İlkelerine Göre Değerlendirilmesi” isimli araştırma, doküman analizi şeklinde yapılmıştır. İncelenen öğretim programları, milli eğitim bakanlığından ve basılı program kitaplarından alınmıştır. Doküman analizinde ilk olarak öğretim programlarında yer alan ünitelerin hedefleri listelenmiştir. Analiz edilen programların yapılandırmacılık ilkelerine uygun olabilmesi şunlara bağlanmıştır: Kazanımlar yeniden değerlendirilerek, bilgi ve kavrama seviyesinin üstüne çıkarılmalı, bireyleri düşünmeye yönelten, yaratıcı öğrenciler olacak şekilde, analiz ve sentez seviyesinde yapılandırmacı kazanımlar oluşturulmalıdır. Bilgi seviyesindeki hedefler ise öğrenci niteliği arttıkça azaltılmalıdır. Böylece nitelikli öğrenmelerin yer aldığı bir program oluşturulur. öğrencilerin daha etkin ve öğrenmenin daha kalıcı olması sağlanır.

Berkant ve Atmaca, (2013), “Altıncı ve Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının İnsan Hakları ve Demokrasi Kavramları Açısından İncelenmesi” adı ile yürüttükleri incelemenin amacı, ” İnsan haklarını ve demokrasiyi ilgilendiren konulara altıncı ve yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ne kadar önem verilmiştir?” şeklinde ifade edilebilir. İncelemede doküman analizi yöntemi uygulanmıştır. Ders kitaplarının kazanımlarına yönelik ayrıntılı bir araştırma yapılmıştır. Eğitimde var olan kitaplar, programlar, sınav kâğıtları, notlar birer doküman analizi yapmak için materyal oluşturmuşlardır.

Berkant ve Atmaca, (2013), araştırmanın materyali olarak, 2011-2012 eğitim öğretim yılında ilköğretim ikinci kademede ders kitabı olarak kullanılan ve MEB (Polat ve Kaya, 2011a; 2011b); Anafen (Koç, 2012a; 2012b); Coşku (Demir ve diğerleri, 2011a; 2011b) yayınevleri tarafından basılan üçü altıncı sınıf, üçü yedinci sınıf olmak üzere toplam altı sosyal bilgiler ders kitabını incelemişlerdir. Buna göre altıncı sınıf sosyal bilgiler kitabındaki “Demokrasinin Serüveni” ünitesi ile yedinci sınıf sosyal bilgiler kitabındaki “Yaşayan Demokrasi” ünitesi incelemek için uygun görülmüştür. İnsan hakları ve demokrasiyle ilgili kavramlarla ilişkili olduğu için bu üniteler seçilmiştir.

Araştırmacılar, inceleme sonucunda şu önerilerde bulunmuşlardır:

- SBD’nde öğretmenler, demokrasi anlayışını öğrencilerin tam olarak kavrayabilmesi için sınıfta uygulama yaparak öğretme yoluna gitmesi gereklidir.
- Bireylerin bu hedeflere ulaşmaları için örnek olay, problem çözme, tartışma gibi yöntem ve teknikleri konunun kazanımlarına uygun olanı kullanabilirler.
- Öğrencilerin demokrasi ve insan haklarını bu dersin dışındaki disiplinlerdende öğrenmelerini sağlanabilir.
- İlköğretim seviyesindeki öğrencilerin demokrasi ve unsurlarının etkili bir şekilde öğrenimini aile, sosyal çevre ve okul işbirliği ve iletişimi sayesinde gerçekleştirilmelidir. İnsan hakları ve demokrasiyle ilgili bilgilerin öğretildikten sonra gerçek hayatta uygulama yapılarak bu konunun öğrencilerde pekiştirilmesi sağlanmalıdır.

Algan’ın (2008), “İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Ölçme ve Değerlendirme Ögesinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezi çalışması, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalında kabul edilmiştir. Bu tez, Yrd. Doç. Dr. Özlem Kaf Hasırcı danışmanlığında yürütülmüştür. Tezin genel amacı, “Adana ili Yüreğir ve Seyhan merkez ilçelerinde bulunan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2005 yılı sosyal bilgiler öğretim programının ölçme ve değerlendirme aşaması ile ilgili görüşlerini araştırmaktır”. Elde edilen bulgular şu şekilde söylenebilir: Öğretmenlerin büyük bir kısmı 2005 yılı SBDÖP ve bu programın ölçme-değerlendirme aşaması ile ilgili bilgi sahibi değildir. Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirmeye ön yargıyla

baktıkları ve daha sonra yapılan alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının uygulanmasıyla bu fikirlerinin değiştiği görülmüştür. 2005 yılı SBDÖP'nın uygulanması ile beraber performans değerlendirme, çoktan seçmeli testler, kısa cevaplı maddeleri kullanıma başladıkları ve öğretmenlerin geleneksel ile güncel olan ölçme değerlendirme araçlarını karıştırarak kullandıkları görülmüştür. Öğretmenler alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının uygulanmasını olumlu bulduklarını ve bunun uygulanmasıyla beraber öğrencilerin derse yönelik ilgilerinin arttığını fakat buna rağmen akademik başarıda herhangi bir artışın kaydedilmediğini söylemişlerdir. Öğretmenler, öğrencilerdeki olumlu değişiklikleri şöyle belirtmiştir: Öğrencilerin SBD'ne katılımının artış göstermesi, kendilerine öz güvenlerinin güçlenmesi, kendilerini kolayca ifade etmeleri, dersi daha çok sevmeye başlamaları. Öğretmenler alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarıyla ilgili bazı sorunlar yaşadıklarını söylemişlerdir. Uygulamanın ders saatinden çok daha fazla sürmesi nedeniyle zaman sorunu yaşadıklarını, sınıftaki öğrenci sayısının çok olmasından dolayı ölçme ve değerlendirme araçlarını verimli bir şekilde uygulayamadıklarını, öğrencilerin ders kaynaklarına zor ulaşabildiklerini, öğrencilere verilen ödevlerin veliler tarafından hazırlandığını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin fikirlerine dayalı olarak yapılan Yeni İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile ilgili bir başka araştırma ise Şimşek (2008) tarafından gerçekleştirilmiştir. Makele türündeki araştırmanın amacı, yeni SBDÖP ile ilgili öğretmenlerin görüş ve fikirlerini belirleyerek etkili öğrenmeyi gerçekleştirmek olduğu söylenmiştir.

Araştırma bir eğitim programının pratikteki işlevlerine bağlı olarak geliştirilen bir kaç soru ile yürütülmüştür: Eğitim programının hayatla iç içe olması; ders içeriğinin etkinliklerle zenginleştirilmesi, toplumun gereksinimlerini cevaplaması, bireyin dışa çıkmamış olan yeteneklerini meydana çıkarması ve bunları geliştirmesi gibi bazı konular üzerinde yapılan bir incelemedir. Bunlarla beraber, yetersiz ve kabiliyetsiz uygulayıcıların ise işlevsel olan programları pasif hale getirebilir. Ayrıca programın aktif bir şekilde uygulanabilmesi için, eğitim ortamının uygun olması, fiziki çevre, donanım, araç ve gereçlerin öğrencilerin seviyesine uygun olması ve bireysel farklılıklara göre hazırlanması gereklidir.

Araştırmanın genel amacı, yeni SBDÖP ile ilgili öğretmenlerin görüş ve fikirlerini öğrenmektir. Araştırmada bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorular yöneltilmiş ve gönüllü olan öğretmenlerden uygun cevaplar alınmıştır.

1.İlköğretim 6.ve 7. Sınıf yeni SBDÖP, Türk Milli Eğitiminin amaçlarını gerçekleştirmekte midir?

2.Yeni SBDÖP, kazanımı ve içeriği ölçme ve değerlendirme ölçütlerine göre hazırlanmış mıdır?

3. Öğretmenlerin yeni SBDÖP uygulamak için gerekli hizmet içi eğitimi almış mıdır?

4.Yeni SBDÖP var olan koşulları kullanarak başarıya ulaşılabilir mi?

Araştırmanın yöntemi olarak tarama (survey) metodu kullanılmıştır. Araştırma verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen ölçekle elde edilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesinde izlenen aşamalar şu şekilde ifade edilmiştir: “Ön uygulama ölçeği öncelikle 35 maddeden oluşturulmuştur. Oluşturulan bu ölçek ile ilgili olarak öğretmen, idareci ve alanında uzman akademisyenlerin görüşlerine başvurulmuş, bu şekilde ölçek maddelerine son şekli verilmeye çalışılmıştır. Ön ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışması, Ankara ve Zonguldak’taki değişik okullarda görev yapan 68 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Bu ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı, 0.93 olarak tespit edilmiştir. Aslında aynen uygulanabilecek özellikteki bu ölçeğin 4 maddesi araştırmacı tarafından sonradan çıkarılmış, 31 maddeden oluşan nihai bir ölçek hazırlanmıştır. Özellikle içerik ve ifadelerin kullanımı konusunda uzmanların görüşlerine başvurularak hazırlanan ölçek, yeni ilköğretim programının uygulandığı pilot okullar ile pilot uygulama yapılmayan devlet okullarında görev yapan öğretmenlere araştırmacının kendisi tarafından uygulanmıştır”. Bu şekilde son şekli verilen anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, öğretmenlerin kişisel bilgileri (cinsiyet, kıdem, mezun olunan program, öğrenim durumları ve sosyal bilgiler programı hakkında alınan seminer), ikinci bölümde ise, öğretmenlerin programa yönelik düşüncelerini ölçmeye yarayan 31 sorudan oluşan bir anket yer almaktadır. Araştırma 139 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Çalışma, 2006-2007 eğitim öğretim yılında Malatya, Elazığ, Trabzon ve Ankara illerinde toplam 139 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Araştırma ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler programı

hakkındaki tutumları; cinsiyet, kıdem, mezun olunan programa, öğrenim durumlarına ve sosyal bilgiler programı hakkında alınan seminere göre değişip değişmediğine bakılmıştır.

Araştırmanın varsayımları şunlardır:

1. Örneklem evreni yansıtmaktadır.
2. Veri toplama araçları, araştırmanın amacını gerçekleştirebilecek niteliktedir.
3. Öğretmenler, veri toplama araçlarına gerçek görüşleriyle yanıt vermişlerdir.

Araştırmanın sınırlılıkları ise şunlardır: Bu araştırma;

1. İlköğretim ikinci kademesinde uygulanan sosyal bilgiler programı ile,
2. Programı uygulayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ile,
3. 2006-2007 eğitim öğretim yılında Ankara, Malatya, Elazığ ve Trabzon illerinde normal program ile pilot programların uygulandığı okullar ile sınırlıdır.

Şimşek (2008) tarafından gerçekleştirilmiş olan çalışmada belirlenen okullardaki sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6. ve 7. sınıflarda uyguladıkları yeni program ile ilgili görüşleri alınarak çıkan sonuçlar, SPSS paket programında değerlendirilerek yorumlanmıştır. Ulaşılan sonuçlar aşağıda sıralanmıştır:

- Öğretmenler, yeni SBDÖP ilişkin görüşleri cinsiyete bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Ancak erkek öğretmenlerin programa yönelik tutumlarının kadın öğretmenlerin tutumlarına göre daha olumlu olduğu görülmüştür. Bu durum, programla ilgi olarak yapılan ve bilgilendirme amaçlı hizmet içi kurslara erkek öğretmenlerin daha çok katılmaları ile açıklanabilir.

- Öğretmenlerin kıdemleri arttıkça programla ilgili daha önce olumlu olan tutumlarının, olumsuzlaşmaya başlamaktadır. Bu da öğretmenlerin çalışmaya başladıkça programla ilgili gelişmeleri ne yazık ki takip edemedikleri, ya da her ne sebeple olursa olsun, programla ilgili gelişmelere uzak kaldıkları şeklinde yorumlanabilir.

- Öğretmenler, mezun oldukları programlara göre de SBDÖP yönelik tutumlarının farklılık göstermektedir. Tarih programından mezun olan öğretmenlerin, coğrafya ve sosyal bilgiler

programından mezun olan öğretmenlere göre programla ilgili gelişmeleri daha yakından takip ettikleri sonucunu ortaya çıkarmıştır.

- Öğrenim durumlarına bakıldığında; lisansüstü ile fen edebiyat fakültelerinden mezun olan öğretmenlerin, diğer alanlardan mezun olan öğretmenlere göre, program ile ilgili daha olumlu tutum sergiledikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum, lisansüstü öğrenim gören öğretmenlerin programla ilgili gelişmeleri yakından takip etmeleri ile açıklanabilir. Çalışmada, elde edilen ilginç sonuçlardan biri, programla ilgili seminer alan öğretmenlerin, almayanlara göre program hakkında olumsuz tutum sergilemeleridir.

2.2.1. Yapılan Araştırmaların Genel Değerlendirmesi

Genel amacı, 7. Sınıf SBDÖP “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımlarına ulaşma derecesinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi olan bu araştırmada konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde aşağıdaki değerlendirme yapılabilir:

Öncelikle araştırmacıların öğretim programlarının bütününe veya bir/birkaç ögesi ile programın uygulamadaki etkililiğine yönelik araştırmalarının 2005 yılından önce ve sonraki SBDÖP kıyası ekseninde gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, diğer birçok ders gibi Ortaokul 7. Sınıf SBDÖP için 2005 yılının özel bir öneme sahip olmasıdır. Çünkü bu tarihten önce genel itibarıyla öğretim programları Esasici eğitim felsefesine dayanırken, 2005 yılında MEB’in eğitim programlarına yönelik reformu ile öğretim programları İlerlemeci eğitim felsefesi ile Yapılandırmacı yaklaşıma göre yeniden düzenlenmiştir. Nitekim bu reformun ürünü olarak 2005 tarihinden sonra uygulamaya konulan öğretim programları “yeni” veya “yenileştirilmiş” gibi vasıflarla nitelenmiştir. Dolayısıyla araştırmacılar için her zaman “yeni” olan durumlar ilgi çekici olduğu için, sosyal bilgiler eğitimine yönelik olarak araştırmacıların yeni SBDÖP üzerine yoğunlaşmaları denilebilir.

Genel olarak SBDÖP, özel olarak Ortaokul 5., 6. ve 7. Sınıf SBDÖP üzerindeki araştırmalara bakıldığında, bunların çoğunlukla öğretmen görüşlerine dayalı değerlendirme çalışmaları oldukları söylebilir. Ancak bu değerlendirme çalışmaları kapsamlı olmaktan ziyade, programın bir/birkaç ögesi ile sınırlı olduğu görülmektedir. Bir öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri, çok değerli olmakla birlikte tek başına yetersizdir. Çünkü bir öğretim programının uygulanmasına yönelik çalışmalarda başta öğretmen olmak üzere, okul yöneticileri

ile eğitim denetçilerinin de görüşlerinin belirlenmesi önemlidir. Bundan daha da önemlisi, programın hedef kitlesi olan öğrencilerin ve bu öğrenci velilerinin görüşleridir. Yapılan araştırmalara bakıldığında, çoğunlukla öğrenci ve öğrenci velilerinin görüşlerine başvurulmadığı göze çarpmaktadır. Bunun olası nedenleri olarak, çalışmaların çok kapsamlı olmasından kaçınılması ile sözü geçen öğrencilere ulaşmadaki sorunlar sayılabilir. Araştırmacıların SBDÖP'nın tümüne yönelik araştırmalardan kaçınmaları ise, bu tür program değerlendirme çalışmalarının bir lisansüstü çalışması veya makale boyutlarını çok aşması olabilir. Nitekim 7. Sınıf SBDÖP ile ilgili literatüre bakıldığında, çalışmaların çoğunlukla lisansüstü tez çalışması (bunların çoğunluğu da yüksek lisans düzeyinde), makale ve bildiri niteliğinde olduğu görülmektedir.

SBDÖP ile ilgili araştırmalara bakıldığında, dikkat çeken diğer bir husus da, bu çalışmalarda yöntem olarak ağırlıklı olarak tarama modeli çerçevesinde sonuç odaklı, nicel veriler ve betimsel istatistiksel çözümlemelerin kullanıldığıdır. Bu şekilde sözü geçen programlar hakkında önemli bilgiler elde edilebilir. Bu tür model ve yöntemle yürütülen çalışmalarla, programın uygulamadaki etkililiğine yönelik olarak sorunun ne olduğu belirlenebilir. Ancak sorunun nedeni hakkında genellikle bilgi vermezler. Oysaki sorunun tespiti kadar, çözümüne yönelik önerilerin bilinmesi de çok önemlidir. Dolayısıyla bir öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin belirlenmesi araştırmaları, çok boyutlu ve çok kapsamlı karmaşık çalışmaları gerektirir. Bu nedenle SBDÖP'nın uygulanmasına yönelik araştırmalarda sonuç kadar sürece de yoğunlaşan veri toplama yöntemlerinin kullanılması önemlidir.

SBDÖP ile ilgili araştırmalara bakıldığında, bu çalışmalarda daha çok programın kazanımları ile ölçme-değerlendirme öğesinin çalışıldığı görülmektedir. Bunun nedeni, bir öğretim programının uygulamadaki etkililiğine yönelik en önemli öğesinin kazanımlar olmasıdır. Bunun yanında ilgili literatür verileri ışında, öğretmenlerin sözü geçen programların en çok ölçme-değerlendirme öğesine yönelik sorunlar yaşamaları sayılabilir. Dolayısıyla taranan çalışmalarda, araştırmacıların çoğunlukla uygulamada sorunlu alanlara eğildikleri söylenebilir.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin toplanması, analizi ve kullanılan istatistiksel işlemler üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırma Modeli

7. Sınıf SBDÖP “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin kazanımlarını öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırma, betimsel nitelik arz eden nicel araştırma yöntemlerinden birisi olan betimleyici yöntemlerden, “alan taraması (survey)” yöntemi kullanılmıştır. Bu model; olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların “ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan incelemelerdir.” Bunlar Nedir? Sorusuna cevap bulmaya yöneliktirler. Bununla mevcut durumlar, şartlar, özellikler aynen ortaya konulmaya çalışılır. Tarama modeli içerisinde yer alan betimsel çalışmalar, bir durumu aydınlatmak, değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasında olası ilişkileri ortaya çıkarmak, incelenen durumu açıklamak ve tanımlamak için yapılır (Çepni, 2007). Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Tarama modeli, araştırmanın konusunun geçmişte ya da halen var olan durumuyla ilgili hipotezleri test etmek ya da soruları cevaplamak için veri toplamayı ya da betimlemeyi sağlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2009). Tarama biçimindeki araştırmalar ve anketler tek başına belli toplumsal olayları, bu olaylara karışan kişi veya kümelerin nasıl hareket ettiğini, olayların ne gibi sonuçlar doğurduğunu irdelemede yetersiz kalabilir (Güven, 1996 Aktaran: Algan, 2008).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evreni, 2014 – 2015 Eğitim Öğretim Yılında Elazığ İl Merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda görev yapan toplam 233 Sosyal Bilgiler Öğretmeni (SBÖ)’ni kapsamaktadır. Araştırma örnekleme ise, evreni temsil niteliğine sahip olan Elazığ İl Merkezinde bulunan 2014-2015 Eğitim Öğretim Yılında görev yapan ve ölçeği cevaplamayı kabul eden toplam 106 SBÖ’den (44 Kadın ve 60 Erkek) oluşturulmuştur. Bilimsel bir araştırmada %95’lik güven düzeyinde 50.000 kişilik evren büyüklüğü için 381 katılımcının

yeterli görüldüğü (Anderson 1990 Aktaran: Balcı, 2004, s. 110) dikkate alındığında, 106 kişilik örneklemin araştırma için yeterli olduğu söylenebilir. Araştırmanın örneklemini teşkil eden öğretmenlerin çeşitli değişkenlere göre dağılımı Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2: Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Öğretmenlerin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişkenler		N	%
<i>Cinsiyet</i>	Kadın	46	43,4
	Erkek	60	56,6
<i>Kıdem</i>	1-5 Yıl	24	22,6
	6-10 Yıl	26	24,5
	11-15 Yıl	30	28,3
	16 ve üzeri	26	24,5
<i>Mezuniyet Türü</i>	Önlisans	2	1,9
	Lisans	92	86,8
	Lisansüstü	12	11,3
<i>Lisans Türü</i>	Tarih	39	36,8
	Coğrafya	11	10,4
	Sos.Bil.Öğ	56	52,8
Toplam		106	100,0

3.3.Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada 7. Sınıf SBDÖP “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin kazanımlarına ulaşma derecesine yönelik verilerin elde edilmesinde, Koçyiğit (2002) tarafından geliştirilmiş ölçekten yararlanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek likert tipinde olup, “Tamamen katılıyorum=5”, “Katılıyorum=4”, “Kısmen katılıyorum=3”, “Katılmıyorum=2”, “Hiç katılmıyorum=1” şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçek, Kişisel Bilgiler ve “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Görüşler olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır.

Koçyiğit (2002) tarafından geliştirilmiş ölçekten yararlanılarak araştırmada kullanılan ölçek iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım olan “Kişisel Bilgiler” dört kişisel sorudan oluşmaktadır. İkinci kısım olan “SBDÖP Yaşayan Demokrasi Ünitesinin Kazanımlarına Yönelik Görüşler” ise, toplam 23 likert tipi maddelerden oluşmaktadır. Bu maddeler, Koçyiğit’in (2002) ölçeğinden yararlanılarak araştırmacı tarafından kaleme alınmıştır. Bu şekilde hazırlanan toplam 27 maddelik taslak ölçek, kapsam ve görünüş geçerliğinin sağlanması için İnönü ve Fırat

Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı ile Eğitim Bilimleri Bölümündeki alanında uzman öğretim üyelerinin (dört sosyal bilgiler öğretim uzmanı ve üç eğitim bilimleri uzmanı) görüş ve değerlendirmesine sunulmuştur. Taslak ölçek üzerinde, uzmanlardan gelen görüş ve eleştiriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu düzeltmeler, ölçekte yer alan maddelerin ilgili alanı (7. Sınıf SBDÖP Yaşayan Demokrasi Ünitesi) kapsamı ile bu maddelerin açıklık ve anlaşılabilirliğine yöneliktir. Bu haliyle kapsam ve görünüş geçerliği sağlanan ölçek yapı geçerliği için faktör analizine tabi tutulmuştur. Faktör analizi için pilot uygulama, 2014 – 2015 Eğitim Öğretim Yılında Malatya İl Merkezinde bulunan MEB’e bağlı ortaokullarda görev yapan ve araştırmaya katılmayan toplam 67 SBÖ’ne uygulama yapılmıştır. Faktör analizinde ölçeğin KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) katsayısı 0.744 ve Bartlett Test değeri 508,150 ($p=.000$) olarak hesaplanmıştır. Büyüköztürk (2002)’e göre, likert tipi verilerin faktör analizine uygun kabul edilmesi için KMO katsayısının 0.60’dan yüksek ve Bartlett testinin de anlamlı çıkması gerekir. Buna göre, ölçek verilerinin faktör analizi için uygun olduğu belirtilebilir. Bundan sonra yapılan analizde ölçek maddelerinden yük değeri 0,30’un altında olan üç madde ölçekten çıkarılmıştır. Faktör analizi sonucunda, ölçeğin üç boyutlu olduğu belirlenmiştir. 7. Sınıf SBDÖP ‘Yaşayan Demokrasi’ Ünitesinin Kazanımlarına Ulaşma Derecesinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” isimli ölçeğin faktörleri şu şekilde isimlendirilmiştir: Faktör 1: “Kazanımlara Ulaşma Düzeyi” (5 madde). Faktör 2: “Kazanımların Öğrencilere Uygunluğu” (6 madde). Faktör 3: “Kazanımların Öğretim programı ve Öğretim İlkelerine Uygunluğu” (9 madde). Ölçeğin adı geçen üç faktöründe toplanan maddelerin yük değeri genel itibarıyla 0,497-0,870 aralığındadır. Bu faktörleri oluşturan maddeler şöyledir: 1. Faktör (1, 2, 3, 4, 5); 2. Faktör (8, 10, 11, 12, 15, 20); 3. Faktör (6, 7, 9, 13, 14, 16, 17, 18, 19). Her bir faktörü oluşturan maddelerin faktör yük değerleri ise şöyledir: 1. Faktör [madde 1 (0,870), madde 2 (0,867), madde 3 (0,720), madde 4 (0, 715), madde 5 (0,701)]. 2. Faktör [madde 8 (0,686), madde 10 (0,637), madde 11 (0,627), madde 12 (0, 613), madde 15 (0,605), madde 20 (0,602)]. 3. Faktör [madde 6 (0,597), madde 7 (0,585), madde 9 (0, 581), madde 13 (0, 579), madde 14 (0, 562), madde 16 (0,556), madde 17 (0,548), madde 18 (0,545), madde 19 (0,497)]. Buna göre toplam üç boyuttan oluşan “7. Sınıf SBDÖP ‘Yaşayan Demokrasi’ Ünitesinin Kazanımlarına Ulaşma Derecesinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” isimli ölçeğin yapı geçerliği sağlanmıştır, denilebilir.

Ölçeğin güvenirliği: Güvenirlik, anketin ölçmek istediğini ne derece doğru ölçtüğü ile ilgilidir (Büyüköztürk, 2002). Araştırmada kullanılan ölçeğin pilot uygulamasına katılan öğretmenlerin ölçek maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki iç tutarlılığı ifade eden güvenirlik hesaplamasında ölçeğin bir bütün olarak Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,876 olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin üç alt boyutunun güvenirliği de ayrı ayrı hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları şöyledir: Birinci faktörü olan “Kazanımlara Ulaşma Düzeyi” 0,898; İkinci faktör “Kazanımların Öğrencilere Uygunluğu” 0,872 ve 3. Faktör “Kazanımların Öğretim Programı ve Öğretim İlkelerine Uygunluğu” 0,855.

Bu sonuçlara göre, ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilir. Böylece dördü kişisel bilgiler ve 20’si Yaşayan Demokrasi Kazanımlarına ilişkin olmak üzere toplam 24 maddelik ölçeğe son şekli verilmiştir.

Verilerin analizinde, öğretmen görüşleri, değişkenler dikkate alınmadan aritmetik ortalama ve standart sapma teknikleri ile çözümlenerek yorumlanmıştır. Söz konusu görüşlerin değişkenler dikkate alınarak analizinde ise, öncelikle maddelere homojenlik testi uygulanmış; homojen maddeler, ikili karşılaştırmalarda bağımsız gruplar “t” testi; çoklu karşılaştırmalarda ise tek yönlü varyans analizi (Anova) ile analiz edilmiştir. Gruplar arası anlamlı farklılığın belirlendiği durumlarda Scheffe veya LSD testi kullanılmıştır. Homojen olmayan maddelere yönelik veriler ise, ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney U Testi (MWU); çoklu karşılaştırmalarda Kruskal Wallis Testi (KWH) ile analiz edilerek, yorumlanmıştır. Bunun için anlamlılık düzeyi $p=0.05$ düzeyi kabul edilmiştir. Bu çalışmada, sadece öğretmen görüşleri arasında değişkenlere göre anlamlı olan maddeler yorumlanmıştır.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğretmenlerin, 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Yaşayan Demokrasi Ünitesi (SBDÖPYDÜ) kazanımlarına ulaşma derecesine yönelik ölçekte yer alan maddeleri benimseme dereceleri tablolar halinde sunulmuştur. Ayrıca öğretmen görüşleri arasında, değişkenlere göre farklılık olup olmadığını test eden analiz sonuçlarına da yer verilmiştir. Bulgular, araştırmanın genel amacı ve alt amaçları doğrultusunda ölçeğin alt boyutlarına göre sıralanmıştır.

4.1. SBDÖPYDÜ Kazanımlarına Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular

4.1.1. SBDÖPYDÜ Kazanımlarına Ulaşma Düzeyine Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşlerine göre, Yaşayan Demokrasi Ünitesi kazanımlarına ulaşma düzeyine yönelik görüşlerinin dağılımı Tablo 3’de görülmektedir.

Tablo 3: SBDÖPYDÜ Kazanımlarına Ulaşma Düzeyine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Madde no	Görüşler	$\bar{X}$	ss
1.	Öğrenciler, öğretim sürecinde ”Tarihsel süreçte Türk Devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder” kazanımına ulaşmışlardır.	3.68	.75
2.	Öğrenciler, öğretim sürecinde ”Anayasamızın 2. Maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleriyle ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir ” kazanımına ulaşmışlardır	3.67	.82
3.	Öğrenciler, öğretim sürecinde ”Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yönetim yapısını: yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder ” kazanımına ulaşmışlardır	3.65	.81
4.	Öğrenciler, öğretim sürecinde ”Siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır ” kazanımına ulaşmışlardır	3.50	.83
5.	Öğrenciler, öğretim sürecinde ”İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder” kazanımına ulaşmışlardır.	3.38	.86

Tablo 3'e göre, 7. Sınıf SBD öğretmenlerinin; öğrencilerin, SBDÖPYDÜ kazanımlarına ulaşmasına dair maddeleri benimseme dereceleri şöyledir: Öğrenciler, "Tarihsel süreçte Türk Devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder" kazanımına ulaşmışlardır" ($\bar{x}_1=3.68$). "Öğrenciler, öğretim sürecinde "Anayasamızın 2. Maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleriyle ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir " kazanımına ulaşmışlardır" ($\bar{x}_2=3.67$). "Öğrenciler, öğretim sürecinde "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yönetim yapısını: yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder" kazanımına ulaşmışlardır" ($\bar{x}_3=3.65$). "Öğrenciler, öğretim sürecinde "Siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır " kazanımına ulaşmışlardır" ($\bar{x}_4=3.50$).

Buna göre, araştırmaya katılan SBÖ, araştırma ölçeğinin birinci alt boyutunu oluşturan SBDÖPYDÜ kazanımlarına ulaşılmasına dair maddelerden ilk dördünü "katılıyorum" düzeyinde benimsemişlerdir. Ancak araştırmaya katılan SBÖ, "Öğrenciler, öğretim sürecinde "İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder kazanımına ulaşmışlardır" maddesinde *kararsız* ($\bar{x}_5=3.38$) kalmışlardır.

Tablo 3'de yer alan maddelere yönelik SBÖ görüşleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark bulunamamıştır. Tablo 3'de yer alan 1. maddeye yönelik öğretmen görüşleri arasında kıdem değişkenine göre anlamlı fark vardır (KWH=4,769; $p=0,039$). Non-parametrik olan bu madde (Levene $F=3,690$; $p=0,014$) için yapılan MWU testi (MWU=253,000; $p=0.033$), bu farkın I. Grup (1-5 Yıl) ile III. Grup (16 Yıl ve üstü) arasında olduğunu göstermiştir. Buna göre, "Öğrenciler, öğretim sürecinde 'Tarihsel süreçte Türk Devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder' kazanımına ulaşmışlardır" görüşünü, 1-5 Yıl kıdeme sahip öğretmenler ($MR_1=27,96$), 16 Yıl ve üstü kıdeme sahip olanlara göre ($MR_4=23,23$) daha fazla benimsemişlerdir.

Tablo 3'de yer alan 2. maddeye yönelik öğretmen görüşleri arasında mezuniyet değişkenine göre anlamlı fark vardır[($F_{2-103}=3.289$; $p=0,036$)]. Parametrik olan bu madde için yapılan LSD testi, bu farkın II. Grup (lisans) ve III. Grup (lisansüstü) arasında olduğunu göstermiştir. Buna göre "Öğrenciler, öğretim sürecinde 'Anayasamızın 2. Maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleriyle ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir' kazanımına

ulaşmışlardır” görüşünü, lisansüstü mezunu SBÖ ($\bar{x}_3=3.71$), lisans mezunu SBÖ’ne göre ($\bar{x}_2=3.58$) daha fazla benimsemişlerdir.

Mezun olunan lisans türü değişkenine göre, Tablo 3’de yer alan 3. [(F₂₋₁₀₃=3.301; p=0,041)], 4. [(F₂₋₁₀₃=4.862; p=0,010)] ve 5. [(F₂₋₁₀₃=4.938; p=0,009)] maddelere yönelik öğretmen görüşleri arasında anlamlı fark vardır. Parametrik olan bu maddeler için LSD testi yapılmış ve sonuçları aşağıda verilmiştir:

Madde 3 olan. “Öğrenciler, öğretim sürecinde ‘Türkiye Cumhuriyeti Devletin yönetim yapısını: yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder’ kazanımına ulaşmışlardır” görüşünü, lisans tarih olan SBÖ ($\bar{x}_1=3.76$), lisans coğrafya olan SBÖ’ne göre ($\bar{x}_2=3.09$) daha fazla benimsemişlerdir. “Öğrenciler, öğretim sürecinde ‘Siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır’ kazanımına ulaşmışlardır” şeklindeki görüşü (madde 4), lisans sosyal bilgiler olan SBÖ ($\bar{x}_3=3.64$), coğrafya mezunu SBÖ’ne göre ($\bar{x}_2=2.81$) daha fazla benimsemişlerdir. Madde 5 olan. “Öğrenciler, öğretim sürecinde ‘İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder’ kazanımına ulaşmışlardır” görüşünü, lisans tarih olan SBÖ ($\bar{x}_1=3.49$), coğrafya mezunu SBÖ’ne göre ($\bar{x}_2=2.63$) daha fazla benimsemişlerdir.

4.1.2. SBDÖPYDÜ Kazanımlarının Öğrencilere Uygunluğuna Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan 7. sınıf SBD öğretmenlerinin, SBDÖP Yaşayan Demokrasi Ünitesi kazanımlarının öğrencilere uygunluğuna yönelik görüşlerinin dağılımı Tablo 4’te görülmektedir.

Tablo 4: SBDÖPYDÜ Kazanımlarının Öğrencilere Uygunluğuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Madde no	Görüşler	$\bar{X}$	ss
8. YDÜ Kazanımları öğrencilerin gelişim düzeylerine uygundur.		3.33	.82
10. YDÜ Kazanımları kişisel ihtiyaçlara uygundur		3.30	.84
11. YDÜ Kazanımları öğrencilerin ilgi düzeylerine göre hazırlanmıştır		3.28	.83
12. YDÜ Kazanımları öğrencilerin seviyesine uygundur		3.29	.94
15. YDÜ Kazanımları öğrenci katılımını esas alarak tasarlanmıştır.		3.19	.89
20. YDÜ Kazanımları öğrencilerin günlük hayatta karşılaşılabilecekleri muhtemel eğitim durumlarına göre hazırlanmıştır.		2.85	1.03

Tablo 4'e göre, 7. Sınıf SBD öğretmenleri, SBDÖPYDÜ kazanımlarının öğrencilere uygunluğuna dair maddeleri benimseme dereceleri şöyledir: Buna göre, "YDÜ Kazanımları öğrencilerin gelişim düzeylerine uygundur" ($\bar{x}_8=3.33$). "YDÜ Kazanımları kişisel ihtiyaçlara uygundur" ($\bar{x}_{10}=3.30$). "YDÜ Kazanımları öğrencilerin ilgi düzeylerine göre hazırlanmıştır" ($\bar{x}_{11}=3.28$). "YDÜ Kazanımları öğrencilerin seviyesine uygundur" ($\bar{x}_{12}=3.29$). "YDÜ Kazanımları öğrenci katılımını esas alarak tasarlanmıştır" ($\bar{x}_{15}=3.19$). "YDÜ Kazanımları öğrencilerin günlük hayatta karşılaşılabilecekleri muhtemel eğitim durumlarına göre hazırlanmıştır" ($\bar{x}_{20}=2.85$). Buna göre, araştırmaya katılan SBÖ, araştırma ölçeğinin ikinci alt boyutunu oluşturan 7. Sınıf SBDÖPYDÜ kazanımlarının öğrencilere uygunluğuna dair maddelerde *kararsız* kalmışlardır.

Öğretmenlerin Tablo 4'deki maddelere yönelik görüşleri, değişkenlere göre ele alındığında, cinsiyete göre 10. maddeye yönelik SBÖ görüşleri arasında anlamlı fark bulunduğu anlaşılmıştır ($t_{104}=1,429$; $p=0,042$). Parametrik olan bu madde için yapılan analiz, "YDÜ Kazanımları kişisel ihtiyaçlara uygundur" maddesini, erkek SBÖ ($\bar{x}_2=3.38$), kadın SBÖ'ne göre ($\bar{x}_1=3.19$) daha fazla benimsemiş olduklarını göstermiştir. Kıdem değişkenine göre 12. [($F_{3-103}=1.189$; $p=0,031$)] ve 11. (KWH=4,088; $p=0,037$) maddelere yönelik öğretmen görüşleri arasında anlamlı fark vardır. Bunlardan parametrik olan 12. Maddeye yönelik olarak yapılan LSD testi, bu farkın I. Grup (1-5 Yıl) ile IV. Grup (16-20 Yıl) arasında olduğunu göstermiştir. Buna göre, "YDÜ

Kazanımları öğrencilerin seviyesine uygundur” görüşünü, 1-5 Yıl kıdeme sahip SBÖ ($\bar{x}_1=3.41$), 16-20 Yıl kıdeme sahip SBÖ’ne göre ($\bar{x}_4=3.11$) daha fazla benimsemişlerdir. Non-parametrik olan 11. Maddeye (Levene $F=3,319$; $p=0,015$) yönelik yapılan MWU testi ($245,500$; $p=0,036$), bu farkın II. Grup (6-10 Yıl) ile III. Grup (16 Yıl ve üstü) arasında olduğunu göstermiştir. Buna göre, “YDÜ Kazanımları öğrencilerin ilgi düzeylerine göre hazırlanmıştır” maddesini, 6-10 Yıl kıdeme sahip SBÖ ($MR_2=30,06$), 16 yıl ve üzeri kıdeme sahip olanlara göre ($MR_1=22,46$) daha fazla benimsemişlerdir.

Tablo 4’te yer alan 20. maddeye yönelik SBÖ görüşleri arasında mezuniyet değişkenine göre anlamlı fark vardır[($F_{2-103}=6,261$; $p=0,003$)]. Parametrik olan bu madde için yapılan LSD testi, anlamlı farkın I. Grup (ön lisans) ve II. Grup (lisans) arasında olduğunu göstermiştir. Buna göre “YDÜ Kazanımları öğrencilerin günlük hayatta karşılaşılabilecekleri muhtemel eğitim durumlarına göre hazırlanmıştır” maddesini, lisans mezunu SBÖ ($\bar{x}_2=2,82$), ön-lisans mezunu SBÖ’ne göre ($\bar{x}_1=1,00$) daha fazla benimsemişlerdir. Benzer şekilde 15. maddeye yönelik öğretmen görüşleri arasında da mezuniyet değişkenine göre anlamlı fark vardır[($F_{2-103}=2,744$; $p=0,032$)]. Parametrik olan bu madde için yapılan LSD testi, anlamlı farkın, II. Grup (lisans) ve III. Grup (lisansüstü) arasında olduğunu göstermiştir. Buna göre “YDÜ Kazanımları öğrenci katılımını esas alarak tasarlanmıştır” maddesini, lisansüstü mezunu SBÖ ($\bar{x}_3=3,83$), lisans mezunu SBÖ’ne göre ($\bar{x}_2=3,11$) daha fazla benimsemişlerdir.

Mezun olunan lisans türü değişkenine göre, Tablo 4’te yer alan 11. [($F_{2-103}=5,375$; $p=0,006$)], maddeye yönelik öğretmen görüşleri arasında fark vardır. Parametrik olan bu madde için yapılan LSD testi, bu farkın III. Grup (Sosyal bilgiler) ile II. Grup (Coğrafya) olduğunu göstermiştir. Buna göre, “YDÜ Kazanımları öğrencilerin ilgi düzeylerine göre hazırlanmıştır” maddesini, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği mezunu SBÖ ($\bar{x}_3=3,39$), coğrafya mezunu SBÖ’ne göre ($\bar{x}_2=2,54$) daha fazla benimsemişlerdir.

4.1.3. SBDÖPYDÜ Kazanımlarının Öğretim Programı ve Öğretim İlkelerine Uygunluğuna Yönelik Öğretmenlerin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan 7. sınıf SBD öğretmenlerinin, SBDÖPYDÜ kazanımlarının öğretim programı ve öğretim ilkelerine uygunluğuna yönelik görüşlerinin dağılımı Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5: SBDÖPYDÜ Kazanımlarının Öğretim Programı ve Öğretim İlkelerine Uygunluğuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Madde no	Görüşler	$\bar{X}$	ss
6. YDÜ Kazanımları Milli Eğitim genel amaç ve temel ilkelerine uygundur		3.59	.81
7. YDÜ Kazanımları gelişmelere ve değişmelere açıktır		3.65	.79
9. YDÜ Kazanımları toplumsal ihtiyaçlara uygundur		3.46	.89
13. YDÜ Kazanımları geleceğe dönük olarak hazırlanmıştır		3.16	.95
14. YDÜ Kazanımları kolaydan zora doğru hazırlanmıştır		3.50	.77
16. YDÜ Kazanımlarına uygun yöntem ve teknikler tasarlanmıştır		3,12	1.01
17. YDÜ Kazanımları ölçme durumuna uygun tasarlanmıştır		3,24	.79
18. YDÜ Kazanımlarını ölçme için kullanılacak yöntemler tasarlanmıştır		3,26	.80
19. YDÜ Kazanımları haftalık ders saati bakımından yeterlidir		2.99	1.10

Tablo 5’te, araştırmaya katılan 7. sınıf SBD öğretmenlerinin, araştırmadaki veri toplama ölçeğinin üçüncü alt boyutunu oluşturan SBDÖPYDÜ kazanımlarının, öğretim programı ve öğretim ilkelerine uygunluğuna dair görüşlerini yansıtmaktadır. Araştırmaya katılan SBÖ’nin bu görüşlere yönelik maddeleri benimseme derecelerinin dağılımı şu şekildedir: “YDÜ Kazanımları, gelişmelere ve değişmelere açıktır” ($\bar{x}_7=3.65$). “YDÜ Kazanımları, Milli Eğitim genel amaç ve temel ilkelerine uygundur” ($\bar{x}_6=3.59$). “YDÜ Kazanımları, kolaydan zora doğru hazırlanmıştır” ($\bar{x}_{14}=3.50$). YDÜ Kazanımları toplumsal ihtiyaçlara uygundur ($\bar{x}_9=3.46$). Buna göre, araştırmaya katılan SBÖ, veri toplama ölçeğinin üçüncü alt boyutunu oluşturan maddelerden 7., 6. ve 14. maddelerde yer alan görüşleri “katılıyorum” derecesi ile benimsemişlerdir.

Tablo 5’te yer alan diğer maddelere yönelik SBÖ’nin görüşleri ise şu şekildedir: “YDÜ Kazanımlarını, ölçme için kullanılacak yöntemler tasarlanmıştır” ($\bar{x}_{18}=3.26$). “YDÜ Kazanımları, ölçme durumuna uygun tasarlanmıştır” ($\bar{x}_{17}=3.24$).” YDÜ Kazanımları, geleceğe dönük olarak hazırlanmıştır” ($\bar{x}_{13}=3.16$).” YDÜ Kazanımlarına uygun yöntem ve teknikler tasarlanmıştır” ($\bar{x}_{16}=3.12$).” YDÜ Kazanımları, haftalık ders saati bakımından yeterlidir” ($\bar{x}$

$t_{19}=2.99$). Buna göre, araştırmaya katılan SBÖ, veri toplama ölçeğinin üçüncü alt boyutunu oluşturan maddelerden 18., 17., 13., 16 ve 19. maddelerde yer alan görüşlerde “kararsız” kalmışlardır.

Tablo 5’te yer alan maddelere yönelik SBÖ görüşleri, değişkenlere göre ele alındığında, cinsiyete göre 13. ($t_{104}=-2,272$; $p=0,025$) ve 7. ($MWU=1225,500$; $p=0,038$) maddelere yönelik görüşleri arasında anlamlı fark bulunduğu anlaşılmıştır. Bunlardan parametrik olan 13. madde için yapılan analize göre, “YDÜ Kazanımları geleceğe dönük olarak hazırlanmıştır” görüşünü, erkek SBÖ’nin ($\bar{x}_2=3.35$), kadınlara göre ($\bar{x}_1=2.93$) daha fazla benimsemiş oldukları belirlenmiştir. Parametrik olmayan 7. maddeye yönelik yapılan analiz sonucunda “YDÜ Kazanımları, gelişmelere ve değişmelere açıktır” görüşünü, bayan SBÖ’nin ($MR_1=56,88$), erkeklere göre ($MR_2=48,91$), daha fazla benimsemiş oldukları belirlenmiştir.

Kıdem değişkenine göre 13. [$(F_{3-102}=3.708$; $p=0,014)$] ve 6. ($KWH=2,850$ $p=0,041$) maddelere yönelik öğretmen görüşleri arasında anlamlı fark vardır. Bunlardan parametrik olan 13. maddeye yönelik olarak yapılan LSD testi, bu farkın I. Grup (1-5 Yıl) ile III. Grup (11-15 Yıl) arasında olduğunu göstermiştir. Buna göre, “YDÜ Kazanımları geleceğe dönük olarak hazırlanmıştır” görüşünü, 11-15 Yıl kıdeme sahip SBÖ ($\bar{x}_3=3.63$), 1-5 Yıl kıdemli SBÖ’ne göre ($\bar{x}_1=3.08$) daha fazla benimsemişlerdir. Non-parametrik olan 6. maddeye (Levene $F=3,137$; $p=0,029$) yönelik yapılan MWU testi ($298,500$; $p=0,039$), bu farkın I. Grup (1-5 Yıl) ile III. Grup (11-15 Yıl) arasında olduğunu göstermiştir. Buna göre, “YDÜ Kazanımları, Milli Eğitim genel amaç ve temel ilkelerine uygundur” maddesini, 11-15 Yıl kıdeme sahip SBÖ ($MR_3=29,57$), 1-5 Yıl kıdeme sahip SBÖ’ne göre ($MR_1=21,12$) daha fazla benimsemişlerdir.

Mezuniyet değişkenine göre, öğretmen görüşleri arasında 16. maddede anlamlı fark vardır [$(F_{2-103}=4,303$; $p=0,016)$]. Parametrik olan bu madde için yapılan LSD testi, anlamlı farkın I. Grup (ön lisans) ve II. Grup (lisans) arasında olduğunu göstermiştir. Buna göre “YDÜ Kazanımlarına uygun öğrenme-öğretme yöntem ve teknikleri tasarlanmıştır” maddesini, ön-lisans mezunu SBÖ ($\bar{x}_1=4,50$), lisans mezunu SBÖ’ne göre ($\bar{x}_2=3,02$) daha fazla benimsemişlerdir.

Mezun olunan lisans türü değişkenine göre, Tablo 5'te yer alan 6. [$(F_{2-103}=5, 937; p=0,004)$], 7. [$(F_{2-103}=4, 403; p=0,015)$] ve 9. [$(F_{2-103}=3, 371; p=0,038)$] maddelere yönelik öğretmen görüşleri arasında fark vardır. Parametrik olan bu maddeler için yapılan LSD testi, 6. maddeye yönelik farkın I. Grup (Tarih) ile II. Grup (Coğrafya) arasında olduğunu göstermiştir. Buna göre, “YDÜ Kazanımları, Milli Eğitim genel amaç ve temel ilkelerine uygundur” maddesini, lisansı tarih olan SBÖ ($\bar{x}_1=3.82$), lisansı coğrafya olan SBÖ'ne göre ($\bar{x}_2=2.90$) daha fazla benimsemişlerdir. “YDÜ Kazanımları gelişmelere ve değişmelere açıktır” şeklindeki 7. Maddeyi, lisansı tarih olan SBÖ ($\bar{x}_1=3.92$), lisansı coğrafya olan SBÖ'ne ($\bar{x}_2=3.27$) daha fazla benimsemişlerdir. Benzer şekilde 9. Madde için yapılan LSD testi, anlamlı farkın I. Grup (Tarih) ile II. Grup (Coğrafya) arasında olduğunu göstermiştir. Buna göre, “YDÜ Kazanımları toplumsal ihtiyaçlara uygundur” maddesini, lisansı tarih olan SBÖ ($\bar{x}_1=3.66$), lisansı coğrafya olan SBÖ'ne göre ($\bar{x}_2=2.90$) daha fazla benimsemişlerdir.

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuçlar

Bir öğretim programının veya program ünitesinin etkililiği ve başarısının en temel göstergesi, uygulamada bu program veya ünitenin kazanımlarına ulaşılma derecesidir (Özçelik, 1998; Ertürk, 1998). Bu bakımından 7. Sınıf SBDÖP ve uygulamada, bu araştırmanın konusu olan YDÜ Kazanımlarına ulaşılma derecesinin belirlenmesi, sözü geçen program ve ünitenin etkililiği ve başarısını göstermesi bakımından önemlidir. 7. Sınıf SBDÖPYDÜ kazanımlarının uygulamadaki etkililiğini belirlemenin yollarından birisi de, sözü geçen program ve üniteyi okutan SBD öğretmenlerinin konuyla ilgili görüşleridir. SBD öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri, her birisinin birer program işleticisi olması hasebiyle yol göstericidir. Çünkü herhangi bir öğretim programı veya program ünitesinde yer alan kazanımların, sınıfta yaşayan birey davranışına dönüştürülmesinde öğretmen, kritik öneme sahiptir. Burada, araştırmaya katılan 7. sınıf SBD öğretmenlerinin SBDÖPYDÜ kazanımları hakkındaki görüşlerine dayalı tartışmalar ile bu tartışmalar ışığında ulaşılan sonuçlara, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda yer verilmiştir.

5.1.1. SBDÖPYDÜ Kazanımlarına Ulaşma Düzeyine Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar

Diğer derslerde olduğu gibi SBDÖP da temel dört öğeden oluşmaktadır. Bunlar; kazanımlar, içerik, etkinlikler ve sınama durumudur (ölçme-değerlendirme). Bu dört öğeden hangisinin veya hangilerinin önemli ve öncelikli olduğu, programın dayandığı eğitim felsefesi ve yaklaşımlarına göre farklılık gösterebilir. Bu araştırmanın konusu olan 7. Sınıf SBDÖP, İlerlemeci eğitim felsefesi ile Yapılandırmacı yaklaşıma göre geliştirildiği için, programın en önemlisi ögesi kazanımlardır. Çünkü bu felsefe ve anlayışta program kazanımları, öğrenenlere göre düzenlenir ve ifade edilir. Nitekim öğretim programı geliştirme sürecinde ilk olarak kazanımlar tasarlanır ve diğer öğeler (içerik, eğitim durumları, ölçme ve değerlendirme) bu kazanımlara göre oluşturulur. Hatta sözü geçen içerik, eğitim durumları, ölçme ve değerlendirme

öğelerinin niteliğine, program kazanımlarına uygunluğu ölçüsünde karar verilir. Bu bakımdan bir program veya program ünitesinin uygulamadaki etkililiğini belirleme çalışmasında, program kazanımlarına odaklanmak doğru bir yaklaşımdır. Dolayısıyla amacı, 7. Sınıf SBD öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak SBDÖPYDÜ Kazanımlarına ulaşma derecesini belirlemek olan bu araştırmada, sözü geçen öğretmenlerin ilgili kazanımlara ulaşma derecesine yönelik görüşlerinin belirlenmesi önemlidir. Burada, araştırmaya katılan 7. Sınıf SBD öğretmenlerinin SBDÖPYDÜ Kazanımlarına ulaşma derecesine yönelik görüşlerine (Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5) dair tartışma ve sonuçlara yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan SBÖ göre, öğrenciler, öğretim sürecinde YDÜ’nde yer alan şu kazanımlara ulaşmışlardır: ”Tarihsel süreçte Türk Devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder”. ”Anayasamızın 2. Maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleriyle ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir ”. ”Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yönetim yapısını: yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder”. “Siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır”. SBÖ’nin, öğrencilerin, öğretim sürecinde YDÜ’nde yer alan bu dört kazanıma ulaştıkları şeklindeki görüşleri, bu programın uygulamadaki başarısını gösterdiği gibi, SBÖ’nin programa yönelik olumlu görüşlere sahip olduklarını da göstermektedir. Bu bulgu, SBÖ’nin, 2004 yılından sonra geliştirilen SBDÖP hakkında olumlu tutuma sahip oldukları şeklindeki benzer araştırma sonuçlarıyla (Ersoy ve Kaya, 2008; Dinç ve Doğan, 2010; Memişoğlu, 2012; Bahar, Özkaya ve Birol, 2008) paralellik göstermektedir. Bu durum, SBDÖPYDÜ’nin uygulamadaki etkililiği ve başarısı bakımından önemlidir. Buna göre, araştırma örnekleminde yer alan okullarda 7. Sınıf SBDÖPYDÜ’nin sözü geçen kazanımları uygulamada etkilidir denilebilir. Ancak aynı SBÖ’nin, öğretim sürecinde, öğrencilerin sözü geçen dört kazanıma ulaştıkları şeklindeki maddeleri, ilgili ölçekte yer alan “tamamen katılıyorum” derecesi ile değil de, bir alt derece olan “katılıyorum” derecesi ile benimsemiş olmaları, dikkat çekicidir. Araştırma örneklemini teşkil eden SBD öğretmenlerinin, konuyla ilgili maddeleri benimseme derecesine dayalı olarak şu sonuca ulaşılabilir: Araştırmanın yürütüldüğü bağlam ve sınırlılıklar çerçevesinde, 7. Sınıf SBDÖPYDÜ’nin ilk dört kazanımı, uygulamada etkilidir ve öğretim sürecinde bu kazanımlar ulaşılabilir. 7. Sınıf SBDÖPYDÜ’nin ilk dört kazanımının uygulamadaki bu etkililiği,

programın YDÜ’nde yer alan ilk dört kazanımının nitelikleri, uygulama koşullarının (öğretim sürecinin) uygunluğu ve SBÖ’nin niteliklerine bağlı olabilir.

Ancak programın YDÜ’nde yer alan ilk dört kazanıma ilişkin bu olumlu duruma rağmen, araştırmaya katılan SBÖ, öğrencilerin, öğretim sürecinde “İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder” şeklindeki kazanıma ulaştıkları şeklindeki maddeyi benimsemede kararsız kalmışlardır. Bu kararsızlığın muhtemel bir kaç nedeni olabilir: Birincisi, araştırmaya katılan SBÖ’nin sözü geçen kazanıma dair konuyla ilgili yeterli bilgilerinin olmaması. İkincisi, araştırmanın yürütüldüğü sınıflarda, öğrencileri ilgili kazanıma ulaştırmada, öğretmenlerin kullandığı yöntem-teknikler ile araç-gereç ve dokümanların uygun olmaması veya yetersiz olması. Üçüncüsü ise, araştırmaya katılan SBÖ’nin sözü geçen kazanımın uygulamada etkililiğine yönelik gösterge ve işaretlere vakıf olmamalarıdır. Bundan başka, SBDÖPYDÜ’nde yer alan ‘İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder’ şeklindeki kazanımın sözü geçen sınıf düzeyine uygun olmaması da önemli bir olasılıktır. Diğer bir olasılık ise, SBDÖPYDÜ’nde yer alan ‘İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder’ şeklindeki kazanımın, SBÖ’nin beklentilerini karşılayamamasıdır. Nitekim bu konuda, SBD’ni okutan öğretmenler üzerinde nitel bir çalışma yapmış olan Yılmaz (2011), program kazanımları konusunda bazı sıkıntılarla karşılaşıldığını belirlemiştir. Aynı konuda SBÖ’nin görüşlerine dayalı araştırma yapan Adalar (2010) ile Bulut ve Arslan (2010), yeni programının, öğretmenlerin beklentilerini *kısmen* karşılamış olduğunu saptamıştır. Yılmaz ve Tepebaş’ın (2011) bu konuda yapmış oldukları çalışmada, sosyal bilgiler eğitiminde öğretmenlerin, görev yaptıkları okulun bulunduğu sosyal ve fiziki çevrenin koşullarından, öğrenme ortamındaki kaynakların yetersizliğinden kaynaklanan çeşitli sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir.

Araştırmada, 7. Sınıf SBD öğretmenlerinin SBDÖPYDÜ kazanımlarına ulaşma düzeyine yönelik görüşlerine dayalı olarak şu sonuç çıkarılabilir: SBDÖPYDÜ’de yer alan ”Tarihsel süreçte Türk Devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder”. ”Anayasamızın 2. Maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleriyle ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir ”.”Türkiye Cumhuriyeti Devletin yönetim yapısını: yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder”.”Siyasi partilerin, sivil

toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır”. Bu dört kazanımın uygulamada etkili olması ve bu kazanımların ulaşılabilir olması, Türkiye’nin demokratikleşmesi ve demokrasinin bir yaşam biçimi olarak benimsenmesi bakımından önemlidir. Ancak aynı üniteye yer alan, “İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder’ kazanımının, uygulamadaki etkiliği ve bu kazanımın ulaşılabilirliğinin belirsiz olması, öğrencilerin demokratik süreçleri yaşaması ve anlaması bakımından önemli bir eksiklik sayılabilir. Bu eksikliğin giderilmesi için, sözü geçen kazanımın gözden geçirilmesinde yarar vardır.

Araştırma örneklemini teşkil eden SBÖ’nin, SBDÖPYDÜ kazanımlarına ulaşma düzeyine yönelik görüşlerinin değişkenlere göre analizine ilişkin tartışmalarda ilk ele alınan değişken cinsiyettir. Araştırmaya katılan SBÖ’nin, Tablo 3’de yer alan maddelere yönelik görüşleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark bulunmamıştır. Bu bulgu, araştırmaya katılan 7. sınıf SBÖ’nin, SBDÖPYDÜ kazanımlarına ulaşma düzeyine yönelik görüşlerinin cinsiyetten etkilenmediği şeklinde yorumlanabilir. Araştırmanın bu bulgusu, Bulut ve Arslan (2010); Özkal, Güngör ve Çetingöz (2004); Şimşek (2008) ve Öztürk’ün (1998), yapmış oldukları ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğretmen görüşlerinin cinsiyete göre farklılık göstermediği şeklindeki çalışma bulgularıyla paraleldir.

Araştırmada, mesleki kıdem değişkenine göre, “Öğrenciler, öğretim sürecinde ‘Tarihsel süreçte Türk Devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder’ kazanımına ulaşmışlardır” görüşünü, 1-5 Yıl kıdeme sahip SBÖ’nin, 16-20 Yıl kıdeme sahip olanlara göre daha fazla benimsemiş olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, sözü geçen kazanıma ulaşma konusunda genç öğretmenlerin, kıdemlilere göre daha iyimser olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu iyimserlik, 1-5 Yıl kıdeme sahip öğretmenlerin yeterince deneyime sahip olmamaları ile ilgili olabileceği gibi, kıdemli öğretmenlere göre lisans eğitimleri sırasında daha iyi yetiştirilmeleri ile de ilgili olabilir. 1-5 Yıl kıdeme sahip öğretmenlerin, ‘Tarihsel süreçte Türk Devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder’ kazanımına ulaşma konusundaki iyimserliklerinin nedenini belirlemek için daha detaylı araştırmalara ihtiyaç vardır.

Araştırmada, SBÖ'nin Tablo 2'de yer alan maddelere yönelik görüşleri arasında mezuniyet değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, “Öğrenciler, öğretim sürecinde ‘Anayasamızın 2. Maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleriyle ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir’ kazanımına ulaşmışlardır” görüşünü, lisansüstü mezunu SBÖ'nin, lisans mezunu SBÖ'ne göre, daha fazla benimsemiş olduğu şeklindedir. Bu bulgu, “Anayasamızın 2. Maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleriyle ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir” kazanımına ulaşma konusunda, lisansüstü mezunu SBÖ'nin daha olumlu görüşe sahip oldukları biçiminde yorumlanabilir. Bunun olası bir nedeni, lisansüstü eğitiminin SBÖ'ne daha üst düzeyde öğretim bilgi ve becerisi kazandırmış olmasıdır.

Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih ve Coğrafya Bölümleri ile Eğitim Fakülteleri İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim dalı kaynaklarından sağlanmaktadır. Araştırma örneklemini teşkil eden SBÖ'nin, lisans eğitimi itibarıyla sözü geçen bu üç kaynaktan geldiği Tablo 1’de görülmektedir. Araştırmada örneklemini teşkil eden SBÖ'nin, SBDÖPYDÜ kazanımlarına ulaşma konusundaki görüşlerinin, lisans eğitimi türünden etkilenip etkilenmediği belirlemek amacıyla çeşitli analizler yapılmıştır. Analizler sonucunda, mezun olunan lisans türü değişkenine göre, Tablo 2’de yer alan 3. ,4. ve 5. maddelere yönelik öğretmen görüşleri arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Buna göre, “Öğrenciler, öğretim sürecinde ‘Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yönetim yapısını: yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder’ kazanımına ulaşmışlardır” (madde 3) maddesini, lisansı tarih olan SBÖ, lisansı coğrafya olan SBÖ'ne göre daha fazla benimsemişlerdir. Bu bulgu, SBDÖPYDÜ’nde yer alan “Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yönetim yapısını: yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder” şeklindeki kazanıma ulaşma konusunda, lisansı tarih olan SBÖ'nin, lisansı coğrafya olanlara göre daha iyimser veya daha başarılı oldukları şeklinde yorumlanabilir. Tarih lisanslı SBÖ'nin bu iyimserliği, ağırlıklı olarak tarih disiplini ile ilgili olan bu kazanımın öğrencilere kazandırılmasında onlara avantaj sağlamış olabilir. Benzer bir olasılık da, SBD’de yer alan coğrafya konularına yönelik olarak lisansı coğrafya olan SBÖ için de geçerlidir. Burada sorun, bünyesinde tarih, coğrafya, vatandaşlık ve sosyoloji gibi konuları barındıran SBD’ni okutmak üzere, bu disiplinlerden sadece birinde eğitim almış olan lisans mezunlarının bu görev için atanmış olmasının ne kadar uygun olduğudur. Bu noktada doğru olan, SBD’ni okutmak üzere,

öncelikle, Eğitim Fakültelerinde dört yıl boyunca tarih, coğrafya, vatandaşlık ve sosyoloji disiplinlerinde eğitim alan mezunların istihdam edilmesidir. Fen-Edebiyat Fakültelerinden mezunların ise, ilk ve orta okulda sosyal bilgiler öğretmeni yerine, lisede branş öğretmeni olarak istihdam edilmesi daha uygundur. Bu konuda benzer bir görüşü seslendiren Özmen (2002), çalışmasında, sosyal bilgiler içerisinde yer alan bütün konuların tek bir çatı altında toplanması gerekliliğine vurgu yapıp, içerik düzenlemede tek dikkate alınacak öğenin Talim ve Terbiye Kurulu olduğunu ifade etmiştir (Aktaran: Sever ve Koçoğlu, 2013).

Araştırmada, “Öğrenciler, öğretim sürecinde ‘Siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır’ kazanımına ulaşmışlardır” şeklindeki görüşü (madde 4), lisansı Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği olan öğretmenlerin, coğrafya mezunu SBÖ’ne göre daha fazla benimsemiş oldukları belirlenmiştir. Ağırlıklı olarak vatandaşlık disiplini ile ilgili olan bu kazanımın, bu konuda eğitim almış olan SBÖ’nin, bu konuda eğitim almamış olan coğrafya mezunu SBÖ’ne göre daha olumlu görüşlere sahip olmaları, beklenen bir sonuçtur. Çünkü öğretmenlerin eğitim aldığı konuda daha başarılı olması ve dolayısıyla da, öğretim sürecinde öğrencilerini buna ilişkin kazanıma ulaştırma konusunda olumlu görüşlere sahip olmaları beklenir. Aynı üniteye yer alan ”İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder” kazanımına ulaşma konusunda, lisansı tarih olan SBÖ’nin, coğrafya mezunu SBÖ’ne göre daha olumlu görüşe sahip olmaları da, bu kazanımın ağırlıklı olarak tarih ve sosyal bilgilerle ilgili olması ile ilgili olabilir. Bu ve benzeri konularda eğitim almamış olan ve süreç içerisinde de kendisini geliştirmemiş olan coğrafya mezunu SBÖ’nin, konuyla ilgili kazanımların öğretiminde daha az başarılı olmaları şaşırtıcı değildir. Diğer bir olasılık ise, araştırmaya katılan SBÖ’nin, sözü geçen kazanıma dair içeriğe ilişkin bilgilerinin istenilen düzeyde olmamasıdır. Bu konuda, Ulusoy ve Gülüm’ün (2009) yürüttükleri araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, tarih dersine oranla coğrafya dersine karşı daha ilgili ve istekli olduğu görülmüştür.

5.1.2. SBDÖPYDÜ Kazanımlarının Öğrencilere Uygunluğuna Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin İlişkin Tartışma ve Sonuçlar

İlerlemeci eğitim felsefesini esas alan yaklaşımda öğretim programı geliştirilirken ilk önce kazanımlar tasarlanır; diğer öğeler buna göre düzenlenir. Tyler modelini esas alan program geliştirme sürecinde, öğretim programı kazanımları temelde üç faktöre göre belirlenir. Bunlar; Programın hedef kitlesini teşkil eden öğrencilerin (bireyin) ihtiyaç ve ilgilerinin belirlenmesi, programın uygulandığı toplumun beklentilerin saptanması ve program kazanımlarına aracılık edecek konunun analizidir (Akpınar, 2014). Bunlardan birey değişkeni, öğretim programının, başta kazanımları olmak üzere tüm öğelerinin öğrenci özellikleri, ilgi ve ihtiyaçlarına göre belirlenmesini gerektirir. Bu durum özellikle son yıllarda gündemde olan “öğrenen merkezli öğretim” eğilimi ile daha da önem kazanmıştır. Herhangi bir öğretim programının, uygulamadaki etkililiği ve başarısı, herşeyden önce bu program kazanımlarının öğrencilere uygun olmasına bağlıdır. Bundan dolayı, 7. Sınıf SBDÖPYDÜ kazanımlarına ulaşma derecesinin, öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi olan bu araştırmaya, SBÖ’nin YDÜ kazanımlarının öğrencilere uygunluğuna yönelik görüşlerini belirlemeye yönelik bir alt amaç eklenmiştir. Nitekim araştırmada veri toplama aracı olan ölçeğinin ikinci alt boyutu da (Faktör 2: Kazanımların Öğrencilere Uygunluğu) bununla ilgilidir. Buna yönelik bulgular ve bu bulgulara ilişkin tartışmalar ile bu tartışmalardan ulaşılan sonuçlara aşağıda yer verilmiştir:

Araştırmaya katılan 7. sınıf SBD öğretmenleri, SBDÖPYDÜ kazanımlarının öğrencilere uygunluğuna ilişkin olarak aşağıdaki konularda *kararsız* kalmışlardır (Tablo 3): “YDÜ Kazanımları öğrencilerin gelişim düzeylerine uygundur”. “YDÜ Kazanımları kişisel ihtiyaçlara uygundur”. “YDÜ Kazanımları öğrencilerin ilgi düzeylerine göre hazırlanmıştır”. “YDÜ Kazanımları öğrencilerin seviyesine uygundur “. “YDÜ Kazanımları öğrenci katılımını esas alarak tasarlanmıştır”. “YDÜ Kazanımları öğrencilerin günlük hayatta karşılaşılabilecekleri muhtemel eğitim durumlarına göre hazırlanmıştır”.

Araştırmaya katılan SBÖ’nin, öğretim sürecinde, öğrencilerin SBDYDÜ kazanımlarına ulaştığı konusundaki maddeleri “katılıyorum” (Tablo 3) şeklinde benimsemelerine rağmen, bu kazanımların öğrencilere uygunluğu konusunda “kararsız” kalmaları dikkat çekicidir. Bu durum, araştırmaya katılan 7. sınıf SBD öğretmenlerinin, SBDÖPYDÜ kazanımlarını, öğrencilere uygunluğu itibarıyla tam olarak benimsemedikleri biçiminde yorumlanabilir. Nitekim araştırmaya

katılan SBÖ'nin, Tablo 3'de yer alan, öğrencilerin SBDÖPYDÜ kazanımlarına ulaşmasına dair maddeleri, “Tamamen katılıyorum” derecesiyle değil, “katılıyorum” derecesiyle benimsemeleri, bu yorumu destekler niteliktedir. Buradan, araştırmaya katılan SBÖ'nin, öğrencilerin, öğretim sürecinde SBDÖPYDÜ kazanımlarını “tam olarak” ulaşamamalarını, bu kazanımların öğrencilere uygun olmamasına bağladıkları sonucu çıkarılabilir. Bu sonuç, araştırma konusu olan 7. sınıf SBDÖP'nin “Bireysel” ve “Psikolojik” temellerinin uygunluğu konusunda kuşkuya yol açmaktadır. Çünkü program geliştirme sürecinde, kazanımların öğrenci özelliklerine uygunluğunun sağlanması, adı geçen bu iki temelle ilişkilidir. Yapılması gereken, SBDÖPYDÜ Kazanımlarının, “öğrenenlere uygunluk” temelinde gözden geçirilmesidir. Nitekim bu ihtiyaçtan dolayı son yıllarda dünyada öğretim programı geliştirme çalışmaları hızlanmış ve pek çok ülke bu konuda köklü değişimlere gitmiştir. Türkiye'ye de yansıyan bu değişimin en tipik göstergesi, sosyal bilgiler tanımına yönelik olanıdır. Eski yaklaşıma göre Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi derslerle sınırlıydı. Yeni programda ise yukarıdaki disiplinlere antropoloji, hukuk, felsefe, psikoloji, sosyoloji, ekonomi eklenmiştir (Memişoğlu, 2012). Böylece hem ilgili programın içeriği ve tabanı genişletilmiş ve hem de bu programın öğrencilere uygunluğu artırılmaya çalışılmıştır. Buna rağmen, araştırmaya katılan SBÖ'nin YDÜ Kazanımlarını öğrencilere uygun bulmamaları önemli bir eksiklik. Bu eksiklik, programın uygulama boyutundan kaynaklanabileceği gibi, bizzat program öğeleriyle ilgili de olabilir. Nitekim Aykaç (2007), yaptığı araştırmada, sosyal bilgiler programının etkinlik ögesini yetersiz bulmuştur. Çelikkaya, Karakuş ve Demirbaş (2011) ile Dinç ve Doğan (2010), sosyal bilgiler programının ölçme-değerlendirme ögesine yönelik uygulama sorunları olduğunu belirlemişlerdir. Albayrak (2015) yaptığı tez çalışmasında, “öğretmenlerin, mevcut sosyal bilgiler programının içeriğini yeterli görmediği sonucuna ulaşmıştır. Gerçekten de, uygulamada bir öğretim programı kazanımlarına tüm öğrencilerin ulaşabilmesinde en önemli değişken, bu kazanımların öğrencilere uygunluğudur. Öğretim programı literatüründe programın bu özelliği, “bireysel” veya “psikolojik” temel olarak nitelendirilir. Bir öğretim programının bireysel veya psikolojik temelinin sağlam olması, bu programın hedef kitleyi teşkil eden öğrenci grubunun özelliklerinin analiz edilip, program kazanımlarının bunların üzerine inşa edildiği anlamına gelir. Uygulamada böylesi bir programın, öğrenciler tarafından daha fazla benimsenmesi ve dolayısıyla program kazanımlarına ulaşma derecesinin daha yüksek olması beklenir. Bu noktadan hareketle, araştırmaya konu olan 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarının, uygulamadaki etkililiğini artırmak

üzere, program kazanımlarının hedef kitleyi teşkil eden öğrencilerin psikolojik, sosyal, kültürel ve fiziksel ihtiyaçları ile ilgilerine uygunluğu yeniden analiz edilmelidir. Bunun için öğrenciyi tanıma kritik önem sahiptir. Öğrenciyi tanımada ise, psikoloji başvurulması gereken disiplinlerin başında gelmektedir. Türkiye’de eğitim programı geliştirmede temel otorite olan MEB’dir. Araştırmaya konu olan 7. sınıf SBDÖP’nın geliştirilme aşamaları ile bu konudaki dokümanlar (<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=39>) incelendiğinde, İlköğretim 6-7. sınıflar SBDÖP’nın geliştirilmesinde alan eğitimcisi olarak üç öğretim üyesi (1 Prof, 1. Yrd. Doç. Dr. ve 1. Dr) ile on öğretmenin görev aldığı görülmektedir. Ayrıca bu komisyonda bir program geliştirme uzmanı ile bir de ölçme değerlendirme uzmanının görev aldığı anlaşılmaktadır. Ancak adı geçen komisyonda bir eğitim psikologunun yer almadığı görülmektedir. Bu durum, programın hedef kitlesi olan öğrencilerin özellikleri, ilgi ve ihtiyaçlarını tanıma bakımından önemli bir eksiklik sayılabilir. Nitekim araştırmaya katılan 7. sınıf SBD öğretmenlerinin, SBDÖPYDÜ kazanımlarını, öğrencilere uygunluk konusunda *kararsız* kalmasının bir nedeni bu eksiklik olabilir. Yapılması gereken, MEB’in, imkânlar ölçüsünde, öğretim programı geliştirme sürecinde komisyonları oluştururken, eğitim psikologlarına da yer vermesidir. Bundan başka, MEB tarafından geliştirilen taslak programlar, kazanımların öğrencilere uygunluğunun sağlanması bakımından, üniversitelerin ilgili Anabilim Dallarında görev yapan eğitim psikologlarına analiz ettirilebilir.

Araştırmaya katılan SBÖ’nin, SBDÖPYDÜ Kazanımlarının öğrencilere uygunluğuna yönelik görüşleri demografik değişkenler açısından ele alındığında, cinsiyete göre 10. maddeye yönelik öğretmen görüşleri arasında anlamlı fark bulunduğu anlaşılmıştır. Buna göre, “YDÜ Kazanımları kişisel ihtiyaçlara uygundur” maddesini, erkek SBÖ, kadınlara göre daha fazla benimsemişlerdir. Bu bulgu, SBDÖPYDÜ Kazanımlarının, öğrencilerin kişisel ihtiyaçlarına uygunluğu konusunda, erkek SBÖ’nin, kadınlara göre daha olumlu görüşe sahip oldukları biçiminde yorumlanabilir. Bunun olası bir nedeni, kadın SBÖ’nin, öğrenci ilgi ve ihtiyaçları konusunda daha duyarlı olması ile ilişkili olabileceği gibi, ilgili konuda erkek SBÖ’nin daha yüksek beklentilere sahip olması ile de ilgili olabilir. Bu konuda, Yılmaz ve Kaya (2011), yaptıkları araştırmada, cinsiyetin, sosyal bilgiler konusu içerisinde yer alan tarih konularına yönelik görüşleri etkilediğine dair bulguya ulaşmışlardır. Araştırmada, tarih öğretiminde, erkek öğretmenler, milli geçmiş ve milli kültürün öğretilmesine, kadın öğretmenler ise bu geleneksel

amaçların ötesinde yüksek düzeyde düşünme becerilerinin öğrencilere kazandırılmasının önemine vurgu yapmışlardır.

Araştırmada kıdem değişkenine göre, öğretmenlerin SBDÖPYDÜ Kazanımlarının, öğrencilerin kişisel ihtiyaçların uygunluğu konusundaki görüşleri arasında anlamlı fark olduğu bulgusu elde edilmiştir. Buna göre, “YDÜ Kazanımları öğrencilerin seviyesine uygundur” şeklindeki 12. maddenin, 1-5 Yıl kıdeme sahip SBÖ tarafından, 16-20 Yıl kıdemlilere göre daha fazla benimsenmiş olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde, “YDÜ Kazanımları, öğrencilerin ilgi düzeylerine göre hazırlanmıştır” maddesini de (11. Madde), 6-10 Yıl kıdeme sahip SBÖ, 16 Yıl ve üstü kıdeme sahip olanlara göre daha fazla benimsemiş oldukları anlaşılmıştır. Bu bulgu, SBDÖPYDÜ Kazanımlarının, öğrencilere uygunluğu konusunda, kıdemli SBÖ’nin daha olumsuz tutuma sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. SBDÖPYDÜ Kazanımlarının öğrenci seviyesine uygunluğu konusunda, genç SBÖ’nin, kıdemlilere göre daha olumlu görüşe sahip olması, birkaç nedene bağlı olabilir. Birincisi mesleğe yeni başlayan SBÖ’nin henüz öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını, kıdemli öğretmenler kadar bilmemesi. İkincisi, kıdemli öğretmenlerin, sözü geçen konuda genç öğretmenlere oranla daha fazla beklenti içerisinde olmalarıdır.

Bilindiği gibi, Türkiye’de ilkokul ve ortaokulda SBD’ni okutmak üzere, ön-lisans, lisans ve lisansüstü eğitim kademelerinden mezun öğretmenler görevlendirilebilmektedir. Bunlardan ön-lisans mezunları günümüz itibarıyla artık atanmasalar da, sistemde az da olsa daha önce atanmış olan ön-lisans mezunu öğretmenlerin halen görev yaptığı bilinmektedir. Bunların birkısmı sonradan açıköğretim şeklinde lisans eğitimlerini tamamlamış olsalar da, bu eğitimin ne kadar yeterli olduğu tartışmalıdır. Araştırmada, sözü geçen bu üç eğitim kademesinin, SBÖ’nin öğretim süreci ile öğretim programına bakış açısı üzerindeki etkisini belirlemek için araştırmaya, “7. Sınıf SBD öğretmenlerinin görüşleri, mezuniyet değişkenine değişmekte midir?” şeklinde bir alt amaç eklenmiştir. Nitekim araştırmada, 7.sınıf SBD öğretmenlerinin görüşlerinin bu değişkene göre anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Buna göre “YDÜ Kazanımları öğrencilerin günlük hayatta karşılaşılabilecekleri muhtemel eğitim durumlarına göre hazırlanmıştır” maddesini, lisans mezunu SBÖ, ön-lisans mezunu SBÖ’ne göre daha fazla benimsemişlerdir. Benzer şekilde “YDÜ Kazanımları öğrenci katılımını esas alarak tasarlanmıştır” maddesini, lisansüstü mezunu SBÖ, lisans mezunu SBÖ’ne göre daha fazla benimsemişlerdir. Bu bulgular, araştırmaya katılan 7. sınıf SBD öğretmenlerinin, mezun olduğu eğitim düzeyi yükseldikçe SBDÖPYDÜ Kazanımlarının

öğrencilere uygunluğu konusunda daha olumlu görüşlere sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Bunun olası bir nedeni, eğitim düzeyi yükseldikçe, öğretmenlerin okuttukları öğretim programını daha iyi tanımaları olabilir.

Mezun olunan lisans türü değişkenine göre, araştırmaya katılan SBD öğretmenlerinin, SBDÖPYDÜ Kazanımlarının öğrencilere uygunluğu konusunda Tablo 4'te yer alan görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Buna göre, “YDÜ Kazanımları, öğrencilerin ilgi düzeylerine göre hazırlanmıştır” maddesini (madde 11), Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği mezunu SBÖ, coğrafya mezunu SBÖ'ne göre daha fazla benimsemişlerdir. Bu bulgu, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği mezunu öğretmenlerin, lisansı Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü mezunu olan öğretmenlere göre, 7. sınıf SBDÖP Kazanımlarını daha iyi bilmelerine bağlı olabilir.

5.1.3. SBDÖPYDÜ Kazanımlarının Programın Genel Amaç ve İlkelerine Uygunluğuna Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Tartışma ve Sonuçlar

Araştırmanın konusu olan 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarının, Program ile Milli Eğitim genel amaç ve temel ilkelerine uygunluğunu belirlemek için Tablo 5'te yer alan maddelere yönelik öğretmen görüşlerine dair bulgular şöyledir: SBÖ, YDÜ Kazanımlarının Milli Eğitim genel amaç ve temel ilkelerine uygun olduğu şeklindeki maddeye *katılmışlardır*. Aynı öğretmenlere göre, 7. sınıf SBDÖPYDÜ kazanımları; “gelişmelere ve değişmelere açıktır”, ““kolaydan zora doğru hazırlanmıştır” ,” toplumsal ihtiyaçlara uygundur” şeklindeki görüşlere *katılmışlardır*. Öğretmenlerin, araştırmanın veri toplama ölçeğinin üçüncü alt boyutunu oluşturan yukarıdaki maddeleri “katılıyorum” derecesi ile benimsemiş olmaları, 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarının, programın genel amaç ve ilkelerine uygun olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ancak araştırmaya katılan SBÖ'nin sözü geçen maddeleri, “tamamen katılıyorum” derecesi ile değil de, “katılıyorum” derecesi ile benimsemiş olmaları, dikkate değerdir. Buna göre, araştırmaya katılan SBÖ'nin, 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarının, programın genel amaç ve ilkelerine uygunluğunu *tam olarak* benimsemedikleri söylenebilir. Araştırmanın bu sonucu ile Aykaç'ın (2007), yürüttüğü araştırmada ulaştığı “öğretmenler, 2005-2006 Eğitim-Öğretim

Yılında yürürlüğe giren SBDÖP’ni uygun bulmamaktadırlar” şeklindeki, sonuçlarla Seven’in (2001) araştırma bulgularıyla paraleldir.

Araştırmaya katılan SBÖ, SBDÖPYDÜ Kazanımlarının; “geleceğe yönelik olarak hazırlandığı”, “öğretme yöntem ve teknikleri ile ölçme-değerlendirmeye göre tasarlandığı” şeklindeki maddelerde *kararsız* kalmışlardır. Buna ilave olarak, araştırmaya katılan öğretmenler, SBDÖPYDÜ kazanımlarının haftalık ders saati bakımından yeterli olduğu şeklindeki maddeyi de “katılmıyorum” biçiminde benimsemişlerdir. Bu bulgulardan hareketle, araştırmaya katılan SBÖ’nin, okuttukları 7. sınıf SBDÖPYDÜ kazanımlarını, programın eğitim durumu ile ölçme-değerlendirme ögesi bakımından uygun bulmadıkları söylenebilir. Araştırmanın ortaya koyduğu bu bulgu, benzer birçok araştırmada da ortaya konulmuştur. Buna göre halen uygulamada olan 7. sınıf SBDÖP’nin eğitim durumu ile ölçme-değerlendirme ögesi, araştırmaya katılan öğretmenler tarafından sorunlu bulunmuştur denilebilir. İlgili dokümanlarda (MEB, 2005) uygulamadaki 7. sınıf SBDÖP’nin ölçme-değerlendirme ögesinin çağdaş bir anlayışla tasarlandığı hatırlandığında, öğretmenlerin bu ögeyi uygun bulmamalarında, dünyada ölçme-değerlendirmeye yönelik yeni yönelim ve eğilimleri tam olarak bilmemeleri etkili olmuş olabilir. Konuyla ilgili olarak Kesten ve Özdemir’in (2010), 7. Sınıf SBÖ üzerinde yürüttükleri ve “öğretmenlerin büyük çoğunluğunun farklı ölçme-değerlendirme yöntemlerini uygularken zaman bulmakta sıkıntı çektikleri ve artan iş yükünden şikâyet ettiklerinin görüldüğü” şeklindeki araştırma bulguları, bu yorumu destekler niteliktedir. Benzer şekilde, Tokcan ve Çevik (2013) de, yaptıkları araştırmada, öğretmenlerin, 6. ve 7. sınıf SBDÖP’na yönelik sınavlarda programı fazlaca dikkate almadıkları belirlenmiştir. Algan (2008) da, yürüttüğü yüksek lisans tezinde, öğretmenlerin, mevcut SBDÖP’nda önerilen alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarını uygulama sırasında bazı sorunlarla karşılaştıkları belirlenmiştir. Bu sorunlar, başta uygulamanın çok zaman alması nedeniyle zaman sıkıntısı çekmelerini, sınıf mevcutlarının fazla olması nedeniyle ölçme ve değerlendirme araçlarını uygulayamamaları olarak sıralanmıştır. Bu konuda araştırma yapan Demir (2012), ilköğretim öğretmenlerinin kendilerini, öğretimi planlamada %82, öğretimi uygulamada %92 oranında yeterli görürken; öğretimi değerlendirme boyutunda ise %50 oranında yeterli düzeyde gerçekleştirdikleri bulunmuştur.

Araştırmada, SBÖ'nin 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarını, öğretim yöntem ve teknikleri bakımından uygun bulmadığı belirlenmiştir. Oysa 7. sınıf SBDÖP incelendiğinde, öğretmenlere kılavuzluk yapmak amacıyla birçok öğretim yöntem ve tekniklerine yer verildiği görülmektedir. Araştırmaya katılan SBÖ'nin, 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarını, öğretim yöntem ve tekniklerine uygun bulmamasında iki olasılıktan söz edilebilir. Birincisi, araştırmaya katılan SBÖ'nin, 7. sınıf SBDÖP'nda önerilen öğretim yöntem ve tekniklerini, sınıfa uygun bulamamalarıdır. Bu önemli bir sorundur. Bu durumda, MEB'in 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarını bu açılardan gözden geçirmesi gerekir. Çünkü uygulamada program kazanımlarının öğrencilere kazandırılması, öğretim yöntem-teknikleri vasıtası ile gerçekleşir. Bu bakımdan literatürde öğretim sürecinde yöntem-teknik seçiminde birinci kriter olarak “program kazanımlarına uygunluk” belirtilir. İkinci olasılık, araştırmaya katılan öğretmenlerin alışageldikleri geleneksel yöntem-teknikler dışında kalan programda yer verilen çağdaş yöntem-teknikleri bilmemeleridir. Oysaki Yapılandırmacı yaklaşımı esas alan 7. Sınıf SBÖP'nin uygulanmasında, “öğretmenlerden, geleneksel olarak kullandığı yöntem ve tekniklerin dışında, öğrenci etkinlik merkezli yöntem ve teknikler kullanması beklenmektedir (Çelikkaya ve Kuş, 2009). Dolayısıyla, öğretmenlerin bu yeni yöntem-teknikleri bilmemeleri, programın uygulanması ve kazanımların öğrencilere kazandırılmasında önemli bir eksiklik sayılmalıdır. Üçüncü bir olasılık da, araştırmaya katılan SBÖ'nin, İlerlemeci felsefeye dayalı Yapılandırmacı programın uygulanması için gerekli yöntem-teknikleri bilmemeleriden dolayı adaptasyon zorluğu yaşamalarıdır. Oysaki öğretmenlerin yeni bir öğretim programının başarıya ulaşmasındaki esas unsur olduğu bilinmektedir (Mitchener ve Anderson, 1989 Aktaran: Kuş ve Çelikkaya, 2010). Nitekim Ersoy ve Kaya (2008), yaptıkları araştırmada, sınıf öğretmenlerinin SBDÖP'nin uygularken en çok sözü geçen bu yeni yöntem-tekniklerde zorlandıklarını belirlemiştir. Bu eksikliğin giderilmesinde MEB, SBÖ'ni, sözü geçen konuda yetiştirecek önlemleri almalıdır.

Araştırmada, SBÖ'nin 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarını programın genel amaçlarına uygunluğuna yönelik Tablo 4'de yer alan maddelere yönelik görüşleri arasında cinsiyete göre 13. ve 7. maddelerde anlamlı fark bulunduğu belirlenmiştir. Buna göre, “SBDÖPYDÜ Kazanımları geleceğe dönük olarak hazırlanmıştır” maddesini, erkek SBÖ, kadınlara göre daha fazla benimsemişlerdir. Aynı konuda araştırma yapan Şimşek (2008), çalışma sonucunda, öğretmenlerin yeni SBÖP'na ilişkin görüşlerinin cinsiyete bağlı olarak farklılık göstermediğini belirlemiştir. Ancak araştırmada erkek SBÖ'nin, programa yönelik tutumlarının kadın

öğretmenlerin tutumlarına göre daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Araştırmacı bu durumu, “programla ilgi olarak yapılan ve bilgilendirme amaçlı hizmet içi kurslara erkek öğretmenlerin daha çok katılmaları” ile açıklamıştır. Araştırmanın bu bulgusu, araştırmaya katılan kadın SBÖ’nin, 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarında geleceğe yönelik daha yüksek beklenti düzeyine sahip olması ile ilgili olabilir. Tablo 5’te yer alan “SBDÖPYDÜ Kazanımları gelişmelere ve değişmelere açıktır” maddesini ise, araştırmaya katılan kadın SBÖ, erkeklere göre daha fazla benimsemişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu, 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarının gelişmelere ve değişmelere açıklığı konularında, erkek SBÖ’nin, daha yüksek beklentiye sahip olmasıyla ilgili olabilir.

Araştırmaya katılan SBÖ’nin, 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarını programın genel amaçlarına uygunluğuna yönelik görüşleri arasında, kıdem değişkenine göre 13. ve 6. maddelerde anlamlı fark vardır. Buna göre, “YDÜ Kazanımları geleceğe dönük olarak hazırlanmıştır” görüşünü, 11-15 Yıl kıdeme sahip öğretmenler, 1-5 Yıl kıdemlilere göre daha fazla benimsemişlerdir. Bunun olası bir nedeni, YDÜ Kazanımlarının geleceğe dönük olarak hazırlanması konusunda, genç SBÖ’nin beklenti düzeyinin daha yüksek olması olabilir. İlgili kurum ve kuruluşlara düzenli bir şekilde rapor edilmesi koşuluyla, genç öğretmenlerin bu konudaki beklentileri, program kazanımlarına yol gösterici olabilir. Bunun için MEB’in, sözü geçen programın kazanımlarına yönelik olarak zaman zaman öğretmen görüşlerine başvurması önemlidir. Kıdem değişkenine göre, “YDÜ Kazanımları Milli Eğitim genel amaç ve temel ilkelerine uygundur” maddesini, 11-15 Yıl kıdeme sahip SBÖ, 1-5 Yıl kıdeme sahip olanlara göre daha fazla benimsemişlerdir. Bu bulgu, kıdemli SBÖ’nin, gençlere göre YDÜ Kazanımlarını Milli Eğitim genel amaç ve temel ilkelerine daha uygun buldukları şeklinde yorumlanabilir. Bunun olası bir nedeni, kıdemli SBÖ’nin sözü geçen programı daha iyi bilmeleri veya genç öğretmenlerin bu konuda daha fazla beklentiye sahip olması olabilir. Araştırmanın bu sonuçları, Şimşek’in (2008) çalışma bulgularıyla örtüşmemektedir. Şimşek, SBÖ üzerinde yürüttüğü çalışmada, öğretmenlerin, kıdemleri arttıkça programla ilgili tutumlarının, olumsuzlaşmaya başladığını belirlemiştir. Şimşek bu bulguyu şu şekilde yorumlamıştır: “Öğretmenler, çalışmaya başladıkça programla ilgili gelişmeleri ne yazık ki takip edemedikleri, ya da her ne sebeple olursa olsun, programla ilgili gelişmelere uzak kalmaktadırlar”.

Mezuniyet değişkeni açısından, araştırmaya katılan SBÖ'nin, YDÜ Kazanımlarını programın genel amaçlarına uygunluğuna yönelik görüşleri ele alındığında, 16. maddede anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre programda, “YDÜ Kazanımlarına uygun öğrenme-öğretme yöntem ve teknikleri tasarlanmıştır” maddesini, ön-lisans mezunu SBÖ, lisans mezunu SBÖ'ne göre daha fazla benimsemişlerdir. Bu bulgu, lisans mezunu SBÖ'nin, 7. sınıf SBDÖP'nı, öğrenme-öğretme yöntem ve teknikleri açısından daha az uygun bulduklarını göstermektedir. Bunun olası bir nedeni, lisans mezunu SBÖ'nin, okuttukları 7. sınıf SBDÖPYDÜ'ne daha fazla vakıf olmaları olabilir.

Araştırmada, mezun olunan lisans türü değişkenine göre, 6. , 7. ve 9. maddelere yönelik SBÖ görüşleri arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Buna göre, “YDÜ Kazanımları Milli Eğitim genel amaç ve temel ilkelerine uygundur” maddesini, lisans tarih olan SBÖ, coğrafya mezunu SBÖ'ne göre daha fazla benimsemişlerdir. “YDÜ Kazanımları gelişmelere ve değişmelere açıktır” şeklindeki maddeyi de, lisans tarih olan SBÖ, coğrafya mezunu SBÖ'ne göre daha fazla benimsemişlerdir. Benzer şekilde, “YDÜ Kazanımları toplumsal ihtiyaçlara uygundur” maddesini de, lisans tarih olan SBÖ, coğrafya mezunu SBÖ'ne göre daha fazla benimsemişlerdir. Bu bulgular, araştırmanın konusu olan 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarına yönelik olarak, lisans tarih olan SBÖ'nin, coğrafya lisanslı SBÖ'ne göre, daha olumlu görüşlere sahip oldukları biçiminde yorumlanabilir. Lisans tarih olan SBÖ'nin sözü geçen program kazanımlarına yönelik olumlu görüşleri, bunların, program içeriği hakkında, coğrafya lisanslı SBÖ'ne göre daha fazla bilgiye sahip olmasıyla ilişkili olabilir. Şimşek'in (2008), Yeni ilköğretim 6.ve 7. sınıf SBÖP üzerinde öğretmen görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirdiği araştırma bulguları, bu araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Şimşek'in araştırmasında, öğretmenlerin, mezun oldukları programlara göre SBÖP'na yönelik tutumlarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Buna göre, tarih programından mezun olan SBÖ, Fen-Edebiyat Fakültesi coğrafya ve Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü mezunu olan SBÖ'ne göre programla ilgili gelişmeleri daha yakından takip ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Amacı 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarına ulaşma derecesinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi olan bu araştırmada, elde edilen verilerin analizinden yola çıkarak ulaşılan sonuçlara dayalı olarak geliştirilen öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- MEB, Ortaokul 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarının, hedef kitleyi teşkil eden söz konusu öğrenci özellikleri, ilgi ve ihtiyaçlarına daha fazla uygunluğunu sağlamalıdır. Bunun için 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarının uygulamadaki etkililiği belli aralıklarla değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme çalışması bilimsel program değerlendirme çerçevesinde yapılmalı ve ilgili tüm kesimlerin katılımını sağlamalıdır. MEB, sözü geçen bu program değerlendirme çalışmasını, kendi imkânları ile gerçekleştiremiyor ise, bu konuda profesyonel şirketler ile üniversitelerden hizmet satın alma yoluna gidebilir.

- Ortaokul 7. sınıf SBDÖPYDÜ’nde yer alan ‘İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder’ şeklindeki kazanım yeniden gözden geçirilmelidir. Araştırmada SBÖ, öğrencilerin bu kazanımına ulaşması konusunda *kararsız* kalmış olmaları, sözü geçen programın uygulamadaki etkililiği bakımından önemli bir eksiklik olarak görülmelidir. Bu eksiklik, ilgili programda öngörüldüğü halde, araştırmanın yürütüldüğü okullarda öğrencilerin, gündelik okul ve sınıf yaşamlarını demokrasi ilkeleri açısından analiz edemediklerini göstermektedir. Bu ise, öğrencilerin demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak benimseme ve buna yönelik deneyim kazanma bakımından ciddi bir eksikliktir. Dolayısıyla MEB başta olmak üzere, okul yöneticileri, eğitim denetçileri ile öğretmenler, bu eksikliğin olası nedenlerini belirleyerek, gereken önlemleri almalıdır. Türkiye’de demokrasinin tüm kural ve kurumlarıyla işletilebilmesi için bu kazanımın öğrenciler tarafından elde edilmesi kritik öneme sahiptir.

- Araştırmada, genel itibarıyla 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımları konusunda lisansı tarih olan SBÖ’nin, coğrafya mezunu SBÖ’ne göre daha olumlu görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir. Bu durum, Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü mezunu SBÖ’nin, 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarına dair sorunlar yaşadıklarının işareti olabilir. Dolayısıyla Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü mezunu SBÖ’nin, okuttukları programla ilgili sorunların belirlenip, giderilmesi gerekir.

- Araştırmada, 7. sınıf SBÖ, SBDÖPYDÜ Kazanımlarının öğrencilere uygunluğu konusunda *kararsız* kalmışlardır. Bu durum, öğrencilerin özellikle ve sosyal gelişimleri bakımından kritik öneme sahip SBDÖPYDÜ Kazanımlarının uygulamadaki etkililiğine gölge düşürmektedir. Dolayısıyla MEB, 7. sınıf SBDÖP’ni bireysel ve psikolojik temeli bakımından yeniden analiz etmelidir. Böylece 7. sınıf SBDÖP’nin, hedef kitleyi temsil eden öğrencilere daha fazla uygunluğu sağlanabilir.

- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin “Tarihsel süreçte Türk Devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder” kazanımına ulaşma konusundaki iyimserliklerinin nedenini belirlemek için daha detaylı araştırmalara ihtiyaç vardır.

- MEB, SBDÖP geliştirme sürecinde görev yapan komisyonlarda, program kazanımlarının bireysel ve psikolojik temelini sağlamlaştırmak üzere, eğitim psikoloğunun katılımını ve katkısını sağlamalıdır. Bu durum, özellikle İlerlemeci felsefe ve Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı “öğrenen merkezli” öğretim programları için çok önemlidir.

- Araştırmada, SBÖ’nin 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarına ilişkin görüşleri ile mezun oldukları eğitim düzeyi arasında paralellik olduğu belirlenmiştir. Bu durumda, MEB, SBÖ’nin, lisansüstü eğitim yapmaya teşvik etmelidir. Üniversitelerin de bu konuya destek vermesi önemlidir. Çünkü öğretmenlerin programa yönelik olumlu görüş ve tutumlarının, programın uygulamadaki etkililiği bakımından önemli olduğu bilinmektedir.

- 7. sınıf SBDÖP dokümanlarında, programın uygulanmasına ilişkin öğretmenlere rehberlik edecek genel amaçlar, açıklamalar, vizyon ve temel yaklaşımlara yer verilmiştir. Bu noktada SBÖ’ne, ilgili programı okuturken bunlara uyması önerilebilir.

- Araştırmaya katılan SBÖ, 7. sınıf SBDÖPYDÜ Kazanımlarının, programın öğretme yöntem ve teknikleri ile ölçme-değerlendirme öğeleriyle uyumlu olduğu konularında *kararsız* kalmışlardır. Bu durum, kazanımlar, içerik, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme öğeleriyle bir bütün olması gereken 7. sınıf SBDÖP’nin iç tutarlılığına gölge düşürmektedir. MEB, bu eksikliğin olası sebeplerini ortaya çıkaracak geniş kapsamlı çalışmalar yapmalı ve bunu giderecek önlemleri almalıdır.

KAYNAKLAR

- Acar, B. (1996). Laik Adalet Kavramı. *Ankara Barosu Dergisi*, 2, 226-228.
- Adalar, H. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 8. Sınıf TC. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Yeni Öğretim Programına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Bilim Dalı.
- Adjukiewicz, K. (1994). *Felsefeye Giriş Temel Kavramlar ve Kuramlar* (Çev: Ahmet Cevizci). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Ağaoğulları, M. A. (1989). Demokrastik Mitoslar: Halk-Ulus Egemenliği ve Siyasal Temsil. *II. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi*, 31 Mayıs-2 Haziran 1989.
- Akar, C. (2001). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Akpınar, B. (2014). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Data Yayıncılık.
- Akpınar, B., Çakmak Z. Ve Kara, C. (2010). Postmodernizmin İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Yansımaları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 137-160.
- Akpınar, M.ve Kaymakçı, S.(2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (2), 605-626.
- Akyüz, Y. (1993). *Türk Eğitim Tarihi Başlangıçtan 1993'e*. İstanbul: Kültür Yayınları.
- Aladağ, S. (2012). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Bilişsel Düzeyde Kazanmalarına Etkisi. *TSA* 16(1), 123-146.
- Alanur, A. (2009). Eşitlik İlkesi ve Tarihçesi Türkiye’de Kadın Erkek Eşitliği ve Eşitsizliği. *Hukuk Gündemi*, 45-51.

- Albayrak, F. (2015). İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılan Değerlerle İlgili Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Erzurum.
- Algan, S. (2008). İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Ölçme Ve Değerlendirme Ögesinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Adana.
- Arıcan, M. K. (2011). Felsefî ve Teolojik Bir Problem Olarak Dinî Çeşitlilik. *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XV(1), 71-98.
- Aslan, S. (2010). Sivil Toplum ve Demokrasi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 357-374.
- Aşlamacı, İ. (2008). Çoğulculuk ve Din Eğitimi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ata, B. (2006). “Sosyal Bilgiler Öğretim Programı” İçinde *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* (Eds. C. Öztürk ve D. Dilek). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (22),17-28.
- Bahar, H.H., Özkaya, F. ve Birol, N. (2008). Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *XVIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. 1-3 Eylül 2008 Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Balcı, A. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik Ve İlkeler (4. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Barth, J.,L. (1991). Elementary and Junior High/Middle School Social Studies Curriculum. Activities and Materials. Lanham/New York/London: Universtiy Pres of America.

- Başaran, T. (2007). İlköğretim Okullarında Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Uygulanışına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Edirne Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayındır, N., İnan, H. Z. ve Demir, S. (2010). Öğretmen Adaylarının Sınıfta Demokratik Ortamı Geliştirmeye İlişkin Öngörüler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 89-95.
- Berk, F. (2008). Eski ve Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Tarih Konularının Karşılaştırılması. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Adana.
- Berkant, H. G. ve Atmaca, Y. (2013). Altıncı ve Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının İnsan Hakları ve Demokrasi Kavramları Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume, 8(12), 179-198.
- Bulut, İ. ve Arslan, S. (2010), İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications* 11-13 November, 2010 Antalya-Turkey.
- Bülbül, M. (2007). Örgütsel Bağlılık ve Kamu Kuruluşlarına Yönelik Araştırma. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı
- Büyükkaragöz, S. (1997). *Program Geliştirme-Kaynak ve Metinler*. Konya: Kuzucular Ofset (2. Baskı).
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimlerde Veri Analizi Elkitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Canerik, H. (2005). *Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi*. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu, 14-16 Kasım 2005 Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Coşkun, Y. (2012). İlköğretim Programlarında Barış Eğitimi ve Barış Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Program Geliştirme Bilim Dalı, Tokat.

- Çağlayan, D. (2011). İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tarihi Şahsiyetlere Yaklaşım Tarzı. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, Konya.
- Çakmak, Z. ve Bulut, B. (2013). Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğretim Programı ve Tarih Bilinci. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34,147-156.
- Çalışkan, H. ve Sağlam, H.İ. (2012). Hoşgörü Eğilim Ölçeğinin Geliştirilmesi ve İlköğretim Öğrencilerinin Hoşgörü Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1431-1446.
- Çeçen, A. (1984). Demokrasi ve İnsan Hakları. *İnsan Hakları Yıllığı*. 5-6 (1), 67-97.
- Çelikkaya, T. , Karakuş, U. ve Demirbaş, Ç. Ö. (2010).Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme-Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 7-13.
- Çelikkaya, T. ve Kuş, Z. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandıkları Yöntem ve Teknikler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXII (2), 741-758.
- Çepni, S. (2007), *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş* (3. Baskı), Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çetin, K. (2003). Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgilerin Tarihsel Süreci. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), 17-24.
- Dağdelen, İ. (2004). Devlet Bilimi Metodolojisi: “Hans Kelsen’in Saf Hukuk Kuramı ve Devlet Anlayışı”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 1-44.
- Dam, H. ve Karataş, M. (2014). Değerler Eğitimi Açısından Veda Hutbesinde İnsan Onuru. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 48-75.
- Demir, N. (2010). Demokrasinin Temel İlkeleri ve Modern Demokrasi Kuramları. *Ege Akademik Bakış*, 10(2), 597-611,
- Demir, S. (2012). İlköğretim Öğretmenlerinin Etkili Öğretimi Gerçekleştirme Düzeylerinin İncelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 33, 1-20.

- Demir, S. B. ve Akengin, H. (2014). *Hikâyelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demircioğlu, İ. H. (2009). Türkiye’de Demokrasi Eğitimi Alanında Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi. *IV.Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi*, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, 7-9 Ekim, İstanbul.
- Demirel, Ö. (2009). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirtaş, H. (2008). İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi. *Eğitişim Dergisi*. 20, 1-8.
- Demirtaş, H. (2012). Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitiminde Yöntem ve Yaklaşımlar. *Eğitişim Dergisi*, Sayı 33.
- Deniz, Ç. (2011). İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tarihi Şahsiyetlere Yaklaşım Tarzı. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Deveci, H. (2005). Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımı. *The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET*. 4 (3), 159-166.
- Deveci, H., Belet, D. ve Türe, H. (2013). Dede Korkut Hikayelerinde Yer Alan Değerler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 294-321.
- Dinç, E. ve Doğan, Y. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Uygulanması Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Journal of Social Studies Education Research*, 1(1), 33-41.
- Doğan, A. ve Kılıç, M. (2014). İlkokul Düzeyindeki Farklı Ders Kitaplarında Barış ve Savaş Kavramlarına Yer Veriliş Düzeyinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (1), 277-289.
- Doğan, H. (1997). *Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı*. Ankara: Önder Matbaacılık.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Editörler). Beşinci Baskı. *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 77-96.

- Durudoğan, H. Ş. (2015). Simone de Beauvoir, Özgürlük ve Kadınların İnsan Hakları. <https://cssh.ku.edu.tr/sites/cssh.ku.edu.tr/files/philosophy/papers/Beauvoir.pdf>
- Duverger, M. (1990). *Sosyal Bilimlere Giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Düvenci, S. (2015). Demokrasi, Eğitim ve Türkiye. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/508/6184.pdf> (Erişim: 27.06.2015).
- Efe, H. (2010). Avrupa Birliği'nde İnsan Haklarının Gelişimi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 47-67.
- Ekici, Ö. (2013). Avusturya ve Türkiye'deki Ortaokullarda Demokrasi Eğitimi İçeriğine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılması (Viyana-Diyarbakır Örneği). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, Malatya.
- Elkatmış, M. (2012). İnsan Hakları ve Vatandaşlık Ara Disiplini Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyi. *Akademik Bakış Dergisi*, 29, 1-20.
- Er, H., Ünal, F. ve Özmen, C. (2013). 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinin 4. Sınıfa Alınmasına İlişkin Görüşler Üzerine Bir Araştırma. *International Journal of Social Science*, 6 (8) , 179-196.
- Ercan, İ. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Ulusal ve Evrensel Değerler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Erden, M. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınları
- Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eroğlu, C. (2008). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Geçen Kavramların İçerik Düzenleme Stratejileri Açısından Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana
- Ersoy, F. ve Kaya, E. (2008). Sınıf Öğretmenlerine Göre Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına (2004) İlişkin Yaklaşımları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 53-62.

- Ertürk, S. (1998). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan AŞ.
- Fidan, K. N. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi: Nitel Bir Araştırma. *International Journal of Social Science*, 6 (3), 361-388.
- Fidan, N. (1996). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Alkım Yayınevi
- Fidan, N. (2009). İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Geçen “Demokrasi ve Cumhuriyet” Kavramlarıyla İlgili Bilgilerinin İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Gazel, A. A. ve Erol, H. (2012). İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programındaki Kazanımların Taksonomik Açidan Değerlendirilmesi. *AKU, Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5 (2), 202-222.
- Gombert, T. (2010). *Sosyal Demokrasi El Kitabı* (Çev: Recai Hallaç). İstanbul: Sena-Ofset.
- Gökçe, N. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Topluma Hizmet Uygulamalarına İlişkin Değerlendirmeleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (2), 11-16.
- Gökçe, O., Akgün, B. ve Afacan, H. (1999). Konya’da Siyasal Kültür ve Demokratik Değerler. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomi Araştırmalar Dergisi*, 1-17.
- Göze, A. (2000). Siyasal Düşünceler ve Yönetimi (9. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Gözler, K. (2004). *Anayasa Hukukuna Giriş*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Güçlüol, K. (1990). “Sunu”. Demokrasi İçin Eğitim, Yayına Hazırlayan: A. Ferhan Oğuzkan. Ankara: TED Yayınları.
- Gül, R. (2013). Bir Değer Eğitimi Olarak İlköğretim Döneminde Doğruluk Eğitimi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.
- Günday, Ş. (2003). Doğru ve Doğruluk Kuramları. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (1-2), 187-195.

- Gürbüz, A. (2003) J. J. Rousseau ve Toplum Sözleşmesi Kuramı'nın Değeri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 52-64.
- İnceoğlu, S. (2010). İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Çoğulculuk. Çoğulcu Demokrasi Çoğunlukçu Demokrasi İkilemi ve İnsan Hakları Toplantısı. Türkiye Barolar Birliği, 5-6 Haziran 2010 Ankara.
- İrban, H. (2004). Eğitimde Demokratikleşme ve Uygulamaları. education.ankara.edu.tr/aksoy/ere/irban.doc (Erişim: 06.04.2015).
- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (2), 663-672.
- Kara, B. (2008). Sosyal Haklar ve Özel Olarak Korunması Gereken Kişiler. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü.
- Kara, U. (2012). *Temel İnsan Hakları Bilgisi-I* (Ed: T. Akkaya). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Karabacak, H. (2003). *Hukukun Üstünlüğü ve İyi Yönetişim, İyi Yönetişimin Temel Unsurları*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Karaköse, S. (2013). Bir Elif Çekmek: Klâsik Edebiyatımızda Elif. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2 (1), 199-228.
- Karakuş U., Demirbaş, Ö., Ç. (2011). Coğrafya Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını Kullanımı. *Milli Eğitim Dergisi* 189, 71- 81.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (20. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Karayalçın, Y. (1992). Hukukun Üstünlüğü (Kavram - Bazı Problemler). 11 Nisan 1992 tarihinde Türk Demokrasi Vakfı'nda verilen Konferans.
- Karedeniz, O., Eker, C. ve Burunsuz, E. (2015). Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı İlkelerine Göre Değerlendirilmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 10 (3), 563-580.

- Kaya, M. F. ve Tomal, N. (2011), “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi Açısından İncelenmesi” . *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1 (1), 49-65.
- Kaya, N., Artvinli, E., Önal, H. (2007). “Sosyal Bilgiler Programına Göre Öğrenci Çalışma Kitaplarının Beceri ve Değerleri Gerçekleştirebilme Düzeyi”, Hacettepe Üniversitesi, 15-17 Kasım 1. Ulusal İlköğretim Kongresi, Ankara.
- Keçe, M. ve Meray, Z. (2011). İlköğretim Sosyal Bilgiler Kazanımlarının Sosyal Bilimler Disiplinlerine ve Disiplinlerarası Anlayışa Uygunluğunun Belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, VIII (1), 110-139.
- Kepenekçi, Y. (2000): Türkiye’de Genel Ortaöğretim Kurumlarında İnsan Hakları Eğitimi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Keskin, Y. (2009). Türkiye’de İlkokul Programlarında Yer Alan Sosyal Bilgiler İçerikli Derslere Ait Öğretim Programlarının Gelişimine Tarihsel Bir Bakış. *TSA* 13 (2), 107-130.
- Keskin, Y. ve Keskin, S.C. (2013). İlkokul (İlköğretim) Sosyal Bilgiler Programlarında Milli Bilinç ve Barış Değerinin Tarihsel Serüveni. *TSA*, 17 (3), 51-86.
- Kesten, A. ve Özdemir, N. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Ölçme- değerlendirme Boyutunun Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Samsun İli Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 20 (2), 223-236.
- Kılıçoğlu, G. (2012).” Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi” İçinde *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Ed: Mustafa Safran). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kılınç, E. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitiminde Güncel Tartışmalar. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6 (4), 75-93.
- Kıncal, R. ve Işık, H. (2003). Demokratik Eğitim ve Demokratik Değerler. *Eğitim Araştırmaları*, 3 (11), 54-58.
- Kıral, B. ve Kıral, E. (2009). İlköğretim Okullarında Verilen İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitiminin Yeterliği Üzerine Öğrenci Velilerinin Görüşleri. International Congress on Intercultural Dialogue and Education. Uludağ Üniversitesi, October, 8-11 2009, Bursa.

- Kıroğlu, K., Elma, C., Kesten, A. ve Egüz, Ş. (2012). Üniversitede Demokratik Bir Değer Olarak Hoşgörü. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 86-104.
- Koç, E. (2002). İnsan ve Sadakat. *Felsefe Dünyası*, 35, 49-57.
- Koçoğlu, E. (2012). Cumhuriyetten günümüze insan hakları ve demokrasi kavramları açısından Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (7), 1-20.
- Koçyiğit, Ş. (2002). İlköğretim 2. Kademedeki Sosyal Bilgiler Dersinin Hedeflerini Ulaşma Derecesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Kozan, M. (2002). Türkiye'nin Merkeziyetçi Yapısının Siyasal Demokrasi Üzerindeki Olumsuz Etkileri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı.
- Köksal, N. ve Çınar, M. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bilimin Doğasına ve Öğrenme-Öğretme Sürecine Yansıtılmasına İlişkin Görüşleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 191-203.
- Kuş, Z. ve Çelikkaya, T. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 69-91.
- Memişoğlu, H. (2012). İlköğretim 4-5 Sosyal Bilgiler Ders Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 1(2), 66-81.
- Memişoğlu, H. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Vatandaşlık Eğitimi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 9 (5), 1565-1584.
- Metin, Y. ve Aslan, G. (2007). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Dernek Özgürlüğü. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (3), 271-298.
- Meydan, A. (2010). "Sosyal Bilgiler Disiplininde Coğrafyanın Yeri ve Önemi" İçinde *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Maya Akademi.
- Okutan, M. (2010). Türk Eğitim Sistemi'nde Demokrasi Eğitimi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 938-946.

- Orhan, A. (2013). Hayat Bilgisi Dersi Programının Karakter Eğitimi Açısından Öğretmen ve Öğrenci Perspektiflerine Göre Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı.
- Özçelik, D. A. (1998). *Eğitim Programları ve Öğretim*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Özen, Y., Güleriyüz, K. ve Özen, H. B. (2012). İlköğretim 1–3 Sınıf Hayat Bilgisi, 4–5 Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerler ve Değerler Eğitiminin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1 (4), 277-286.
- Özer, C. (2002). Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Emrin Yerine Getirilmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı.
- Özerkan, E. (2007). Öğretmenlerin Öz-Yeterlik Algıları İle Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Benlik Kavramları Arasındaki İlişki. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Edirne Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkal, N., Güngör, A. ve Çetingöz, D. (2004), Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Öğretmen Görüşleri ve Öğrencilerin Bu Derse Yönelik Tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 40, 600-6015.
- Özpolat, A. (2010). Bir Toplumsal Değişme Paradigması Olarak Demokrasinin Eğitime Yansımaları: Demokratik Eğitim. *Milli Eğitim*, 185, 365-381.
- Öztürk, C. (1998). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumu. *IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 15 – 16 Ekim 1998*.
- Öztürk, C. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2007). Küreselleşme ve Bilgi Çağında Sosyal Bilgiler Öğretimi. Oktay, A. ve Unutkan, Ö. P., (Ed.), İlköğretimde Alan Öğretimi içinde (101- 142). İstanbul: Morpa Yayınları.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. Cemil Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi-Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* içinde (47-69). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005).“Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları”, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (Ed. Cemil ÖZTÜRK ve Dursun DİLEK), Ankara
- Öztürk, C. ve Ünal, S. (1999). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumu. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 1-9.
- Palme, (2007). <http://palmeyayinevi.com/UserFiles/File/7sinifsosyal/.pdf> (Erişim: 14 Mayıs 2015).
- Safran, M. (2004). İlköğretim Programlarında Yeni Yaklaşımlar Sosyal Bilgiler (4-5. sınıf). *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 12, 54-55.
- Safran, M. (2015). “Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış” İçinde *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Eds. B. Tay ve A. Öcal). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Sağlam, M., Vural, L. ve Akdeniz, C. (2011). Küreselleşmenin Türkiye’deki İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Ve Ders Kitaplarında Görülen Yansımaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (35),1-11.
- Sanal, E. (2014). *Demokrasi Kavramı Açısından Devlet ve Din İlişkileri*. Ankara: Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Selznick, P. ve Gül, C. (2008). Amerikan Toplumu ve Hukukun Üstünlüğü. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XII (1-2), 725-737.
- Sever, R. ve Koçoğlu, E. (2013). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Konularına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri / Diyarbakır Merkez İlçe Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Dergisi*. 12(45),17-34.
- Seven, S. (2001). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Hakkında Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Sönmez, V. (2005). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayınları.
- Subaşı, Y. (2014). Erich Fromm ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı.

- Sunal, O. (2011). Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66 (3), 283-305.
- Şahin, S. (2012). İnsan Haklarının Etik Temelleri ve Uluslar Arası Düzenlemeler Çerçevesinde Yetişkinlere Yönelik İnsan Hakları Eğitimi Programı Geliştirme. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı.
- Şimşek, N. (2008). Yeni ilköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı İle İlgili Bir Değerlendirme: Öğretmen Görüşleri. *SBArD Mart* 2008, 1, 71 – 81.
- Tanırılı, H. (2007). Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi İle İlgili Konuların İlköğretim Kurumlarında Okutulmakta Olan Ders Kitapları İçerisindeki Yerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Bitirme Projesi*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilimdalı. Kahramanmaraş.
- Tanrıöğen, A. (2006), Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Etkili Vatandaş Yetiştirme İçinde (Ed. A. Tanrıöğen), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Lisans Yayıncılık.
- Tarman, B., Acun, İ., Ülger, M., Yıldız, A. ve Kanlı, Y. (2014). *Ortaöğretim Ders Kitabı Demokrasi ve İnsan Hakları*. Ankara: Devlet Kitapları (Birinci Baskı).
- Tay, B. (2010). “Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünü Bugünü ve Yarını” İçinde *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (Eds: Refik Turan ve Kadir Ulusoy). Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Tay, B. ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması Amaçlanan Değerlere İlişkin Veli Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (3) 1499-1542.
- TDK (2015). Türk Dil Kurumu Sözlüğü. www.tdk.gov.tr/(Erişim: 27.06.2015).
- Tok, N. (2005). Liberal Demokratik Toplumda Vatandaşlık ve Eğitim. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60 (3), 235-254.
- Tokcan, H. ve Çevik, E. (2013). İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Yazılı Sınav Sorularının Programa Uygunluğunun İncelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32 (1), 339-372.

- Tonga, D. ve Uslu, S. (2015). Sosyal Bilgiler Dersinde Kazanım-Değer İlişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* (KEFAD),16 (1), 91-110.
- Topakkaya, A. (2009). Aristoteles'te Adalet Kavramı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (6), 622-633.
- Torun, İ. (2009). İnsan Hakları ve Demokrasi Dersinin Misyonu ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar. *E-Akademi, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, Sayı 89.
- Tozlu, N. (1992). *Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları.
- Töremen, F. ve Tan, Ç. (2010). Eğitim Örgütlerinde Adalet: Kavramsal Bir Çözümleme. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 58-70
- Tuncel, G. ve Ayva, Ö. (2010). Sosyal Bilgiler Dersinde Demokrasinin Serüveni Ünitesinde Geçen Kavramların Kazandırılması Üzerine Bir Uygulama. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 22, 276 – 294.
- Tunç, H. (2008). Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XII (1-2), 1113-1132.
- Ural, Ş. (1988). Demokrasi Kavramı, Toplumsal Değerler ve Birey. Mart 1988 tarihinde UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, İnsan Bilimleri Komitesi tarafından Ankara'da Türk Tarih Kurumunda düzenlenen 'Demokrasinin Felsefi Temelleri' isimli toplantıda yapılan konuşma metni.
- Uygun, S. ve Engin, G. (2014). Temel Demokratik Değerler Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9 (5), 2021-2031.
- Uysal, E. (2003). Değerler Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Erdem Tasnifi Denemesi: İnsanî Erdemler–İslâmî Erdemler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 51-69.
- Üste, R.B. (2007). İnsan Hakları Eğitimi ve İlköğretimdeki Önemi. *Ege Akademik Bakış*,7(1), 295–310.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme Teori-Teknikler*. Ankara: Meteksan (10. Baskı).

- Vatandaş, C. (2004). Toplumsal Bir Değer Olarak “Yardımlaşma” ve Dilenciler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 149-160.
- Yaman, E. (2013). Değerler Eğitimi ve Bir Değer Aktarıcısı Olarak Öğretmen. İçinde *Ben Bir Öğretmenim* (Eds: E. Yaman., M. M. Taşlıova ve İ. Tüzer). Ankara: Keçiören Belediyesi Yayınları.
- Yapıcı, H. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrencilerin Karşılaştıkları Bazı Kavramları Anlama Düzeyleri. *Turkish Studies*, 10 (7), 985-996.
- Yaşar, Ş. (2005). *Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi*. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu, 14-16 Kasım 2005 Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Koçak, K. (2001). 1998 İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Programı Genel Amaçlarının (Gerçekleşebilirliği) Alan Araştırması Kastamonu Örneği. Ankara: Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı:130.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi’ne Genel Bir Bakış. *TÜBAR*, XIX, 500-522.
- Yazıcı, K. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Demokratik Değerlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36 (159), 165-178.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlaması. *TSA* 11(2), 65-84.
- Yılmaz, K. (2011). Öğretmen Adaylarının Demokratik Değerler ile Öğrenci Kontrol İdeolojilerine İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 24 (2), 297-315.
- Yılmaz, K. ve Kaya, M. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih Algısı ve Tarih Öğretimine Pedagojik Yaklaşımları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (3), 6,73-95.
- Yılmaz, K. ve Tepebaş, F.(2011). İlköğretim Düzeyinde Sosyal Bilgiler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar: Mesleğine Yeni Başlayan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), 157- 177.
- Yılmaz, A. ve Demir, S. B. (2014). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine ve Sosyal Bilgiler Öğretmenine Karşı Tutumları İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Turkish Studies*, 9 (2), 1705-1718.

On-Line (İnternet) Kaynakları

[http:// www. bilgi.edu.tr/programlar](http://www.bilgi.edu.tr/programlar) (Erişim: 30. Aralık 2014).

[http:// www.osym.gov.tr_](http://www.osym.gov.tr_)(Erişim: 03. Kasım 2014).

<http://mebk12.meb.gov.tr> (Erişim: 03. Kasım 2014).

<http://palmeyayinevi.com/UserFiles/File/7sinifsosyal/06YASAYANDEMOKRASI.pdf>

(Erişim: 28. Temmuz 2015).

[http://www. meb.gov.tr](http://www.meb.gov.tr) (Erişim: 04. Ekim 2014).

<http://www.4myomt.ktu.edu.tr> (Erişim: 25 Ocak 2015).

<http://www.aa.com.tr/tr/egitim/195072--hukuk-ve-adalet-egitimi-ortaokuldan-baslayacak>

(Erişim: 14. Ocak 2015).

EKLER

Ek-1

Ölçek İzni

Re: ÖLÇEK İZNİ

PROF REMZİ KILIÇ 02.02.2015

Kime: sami çelik

Kimden: **Remzi kılıç** (kilicremzi@gmail.com)

Gönderme tarihi: 02 Şubat 2015 Pazartesi 08:50:23

Kime: sami çelik (sami-celik@hotmail.com)

Sami bey...

Selam ve başarılar...

Elbette söz konusu tezin 2. bölümünden yararlanabilirsiniz.

Uygundur. Sağlık ve başarılar dilerim.

Prof. Dr. Remzi KILIÇ. Kayseri.

1 Şubat 2015 21:33 tarihinde sami çelik <sami-celik@hotmail.com> yazdı:

SAYIN HOCAM; BEN FIRAT ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİYİM.2002 YILINDA DANIŞMANLIĞINI YAPTIĞINIZ ŞÜKRAN KOÇYİĞİT İLE YAPMIŞ OLDUĞUNUZ "İLKÖĞRETİM 2. KADEME SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN HEDEFLERİNE ULAŞMA DERECEİ" ADLI TEZDE KULLANMIŞ OLDUĞUNUZ ANKETTİN 2. BÖLÜMÜNDEN YARARLANMAK İSTİYORUM.İZİN VERİRSENİZ ÇOK SEVİNİRİM.İLGİNİZDEN DOLAYI TEŞEKKÜR EDERİM.

Ek-2

Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 12/03/2015-82622

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı :97132852/050.01.04/
Konu :Yrd. Doç. Dr. Feyzullah EZER

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALINA

İlgi :24/02/2015 tarihli, 79547 sayılı ve "Eğitim - Öğretim İşleri (Genel)" konulu yazı

Anabilim Dalınız Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Feyzullah EZER yönetiminde, Yük. Lis. Öğr. Sami ÇELİK'e ait "7.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Yaşayan Demokrasi" Ünitesinin Kazanımlarına Ulaşma Derecesinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" konulu çalışma ile ilgili Etik Kurul Kararı ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır.
Prof.Dr. Mustafa KAPLAN
Kurul Başkanı

Not : Araştırmacıların TÜBİTAK'a yapılacak başvurular için, tüm üyelerin ıslak imzalarının bulunduğu etik kurul kararını talep etmeleri gerekmektedir.

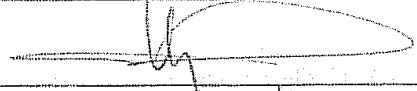
EK :
Etik Kurul Kararı 1(bir) sayfa

ETİK KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR NO	ÇALIŞMACININ ADI SOYADI
10.03.2015	05	11	Yrd. Doç. Dr. Feyzullah EZER

KARAR

“7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımlarına Ulaşma Derecesinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” konulu çalışma etik kurulumuzda görüşülmüş olup; çalışmanın etik kurallara uygun olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa KAPLAN (Başkan)			
Prof. Dr. Engin ŞAHNA (Üye)	İmza	Prof. Dr. Neriman ÇOLAKOĞLU (Üye)	İmza
Prof. Dr. Sefa KAZANÇ (Üye)	İmza	Prof. Dr. Süleyman Serdar KOCA (Üye)	İmza
Doç. Dr. Erdal TAŞKIN (Üye)	İmza	Doç. Dr. Demet ÇİÇEK (Üye)	İmza
Doç. Dr. Fatih FIRDOLAŞ (Üye)	İmza	Doç. Dr. Yahn Kılıç TÜREL (Üye)	Bulunmadı
Doç. Dr. Ertan EVİN (Üye)	Bulunmadı	Doç. Dr. Alper Osman ÖĞRENMİŞ (Üye)	İmza
Doç. Dr. Murat SUNKAR (Üye)	İmza	Doç. Dr. Yüksel SAVUCU (Üye)	Bulunmadı
Doç. Dr. Funda GÜLCÜ (Üye)	İmza	Yrd. Doç. Dr. Nurhan HALİSDEMİR (Üye)	İmza

Ek-3

MEB Anket İzni

T.C.
ELAZIĞ VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 79137285/605/4109838
Konu: Anket Uygulama İzni.

16/04/2015

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi :a) MEB'e Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri 2012/13 sayılı Genelgesi,
b) Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliği'nin 09/04/2015 tarih ve 24813 sayılı yazısı.

Danışmanlığını Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Feyzullah EZER'in yaptığı Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Sami ÇELİK'in "7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Yaşayan Demokrasi" Ünitesinin Kazanımlarına Ulaşma Derecesinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans tez çalışmasına veri oluşturmak amacıyla geliştirdiği anket çalışmasını Müdürlüğünüze bağlı Merkez Ortaokullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik uygulamak için izin isteği, ilgi(b) yazı ile bildirilmiştir.

Konu ile ilgili olarak Müdürlüğümüz AR-GE Biriminde MEB'e bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi'ne bağlı olarak oluşturulmuş olan Bilimsel Araştırma İzni Değerlendirme Komisyonu 16/04/2015 tarihinde Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Şubesi AR-GE Biriminde toplanarak başvuru hakkında gerekli incelemeyi yapmış olup, söz konusu anket çalışmasının Müdürlüğümüze bağlı Merkez Ortaokullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine gönüllülük esasına dayalı olarak, Okul İdarelerinin de izni alınarak, çalışmaların eğitim öğretim saatleri dışında, eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde **04 Mayıs-22 Mayıs 2015** tarihleri arasında uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Kemal Zihni ÇAĞDAŞ
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR
16/04/2015

Ahmet BAĞLITAŞ
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır.
17/04/2015
Peyman DEĞİRMEN
Memur

Akpınar Mah.Kolordu Cad.No:5 23100 /ELAZIĞ
Elektronik Ağ: <http://elazig.meb.gov.tr>
e-posta: elazigmem@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: A.AKARSU-V.H.K.İ.
Tel : (0 424) 238 50 24
Faks : (0 424) 233 36 70

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 5b45-2c42-379a-b5c6-ab9b kodu ile teyit edilebilir.

Ek-4

7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ “YAŞAYAN DEMOKRASİ” ÜNİTESİNİN KAZANIMLARINA ULAŞMA DERECESİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ ÖLÇEĞİ

BÖLÜM I. KİŞİSEL BİLGİLER

Açıklama I. Lütfen aşağıdaki bilgilerden size uygun olan seçeneğin yanındaki paranteze (x) işareti koyunuz.

1-Cinsiyetiniz? a-() Kadın b-() Erkek

2-Mesleki Kıdeminiz? a-()1–5 Yıl arası b-()6–10 Yıl arası c-()11–15 Yıl arası d-()16 Yıl ve üstü

3-Mezuniyet Türünüz? a-() Ön lisans b-() Lisans c-() Lisansüstü

4-Mezun Olduğunuz Lisans Türü? a-() Tarih b-() Coğrafya c-() Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

BÖLÜM II. “YAŞAYAN DEMOKRASİ” ÜNİTESİ KAZANIMLARINA YÖNELİK GÖRÜŞLER

Açıklama II. Aşağıdaki görüşleri; 1-Hiç katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum, 5- Tamamen katılıyorum benimseme derecelerine göre doldurunuz.

“YAŞAYAN DEMOKRASİ” ÜNİTESİ KAZANIMLARINA YÖNELİK MADDELER		1	2	3	4	5
1	Öğrenciler, öğretim sürecinde ” tarihsel süreçte Türk Devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder” kazanımına ulaşmışlardır.					
2	Öğrenciler, öğretim sürecinde ”Anayasamızın 2. Maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleriyle ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir ” kazanımına ulaşmışlardır.					
3	Öğrenciler, öğretim sürecinde ”Türkiye Cumhuriyeti Devletin yönetim yapısını: yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder ” kazanımına ulaşmışlardır.					
4	Öğrenciler, öğretim sürecinde ”Siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır ” kazanımına ulaşmışlardır.					
5	Öğrenciler, öğretim sürecinde ”İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder” kazanımına ulaşmışlardır.					
6	“Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları Milli Eğitim genel amaç ve temel ilkelerine uygundur.					
7	“Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları Gelişmelere ve değişmelere açıktır.					
8	“Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları Öğrencilerin gelişim düzeylerine uygundur.					
9	“Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları Toplumsal ihtiyaçlara uygundur.					
10	“Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları Kişisel ihtiyaçlara uygundur.					
11	“Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları Öğrencilerin ilgi düzeylerine göre hazırlanmıştır.					
12	“Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları Öğrencilerin seviyesine uygundur.					

13	“Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları geleceğe dönük olarak hazırlanmıştır.					
14	“Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları kolaydan zora doğru hazırlanmıştır.					
15	“Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları Öğrenci katılımını esas alarak tasarlanmıştır.					
16	Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımlarına uygun Öğrenme-Öğretme yöntem ve teknikleri tasarlanmıştır.					
17	Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları ölçme durumuna uygun tasarlanmıştır					
18	Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımlarını ölçme için kullanılacak yöntemler tasarlanmıştır.					
19	Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları haftalık ders saati bakımından yeterlidir.					
20	Yaşayan Demokrasi” Ünitesinin Kazanımları öğrencilerin günlük hayatta karşılaşılabilecekleri muhtemel eğitim durumlarına göre hazırlanmıştır.					

Ek-5

Turnitin Orjinallik Raporu

Turnitin Orjinallik Raporu

Sayfa 1 / 43

 Turnitin Orjinallik Raporu

7. SINIF SOSYAL BİLİGİLER DERSİ
***YAŞAYAN DEMOKRASİ* ÜNİTESİNİN**
KAZANIMLARINA ULAŞMA
DERECESİNİN ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ Sami Çelik
tarafından

tez (yüksek lisans) den

17-Şub-2016 16:36 EET' de İşleme
kodu
NUMARA: 625093372
Kelime Sayısı: 18880

Benzerlik Endeksi
%24

Kaynağa göre Benzerlik	
İnternet Sources:	%22
Yayınlar:	%13
Öğrendi Odakları:	%8

kaynaklar:

- 1 3% match (26-Ara-2015 tarihli internet)
<http://sbard.org/pdf/sbard/011/Nihai%20%sc5%8em%sc5%9fek%2071-81.pdf>
- 2 2% match (25-May-2015 tarihli internet)
<http://library.cu.edu.tr/tezler/7860.pdf>
- 3 1% match (03-Mar-2015 tarihli internet)
<http://www.papem.net/dosyalar/dokuman/132202-20120423105746-gazel-5.pdf>
- 4 1% match (08-Ağu-2015 tarihli internet)
http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/jret_2012_2_complete.pdf
- 5 1% match (27-Haz-2015 tarihli internet)
http://kefed.ahievran.edu.tr/actives/pdfler/Cilt16Sayi17/KEF_16_1_2015_91-110.pdf
- 6 1% match (10-Haz-2015 tarihli internet)
<http://library.cu.edu.tr/tezler/6262.pdf>
- 7 1% match (04-Nis-2012 tarihli internet)
<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/viewFile/634/177>
- 8 1% match (18-Tem-2013 tarihli internet)
<http://www.fuadgunesi.com/egitim/pdf/programagisi2.pdf>
- 9 1% match (21-Oca-2016 tarihli internet)
<http://www.sinifevraklari.com/2015/07/ogretmen-adaylarinin-sinifla.html>
- 10 < 1% match (21-Haz-2015 tarihli internet)
http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/jret_2012_4_complete.pdf
- 11 < 1% match (04-Nis-2013 tarihli internet)
<http://library.cu.edu.tr/tezler/7082.pdf>
- 12 < 1% match (17-Ara-2015 tarihli internet)
<http://www.forumlardum.net/seyveli-ciddi-konular/95849-insan-haklari-ve-demokrasi-egitimi.html>
- 13 < 1% match (07-Nis-2015 tarihli internet)
http://www.turkishstudies.net/takaleter/43923662_12BerkantHasanG%c3%bcner-ve-soo-179-198.pdf
- 14 < 1% match (04-Nis-2012 tarihli internet)
http://www.dicle.edu.tr/uyvaym/zooqilindartani_mustiner/14.pdf/14_01_Akpınar-Gezici.pdf
- 15 < 1% match (18-Ara-2015 tarihli öğrenci ödevleri)
Submitted to Suleyman Sah University on 2015-12-18
- 16 < 1% match (31-Ara-2014 tarihli internet)
http://portal.brci.edu.tr/Ojs/olaylar_TEMP/196/iler/20-2.pdf
- 17 < 1% match (13-Oca-2016 tarihli internet)
<http://dusundurensozler.blogspot.com/2009/09/insan-ve-sadakat.html>
- 18 < 1% match (yayınlar)
AÇIKPIYAR, Burhan "İkiküştüm 1-5. sınıflar Türkçe öğretmen programları portal okuma ve sınıflar

https://www.turnitin.com/newreport_printview.asp?eq=0&eb=0&esm=0&oid=6250933... 17.2.2016

ÖZGEÇMİŞ

<u>Adı Soyadı</u>	:	Sami ÇELİK
<u>Kişisel Bilgiler</u>	:	Uyruğu: T.C. Doğum Tarihi ve Yeri : 10/ 12/ 1986 - ELAZIĞ
<u>İletişim Bilgileri</u>	:	Telefon : 0537 394 83 44 E-Posta : sami-celik@hotmail.com
<u>Öğrenim Bilgileri</u>	:	İlk ve Orta Okul : 1992-2000 Murat İlköğretim Okulu / Elazığ Lise : 2000-2003 Atatürk Lisesi / Elazığ Lisans : 2004-2008 Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği / Elazığ Yüksek Lisans : 2012-2016 Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi